ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ ŠESTÝ ROČNÍK

5

Podplukovník PhDr. Alois M i c h ň á k , CSc.

Vojenskopolitické závěry XXV. sjezdu KSSS

XXV. sjezd KSSS vstoupí do historie jako událost světového významu. Jeho příprava a průběh byly centrem pozornosti národů celého světa. Referát generálního tajemníka ÚV KSSS soudruha L. I. Brežněva „Zpráva ÚV KSSS a další úkoly strany ve vnitřní a zahraniční politice", který obohatil teorii i praxi vědeckého komunismu, určil směry všestranného rozvoje Sovětského svazu na dlouhou perspektivu kupředu a přinesl program dalšího boje za mír a mezinárodní spolupráci, za svobodu a nezávislost národů.

Rovněž projednání zprávy ÚV KSSS „Hlavní směry rozvoje národního hospodářství SSSR na léta 1976—1980", usnesení, které k této problematice přijal sjezd, stejně jako prohlášení sjezdu „Svobodu vězňům imperialismu a reakce", vystoupení zahraničních hostů znovu zdůraznily světodějný význam jednání sovětských komunistů. Stojí za pozornost, že práce XXV. sjezdu KSSS se zúčastnili představitelé 103 komunistických, dělnických, národně demokratických a socialistických stran z 96 zemí světa. To je počet delegací, jaký dosud nebyl na žádném sjezdu. To svědčí o rozšiřování a upevňování internacionálních svazků KSSS se všemi oddíly celosvětové fronty boje za mír a svobodu národů a za sociální pokrok.

V Komunistické straně Sovětského svazu uznávají národy celého světa předvoj pokrokových sil, který se postavil do čela dělnické třídy své země, přivedl ji k vítězné proletářské revoluci, získal masy pracujících pro výstavbu první socialistické společnosti a nyní pevně směřuje ke komunistické budoucnosti. Mezinárodní dělnická třída, pokrokové lidstvo uznávají KSSS jako jeden z nejzkušenějších a nejsilnějších oddílů komunistického hnutí, který je spojen s ostatními bratrskými stranami pevnými pouty nenarušitelné věrnosti marxismu-leninismu a proletářskému internacionalismu. V celém světě je KSSS uznávána jako pevný, neústupný a vytrvalý bojovník za zmírňování mezinárod-

ního napětí a prosazování zásad mírového soužití států s různým společenským zřízením.

Obrovský ohlas jednání XXV. sjezdu byl vyvolán mimo jiné i bilancí výsledků uplynulých pěti let, která uplynula od XXIV. sjezdu. Tato leta znamenala důsledné plnění programu XXIV. sjezdu KSSS a jejich výsledky jsou předpokladem i zárukou, že linie XXV. sjezdu bude plněna se stejným úsilím a nadšením.

Za posledních pět let se Sovětskému svazu a socialistickým zemím podařilo dosáhnout značného pokroku při prosazování zásad mírového soužití ve vztazích s kapitalistickými státy, v boji za pevný mír, za snižování nebezpečí vzniku nové světové války a za odstranění tohoto nebezpečí v další perspektivě. Na leninské platformě mírového soužití KSSS vytyčila na XXIV. sjezdu program míru, který ukázal reálnou cestu k odstranění „studené války", postavil pevné úkoly v boji za přechod od nebezpečné konfrontace k mírovému soužití států s různým společenským zřízením. Ozdravění mezinárodního ovzduší v posledních letech ukazuje přesvědčivě, že dosažení pevného míru je zcela reálný úkol, k jehož dosažení je nutné usilovat bez ohledu na obtíže. V tomto bodě můžeme mezi aktiva zahraniční politiky SSSR a zemí socialistického společenství uvést konferenci evropských států v Helsinkách, které se zúčastnily i USA a Kanada a rovněž zlepšení vztahů SSSR — USA. Sovětský svaz a socialistické země pokračují ve svém úsilí zastavit závody ve zbrojení s perspektivou dosáhnout základního cíle — všeobecného a plného odzbrojení. XXV. sjezd určil straně nové úkoly v mezinárodním měřítku, které organicky navazují na program míru. Je to program dalšího boje za mír a mezinárodní spolupráci, za svobodu a nezávislost národů. K jeho realizaci má směřovat zahraniční politika SSSR ve spolupráci s bratrskými socialistickými zeměmi a dalšími mírumilovnými státy.

Světová veřejnost se mohla již dávno přesvědčit, že boj za mír nepředstavuje pouze líbivé taktické heslo socialistických zemí, ale že mír a socialismus jsou neoddělitelné. Mír tvoří základní podmínku splnění velkých cílů, které strana a sovětská společnost vytyčují na cestě ke komunismu.

Za pět let, která uplynula od XXIV. sjezdu KSSS, dosáhl Sovětský svaz nových mezníků při budování materiálně technické základny komunismu. Objem průmyslové výroby vzrostl ve srovnání s 8. pětiletkou o 43 procenta. Základní výrobní fondy vzrostly o 50 %.

Za uplynulých pět let pokročil Sovětský svaz v hospodářském soutěžení s vyspělými kapitalistickými zeměmi.

Dosažené výsledky nasvědčují, že odpověď na stěžejní otázky společenského rozvoje dává nikoli kapitalismus, ale svět socialismu. Všestranně zhodnotil výsledky plnění úkolů XXIV. sjezdu KSSS pro 9. pětiletku ve svém referátě soudruh Brežněv: **„Pod vedením komunistické strany byl v 9. pětiletce učiněn další významný krok v budování materiálně technické základny komunismu, ve zvyšování životní úrovně lidu a v zajištění bezpečnosti země. Takový je politický výsledek hospodářské činnosti strany v období mezi XXIV. a XXV. sjezdem. Takový je hlavní výsledek hrdinné práce sovětských lidí."**

XXV. sjezd zhodnotil úspěchy dosažené od XXIV. sjezdu, zformuloval hospodářskou strategii strany pro nejbližší pětileté období a současně ukázal některé dlouhodobější perspektivy budování rozvinuté socialistické společnosti až do roku 1990. Konkrétní cíle tohoto rozvoje stanoví dokument „Hlavní směry rozvoje národního hospodářství SSSR na léta 1976—1980". Základem této

strategie je další vzestup hmotné a kulturní úrovně lidu a hlavní cestou k dosažení tohoto cíle je dynamický a proporcionální rozvoj společenské výroby a zvyšování její efektivnosti a kvality. V celé hospodářské činnosti dojde k dalšímu výraznému vzestupu efektivnosti vynakládané společenské práce, tzn. dosažení nejvyšších výsledků při nejnižších nákladech, dokonalém a racionálním využívání všech zdrojů, pracovní úsilí bude soustředěno na zvýšení kvalitativních ukazatelů, na zvýšení jakosti práce ve všech oblastech výroby a pracovní činnosti. Tyto cíle a především důraz na efektivnost jsou v soudobých podmínkách bezprostředně spjaty s dalším rozvojem a všestranným využitím vědeckotechnického pokroku.

Součástí desáté pětiletky je i bohatý sociální program, který předpokládá další zvyšování reálných mezd pracujících, růst společenské spotřeby, další rozvoj zdravotnictví, bytové výstavby, vědy, školství a všestranné kulturní úrovně sovětského lidu a zvyšování jeho politického uvědomění.

Všechny dosažené úkoly XXIV. sjezdu nebo úkoly XXV. sjezdu a jejich plnění buď bezprostředně, nebo zprostředkovaně ovlivňují bezpečnost socialistického státu, zaměření i účinnost jeho vojenské politiky.

Vojenská politika KSSS a sovětského státu v celé své historii i v současnosti vychází z principiálního leninského požadavku jednoty budování a obrany socialistické vlasti. Tento princip vojenské výstavby v jejím širším pojetí je podmíněn skutečností, že obrana socialistického státu je nezbytnou podmínkou existence socialismu. Je podmínkou účinnosti všech zákonitostí a procesů socialismu a plnění jeho poslání. Přitom spolehlivá obrana socialistických vymožeností může být zaručena jen tehdy, budou-li ozbrojené síly zabezpečeny vším nezbytným ke splnění svých funkcí. V. I. Lenin, když hovořil o úkolech orgánů řízení průmyslu, v této souvislosti uváděl: „Nesmějí připustit sebemenší ochabnutí při plnění úkolů stoprocentního uspokojování potřeb Rudé armády, což musí být postaveno na první místo v zájmu udržení obranyschopnosti Sovětské republiky." (Lenin, V. I., Spisy sv. 33, Praha 1955, s. 175.)

Zmíněný leninský požadavek se stal pro KSSS jedním ze základních principů vědeckého řízení obrany socialistické vlasti ve všech etapách budování socialismu a komunismu. Tak např. již ve směrnicích XV. sjezdu VKS(b) pro sestavení prvního pětiletého plánu bylo uloženo, aby při vypracování pětiletého plánu byla věnována nejvyšší pozornost co nejrychlejšímu rozvoji těch odvětví národního hospodářství, průmyslu zvláště, kterým připadá hlavní úloha při zajišťování obrany a hospodářské stabilizace země v době války.

KSSS dokázala respektovat tento požadavek v praxi mírové výstavby i v době války. Ať již to bylo jakkoli obtížné a složité, ať socialistický stát, jeho obyvatelstvo trpělo nedostatkem, za všech okolností byly v potřebné míře uspokojovány potřeby obrany a zajišťována bezpečnost. V nejsložitějších podmínkách občanské války našla strana a sovětský stát zdroje, síly a prostředky proti kontrarevoluci a zahraniční intervenci. Témuž leninskému požadavku odpovídala politika KSSS a sovětského státu i ve Velké vlastenecké válce. Heslo „Vše pro frontu, vše pro vítězství" určovalo život celé sovětské společnosti té doby a stalo se materiální silou, důležitým zdrojem vítězství.

V poválečných letech Sovětský svaz obnovil a vybudoval v krátké době mohutný moderní průmysl. Vytvořil tak současně novou materiálně technickou základnu pro obranu a vybavil Sovětskou armádu a vojenské námořní síly prvotřídní bojovou technikou. Tento postup umožnil povznést úroveň obrany

na nový, kvalitativně vyšší stupeň, na stupeň soudobé revoluce ve vojenství. Úroveň obranného průmyslu a stav opatření na úseku obranyschopnosti země zhodnotil na XXIV. sjezdu KSSS soudruh Brežněv: „Sovětská armáda má dnes zajištěny všechny druhy moderní vojenské techniky. Další rozvoj zbrojního průmyslu a konkrétní programy jeho činnosti budou v mnoha směrech záviset na mezinárodní situaci. Sovětský svaz je ochoten podporovat reálné opatření k odzbrojení, které by upevnilo mír a nepoškodilo naši bezpečnost. Zároveň však musíme být i do budoucna připraveni na jakékoli zvraty ve vývoji událostí." (XXIV. sjezd KSSS, Praha 1971, s. 39.) Na jiném místě svého referátu vyslovil soudruh Brežněv myšlenku, která vystihuje podstatu leninského odkazu a základní smysl sovětské vojenské výstavby v současných podmínkách: „Všechno, co lid vytvořil, musí být spolehlivě chráněno. Upevňovat sovětský stát znamená upevňovat i jeho **ozbrojené síly** a všemi prostředky zvyšovat obranyschopnost naší vlasti. Dokud žijeme v neklidném světě, zůstává tento úkol jedním z nejdůležitějších." (Tamtéž, str. 67.)

Výsledky, kterých se úseku obranyschopnosti státu a zdokonalování ozbrojených sil KSSS dosáhla, hodnotí soudruh Brežněv na XXV. sjezdu: „Po všechna tato léta věnovala strana náležitou pozornost **posilování obranyschopnosti naší země a zdokonalování ozbrojených sil.** Můžeme sjezd ujistit, že práce, kterou jsme v tomto směru vykonali, není malá. Zlepšilo se vybavení ozbrojených sil moderní výzbrojí a bojovou technikou, zkvalitnila se bojová příprava a ideové zocelení příslušníků ozbrojených sil. Sovětský lid, soudruzi, si může být jist, že plody jeho budovatelské práce jsou spolehlivě chráněny.

Nikdo nemusí pochybovat ani o tom, že naše strana učiní vše, aby slavné ozbrojené síly Sovětského svazu i nadále disponovaly všemi nezbytnými prostředky pro splnění svého odpovědného úkolu — střežit pokojnou práci sovětského lidu a být záštitou míru." (Rudé právo, 25. 2. 1976, str. 7.)

Některé další údaje k současnému stavu dosažené úrovně obranyschopnosti Sovětského svazu, sovětských ozbrojených sil a tendence jejich dalšího rozvoje přinášejí ministr obrany SSSR maršál Sovětského svazu A. A. Grečko ve svém rozkaze ke Dni Sovětské armády ze dne 22. 2. 1976, tedy v předvečer zahájení XXV. sjezdu, a jeho zástupci — náčelník generálního štábu a velitelé jednotlivých druhů ozbrojených sil. V jejich případě jde především o články v časopisech Krasnaja zvezda a Pravda krátce před XXV. sjezdem KSSS.

„Sovětské ozbrojené síly," uvádí ve svém rozkaze ke Dni Sovětské armády soudruh A. A. Grečko, „přistoupily k XXV. sjezdu KSSS s vysokými výsledky v bojové a politické přípravě a ve zdokonalování svého vojenského mistrovství. Nového stupně dosáhla bojová pohotovost ozbrojených sil Sovětského svazu. Jako v celé hrdinné historii naší vlasti, je Sovětská armáda a vojenské námořnictvo vždy připraveno ubránit revoluční vymoženosti, věc socialismu, čestně splnit svou vlasteneckou a internacionální povinnost."

S tímto zásadním hodnocením současného stavu sovětských ozbrojených sil úzce koresponduje ve svém článku náčelník generálního štábu generál armády V. Kulikov. Hodnotí především vysoký morální stav sovětských ozbrojených sil. Dokládá jej vysokou politickou aktivitou při posuzování Návrhu ÚV KSSS XXV. sjezdu strany — „Základní směry rozvoje národního hospodářství SSSR na léta 1976—1980". Tato aktivita se projevila v plnění všech základních úkolů. V plnění úkolů v předsjezdovém období dosáhla nové vyšší úrovně i socialistická soutěž v armádě, která byla rozvíjena na základně usnesení ÚV KSSS

„O socialistickém soutěžení k důstojnému uvítání XXV. sjezdu". Soutěž sledovala především další zvyšování bojové pohotovosti, rozvíjela úsilí k výtečnému plnění učebních bojových úkolů a norem, zvládnutí styčných odborností, výtečnému udržování zbraní a bojové techniky a jejímu efektivnímu využívání.

Soudruh Kulikov hodnotí dále bojovou sílu Sovětské armády podle jednotlivých druhů ozbrojených sil: „V současné době armáda a loďstvo mají k dispozici nejdokonalejší prostředky boje, mají ve výzbroji mohutné strategické rakety, které se vyznačují velkou bojovou pohotovostí, nezranitelností a přesností úderů.

Základ bojové síly pozemních vojsk tvoří operačně taktické a taktické rakety. V mnohém se změnila motostřelecká a tanková vojska. Vzrostla jejich úderná síla a schopnost plnit složité bojové úkoly v libovolné situaci. Vybavení pozemních vojsk novými automatickými pěchotními zbraněmi, samohybným dělostřelectvem, různými protitankovými prostředky, prostředky PVO a dalšími typy zbraní jim dalo vyšší bojové kvality, nezbytné k úspěšnému vedení libovolných bojových akcí.

Vojska protivzdušné obrany státu dostala do výzbroje spolehlivé protivzdušné raketové a vzdušné prostředky, nejnovější radiolokační techniku, které zvyšují možnosti vedení boje se všemi soudobými prostředky vzdušného napadení. Zásadním způsobem se změnilo vojenské letectvo, jehož základ tvoří raketová nadzvuková letadla, vybavená silnou dělostřeleckou a raketovou výzbrojí a soudobými radioelektronickými prostředky. Naše vojenské námořnictvo se stalo oceánským loďstvem. Má dokonalé lodě, ponorky s jaderným pohonem s balistickými a křídlatými raketami, samonaváděcí torpéda a další výzbroj, pobřežní rakety, dělostřelecké útvary a námořní pěchotu." (Krasnaja zvezda, 22. 2. 1976.)

Je již tradiční pro sovětské vojenské představitele, že v souladu se sovětskou vojenskou vědou, nevidí kvalitu ozbrojených sil pouze v jejich výzbroji a organizaci, ale především v kádrech vojáků a důstojníků, kteří tuto techniku ovládají. I v tomto směru soudruh Kulikov uvádí řadu údajů, které dokumentují další pokrok ve vývoji Sovětské armády mezi XXIV. a XXV. sjezdem. Každý druhý důstojník má vysoké vojenské nebo speciální vzdělání. V Sovětské armádě má vysokoškolské vzdělání více než 90 procent velitelů pluků a všichni velitelé lodí prvního a druhého stupně. Období mezi sjezdy bylo rovněž charakteristické dalším zvyšováním ideově politické úrovně a celkové kulturnosti, vzdělání a profesionálního mistrovství vojáků. V současné době má skoro 100 procent vojáků vysoké, střední a neúplné střední vzdělání. Přibližně 90 procent příslušníků ozbrojených sil je členem strany a komsomolu.

K dalším úkolům ozbrojených sil při realizaci usnesení XXV. sjezdu hovořil soudruh A. A. Grečko na schůzi stranického aktivu složek ministerstva obrany a útvarů moskevské posádky, který se konal krátce po sjezdu. Výtah z referátu přinesla Krasnaja zvezda ze 17. 3. 1976.

Soudruh A. A. Grečko zdůrazňuje, že všechny úspěchy, o nichž sjezd hovořil, jsou spojeny s činností KSSS, která je uznávaným politickým vůdcem dělnické třídy, všeho sovětského lidu, s místem autority strany, její vedoucí a usměrňující úlohy i rozvinuté socialistické společnosti. Přitom strana, aby mohla tento úkol plnit, musí neustále prohlubovat nenarušitelné spojení s lidem a rozšiřovat své řady o nejlepší pracovníky. V souladu s tímto požadav-

kem bylo v období mezi XXIV. a XXV. sjezdem přijato do strany v armádě a vojenském námořnictvu okolo 250 000 nejlepších příslušníků ozbrojených sil. Přitom absolutní většina komunistů plní úkoly na rozhodujících úsecích boje za vysokou bojovou pohotovost.

V souladu se závěry XXV. sjezdu, zdůrazňuje soudruh Grečko, že nejdůležitější podmínkou úspěchů stranického vedení je leninský styl v práci, styl tvůrčí, cizí subjektivismu, proniknutý vědeckým přístupem ke všem společenským procesům. Tento styl vyžaduje vysokou náročnost k sobě i druhým, vylučuje samolibost a je v rozporu s jakýmikoli projevy byrokratismu a formalismu.

Prohlubování leninského stylu práce neoddělitelně souvisí s rozvojem kritiky a sebekritiky, jejichž podstata spočívá v tom, aby všechny stránky činnosti té či oné stranické organizace, toho či onoho komunisty byly objektivně hodnoceny, v tom, aby nebyl liberální vztah k viníkům a jejich nedostatkům. Přitom každé nesprávné reagování na kritiku má vyvolat ostrou a pohotovou reakci ze strany stranických orgánů.

V další části svého vystoupení hovoří soudruh Grečko o tak důležité součásti organizační práce, jako je kontrola a prověrka přijatých usnesení. Aplikoval tyto požadavky na práci komunistů v centrálních orgánech ministerstva obrany, kteří musí být pro vojska vzorem dělnosti, operativnosti, správného plnění všech úkolů, přesnosti a sladěnosti v práci, kritického vztahu k výsledkům své práce.

S těmito požadavky úzce souvisí práce s kádry, především jejich výběr a správné rozmísťování. Soudruh Grečko, s odvoláním na jednání XXV. sjezdu, zdůrazňuje především potřebu včasného zařazování kádrů na vyšší funkce, jejich výchovu, rozumné využívání mladých kádrů, které se osvědčily v praxi a mají vysoké morálně politické kvality. Tyto požadavky sjezdu je nutné uplatňovat při formování politicky a odborně zralého, pružného, schopného a sladěného velitelského sboru ve všech článcích armády a loďstva.

Sjezd strany věnoval významnou pozornost otázkám ideologické práce. Jejími základními směry mezi sjezdy byly a zůstávají: další rozvoj marxisticko-leninské teorie, komunistické výchovy lidu, boj proti buržoazní, maoistické a revizionistické ideologii. Každý z těchto směrů má přímý vztah k ideologické práci v ozbrojených silách. Zvláštní význam pro úspěšné splnění úkolů armády a loďstva má přesná organizace ideové výchovné práce mezi vojáky, zdokonalování všech forem politické výchovy. V tomto směru XXV. sjezd více, než který jiný, zdůraznil výchovné poslání Sovětské armády. „Mluvíme-li o výchovné práci," řekl soudruh Brežněv, „je třeba zmínit se o obrovské úloze, která v tomto směru připadá Sovětské armádě. Chlapci přicházejí do armády bez jakýchkoli životních zkušeností. Vracejí se z ní však už jako lidé, kteří prošli školou vytrvalosti a kázně a získali technické a odborné znalosti a politickou přípravu.

Naše armáda je vychovávána v duchu hluboké oddanosti socialistické vlasti, v duchu idejí míru a internacionalismu, v duchu idejí přátelství mezi národy. Právě tím se Sovětská armáda liší od armád buržoazních. Právě proto sovětští lidé svou armádu milují a jsou na ni hrdí." (Rudé právo, 25. 2. 1976.)

Z dokumentů sjezdu vyplývá nezbytnost neoddělitelného spojení politické a vojenské výchovy, profesionální přípravy příslušníků armády, aktivního a uvědomělého vztahu k plnění vojenských a občanských povinností. Velký význam

pro ozbrojené síly, vojenské kolektivy mají závěry sjezdu o mravní a estetické výchově, efektivním využívání duchovních zbraní sovětské kultury v boji proti měšťácké psychologii, amorálním jevům a jednání, které jsou cizí socialistickému způsobu života.

Celý duch sjezdu a jeho závěrů, který se plně promítal i do života ozbrojených sil, směřuje k trvalému zvyšování nároků na činnost všech řídících článků, k nesmiřitelnému vztahu k nezodpovědnosti a k narušování státní disciplíny. „Boj za všemožné zvyšování kvality a efektivnosti celého státního mechanismu našeho státu," řekl soudruh Grečko, „není taktickým heslem, ale příkazem doby. Je dlouhodobým zaměřením strategického významu, závazným a nezměnitelným pro všechny. Zvláštní význam má pro komunisty armády a loďstva, kterým strana uložila vysokou zodpovědnost za ozbrojenou ochranu vlasti. (Krasnaja zvezda, 17. 3. 1976.)

V další části svého referátu zhodnotil současný stav sovětských ozbrojených sil, především jejich vysokou bdělost, jednolitost, vysokou úroveň bojové připravenosti a bojové pohotovosti a jejich přimknutí ke straně. Zároveň zdůraznil, že komunisté v ozbrojených silách se nemohou spokojit s vysokými výsledky, kterých bylo dosaženo. Všechny úspěchy vojenské výstavby je nutné chápat pouze jako nový stupeň k dalšímu zvyšování bojové síly sovětských ozbrojených sil. Usnesení XXV. sjezdu určuje ještě významnější a odpovědnější úkoly při upevňování obrany naší vlasti, v rozvoji a zdokonalování ozbrojených sil. V celé práci, jak to vyžaduje usnesení XXV. sjezdu, je nutné se řídit směrnicemi a úkoly, které vytyčil ve zprávě ÚV KSSS soudruh L. I. Brežněv. Tam je zvláště zdůrazněno vysoké poslání ozbrojených sil — strážce mírové práce sovětského lidu, záštity všeobecného míru". Těmito slovy vyjádřil soudruh Grečko podstatu vojenské politiky KSSS a sovětské vlády, základní smysl existence sovětských ozbrojených sil a jejich neustálého zdokonalování.

V souladu s využitými prameny můžeme aktuální otázky a směry rozvoje vojenské politiky KSSS a sovětského státu shrnout do těchto úkolů:

— Soustavně prohlubovat mírotvorné poslání sovětských ozbrojených sil jako významného nástroje mírové zahraniční politiky a dalšího rozvíjení mírového programu SSSR a ostatních zemí socialistického společenství.

— Spolu s dalšími účastníky — státy Varšavské smlouvy dále upevňovat tento vojenský a politický svazek, dokud zůstane NATO a dokud militaristické kruhy horečně zbrojí. Tato smlouva spolehlivě slouží zájmům míru a socialismu. Činnost politického poradního výboru je jednou z nejdůležitějších forem spolupráce vedoucích představitelů komunistických stran při řešení významných otázek obrany a mírové iniciativy účastnických zemí.

— Dále usilovat o stále těsnější sladění problematiky vojenské výstavby se všemi oblastmi mírového budování socialismu a se životem lidu. V souvislosti s tím je zdůrazňována i výchovná funkce Sovětské armády a její lidový charakter.

— Dále prohlubovat stranický vliv na všechny stránky života ozbrojených sil a jejich těsnější přimknutí ke straně jako vedoucí, organizující a mobilizující síle socialistické společnosti.

— Soustavně prohlubovat soudobost sovětských ozbrojených sil, jejich technické vybavení, bojovou pohotovost a připravenost čelit jakémukoliv útoku agresora.

— Další pozornost věnovat efektivnosti a kvalitě práce ve všech oblastech vojenské výstavby a života vojsk. Tomuto požadavku přizpůsobit i kritéria veškeré kontrolní a hodnotící činnosti řídících orgánů.

— Prosazovat do činnosti všech řídících orgánů a řídících pracovníků leninský styl práce jako základní předpoklad splnění stále náročnějších úkolů, které přináší výstavba rozvinuté socialistické společnosti a její obrana.

— Zlepšit styl práce s kádry s důrazem na výběr, výchovu a rozmísťování kádrů v duchu potřeb politiky strany.

— Neustále zdokonalovat ideově politickou a veškerou výchovnou práci s vojáky. Přitom mít na paměti, že ideologická práce přináší odpovídající výsledky pouze v tom případě, je-li organizována komplexně, existuje-li účinný systém politického působení na všechny stránky bohatého života vojenského kolektivu.

Podplukovník PhDr. Karel Schaller

Význam XXV. sjezdu KSSS pro další růst obranyschopnosti SSSR a celého společenství států Varšavské smlouvy

Jednou z rozhodujících zákonitostí výstavby socialismu je vojenská obrana socialistických vymožeností před agresívními snahami imperialismu. KSSS v celé své historii vycházela z vojenskoteoretického odkazu V. I. Lenina a důsledně jej plnila vytvářením nezbytných podmínek k zabezpečení nezdolné obrany socialismu. „Budování naší armády" — říkával V. I. Lenin, „mohlo přinést úspěšné výsledky jenom proto, že probíhalo v duchu celkové sovětské výstavby." (V. I. Lenin, Spisy 30, SNPL, P, 1955, s. 310).

Projevovalo se to především v tom, že všechny otázky obrany socialistické vlasti, vojenské výstavby, vojenské teorie a praxe řešila strana v naprostém souladu se svou ideologií a politikou. Proto na vědeckém základě, s přihlédnutím k vývoji mezinárodních vztahů a k potřebám praxe, určovala hlavní směry ve vývoji zbraní a vojenské techniky, řešila technické vybavení a materiální zabezpečení armády, pečovala a koordinaci a plánovitý rozvoj všech druhů ozbrojených sil, o přípravu a rozmisťování kádrů, o zvyšování kvality bojové a politické přípravy všech příslušníků ozbrojených sil. Přitom měla strana vždy na mysli základní zájmy dělnické třídy a všech pracujících, moudře spojovala nejpokrokovější teorii, marxismus-leninismus s praktickou oragnizátorskou a výchovnou činností mas k úspěšnému plnění ekonomických, sociálních, politických a vojenských úkolů.

★

Jak naprosto jasně a zřetelně prokázalo jednání XXV. sjezdu KSSS i diskusní vystoupení zvláště zahraničních delegátů pokračuje Sovětský svaz ve své úspěšné mírové zahraniční politice, jejíž zásady sjezd dále rozvinul.

V uplynulém pětiletí, jak říká ve Zprávě o činnosti ÚV KSSS na XXV. sjezdu L. I. Brežněv, se „doslova před očima mění svět a mění se k lepšímu." Historický mírový program, vytyčený na XXIV. sjezdu KSSS, prokázal svou životaschopnost a sílu, byl v nových podmínkách rozvinut a naplněn novým obsahem. V důsledku této leninské ofenzívy mírové politiky Sovětského svazu došlo k obratu od studené války k mírovému soužití států s rozdílným společenským zřízením, k obratu od napětí hrozícího výbuchu k uvolnění a normální vzájemné výhodné spolupráci. Zvrat v mezinárodních vztazích od studené války k uvolňování napětí a k prosazování zásad mírového soužití států s rozdílným společenským zřízením je výsledkem jednotných akcí, které SSSR uskutečnil ve spolupráci s bratr-

skými stranami a státy socialistického společenství a rovněž i výsledkem jednotných akcí pokrokových společenských sil, aktivizace lidových mas, které projevují nesmiřitelnost k agresi a jsou pevně odhodlány dosáhnout upevnění trvalého míru.

To, čeho bylo v uplynulém pětiletí dosaženo, má vskutku nepomíjivý význam. Byla přijata některá opatření k posílení důvěry mezi státy, mimo jiné i ve vojenské oblasti. Současně však, jak XXV. sjezd KSSS zdůraznil, uvolnění napětí nemůže v žádném případě rušit nebo změnit zákony třídního boje. Nemůžeme přece počítat s tím, že v podmínkách uvolnění napětí se komunisté smíří s kapitalistickým vykořisťováním, nebo že se z kapitalistů stanou stoupenci revoluce. Mír nemění vykořisťovatelskou podstatu imperialismu a mírové soužití neruší základní rozpor současného světa, rozpor mezi socialismem a kapitalismem.

I nadále zůstává strategickým cílem světového imperialismu likvidace socialistických a komunistických zemí. Nejreakčnější agresívní imperialistické kruhy se nepoučily z dějin; jejich intriky proti míru nepřestávají. Horečné zbrojení podněcované reakčními, militaristickými kruhy imperialismu roste, strůjci antikomunismu, včetně maoistů, se všemi prostředky snaží narušovat a mařit pozitivní vývoj světa.

Za těchto podmínek je reálnost strategie mírového soužití závislá na zvyšování obranyschopnosti Sovětského svazu a socialistických zemí sdružených ve Varšavské smlouvě. „Jsme nesmiřitelnými odpůrci rozdělení světa na vojenské bloky, stojící proti sobě, i odpůrci závodů ve zbrojení", říká ve Zprávě XXV. sjezdu KSSS L. I. Brežněv. „Naše stanovisko v tomto smyslu je dobře známo. Je však třeba zcela jasně prohlásit: dokud zůstane blok NATO, dokud militaristické kruhy horečně zbrojí, bude naše země společně s dalšími účastníky Varšavské smlouvy tento vojenský a politický svazek upevňovat". Účastníci této smlouvy vytrvale prosazují rovnoprávné vztahy mezi národy, politiku nevměšování do vnitřních záležitostí států a řešení konfliktů mírovými prostředky.

Není žádným tajemstvím, že základní posun v poměru světových sil ve prospěch socialismu podstatně zúžil možnosti světového imperialismu řešit základní rozpor současného světa vojenskými prostředky. Těžiště řešení rozporu se zcela zákonitě přeneslo do politické, ekonomické a především ideologické oblasti. Dějištěm ideologického zápasu se doslova stal celý svět, všechny hlavní oblasti společenského života. Každý současný závažnější politický akt, či ekonomický jev je okamžitě předmětem ostrých ideologických střetů, které vyjadřují boj dvou protikladných třídních stanovisek. Nejvýznamnějším dokladem je celý proces boje zemí socialistického společenství v čele se Sovětským svazem za důsledné prosazení Závěrečného aktu z celoevropské konference. Zpráva ÚV KSSS na XXV. sjezdu zdůraznila, že „... ideový souboj dvou systémů se stále více aktivizuje a propaganda imperialismu je stále rafinovanější". Proto také otázky vysoké politické bdělosti, aktivní, operativní a přesvědčivé propagandy a včasný odpor proti ideologické diverzi stojí dále v popředí naší pozornosti. Buržoazní ideologie v rozporu s fakty se snaží ukazovat Sovětský svaz a jeho armádu jako nějakou militaristickou sílu, široce rozšiřuje četné výmysly o „agresivnosti komunismu". Pravdou však zůstává, že v historii Sovětského státu a jeho ozbrojených sil není nic, co by vrhalo stín na jeho bojové prapory. Všechny války, které musel SSSR vést, byly vynucené, vedl je s cílem odrazit agresi imperialismu a ubránit socialistické vymoženosti lidu. Vítězství Sovětské armády nikdy nebyla jen prostými vítězstvími jedné armády nad druhou, ale vyjádřením převahy nového, pokrokového nad starým, reakčním, převahy skutečného leninismu nad imperialistickým rozvratem. V nich se sjednotila převaha ducha a velikost komunistických ideálů sovětského lidu, nezištnost socialistického zřízení vytvořeného VŘSR, jeho převaha nad kapitalistickým zřízením.

Nejen v oblasti ideologie je zapotřebí vysoké bdělosti. Přes veškeré úsilí SSSR, jež vynakládá k ozdravění situace ve světě, stojí proti tomuto úsilí relativně malá, ale velmi vlivná část vládnoucích kruhů kapitalistických zemí, která vydělává na studené válce — vojenskoprůmyslový komplex. „Duch Helsink" vážně ohrožuje její úzce skupinové zištné zájmy. Tyto kruhy vynaložily mnoho úsilí, aby zabránily jejímu svolání, její práci všemožně brzdily, výsledky znevažovaly a sabotovaly. Tyto síly rozpoutaly horečné zbrojení, které zdůvodňují tvrzením o tzv. „sovětské hrozbě", jednostranné výhodnosti přijatých dohod, atp. Těchto „argumentů" používají zvláště tehdy, když potřebují prosadit vyšší vojenský rozpočet, když potřebují ospravedlnit vojenskou aktivitu NATO. „Ve skutečnosti však pochopitelně neexistuje žádná sovětská hrozba ani pro Západ, ani pro Východ. To všechno je od začátku až do konce nestvůrná lež. Sovět-

ský svaz nehodlá nikoho napadnout. Sovětský svaz válku nepotřebuje". O tom svědčí celá zahraniční politická aktivita Sovětského svazu, kterou také podporuji mírumilovné národy světa a pokrokové síly.

Jsou to naopak země NATO, které se snaží, aby si zajistily jednostrannou vojenskou převahu. (Zpráva ÚV KSSS..). Proto také nebylo v otázce snížení stavu ozbrojených sil a výzbroje ve střední Evropě dosaženo hmatatelného pokroku. Při sovětsko-amerických jednáních navrhl Sovětský svaz, aby se obě země dohodly na zákazu vyvíjet nové, ještě účinnější systémy zbraní, zejména nové ponorky typu Trident s balistickými raketami, nové strategické bombardovací letouny typu B-1 v USA a analogické systémy v SSSR. Americká strana tyto návrhy nepřijala.

Hlavní mocnosti kapitalistického světa přinášejí další důkazy ve své zahraniční politice o agresívní podstatě soudobého imperialismu. Konkrétním důkazem, že např. ani vojenské formy nezmizely jako prostředek nátlaku mezinárodního imperialismu, jsou události v Chile a na Středním východě.

Dále je to snaha udržovat svou obrovskou vojenskou sílu pro základní strategické cíle, pro zajišťování svých mocenských pozic a vytváření stálé hrozby proti socialistickým zemím, jako „ultima ratio" proti rozšiřování vlivu socialismu v mezinárodním měřítku.

Výstavba ozbrojených sil USA je zaměřena na schopnost vést všechny druhy válek, od konvenční přes omezenou jadernou, až po všeobecnou jadernou válku. Za tím účelem také USA udržují velmi početnou armádu i mimo území USA, kde je rozmístěno kolem 562 000 amerických vojáků, z toho 311 000 v Evropě (jen na území NSR 228 000), 206 000 v jihovýchodní Asii a na Dálném východě (7. námořní flotila — 31 000, Thajsko — 38 000, Okinawa — 38 000 a jižní Korea 42 000) a dalších 45 000 na základnách v Latinské Americe, Kanadě, Grónsku, Africe a jinde.

Vládnoucí kruhy USA vidí ve velkém uskupení svých vojsk ve střední Evropě významný prostředek k posílení svých politických, ideologických, ekonomických a vojenských pozic na našem kontinentě. Agresívní blok NATO je nadále hlavním nebezpečím míru nejen v Evropě, ale na celém světě. K této politice se přihlásil v besedě s velvyslanci zemí NATO i nový prezident USA G. Ford, když řekl, že NATO zůstane „hlavním elementem" americké zahraniční politiky.

Mezinárodní imperialismus se nadále nevzdává možnosti použít vojenských prostředků k dosažení svých politických cílů. Napříště jich má dosahovat např. dílčími válečnými konflikty, ideologickou diverzí, psychologickou válkou apod., i když se přitom imperialismus nevzdal ani koncepce globální jaderné války.

Imperialismus počítá i nadále s použitím vojenské síly jako nástroje kontrarevoluce. „Zkušenosti revolučního hnutí za posledních let názorně ukázaly," řekl L. I. Brežněv ve Zprávě ÚV KSSS na XXV. sjezdu — „že je-li nadvláda monopolistického kapitálu a jeho političtí chráněnci opravdu ohroženi, imperialismus se chopí všech prostředků a zřekne se i zdání jakékoli demokracie". Do arzenálu dnešní kontrarevoluce patří „pomluvy, klamání veřejnosti, hospodářská blokáda, sabotáž, záměrné vyprovokování hladu a chaosu, podplácení a výhrůžky, teror, organizování vražd politiků, fašistické pogromy", (Zpráva ÚV KSSS..) pro své zájmy pošlape imperialismus každou zákonnost, o humánnosti ani nemluvě. Chilské události jsou toho nejlepším důkazem. Taková je odpověď sil reakce a války na boj národů za nezávislost a svobodu, kterou chtějí zastavit nezadržitelný chod dějin.

XXV. sjezd upozornil na skutečné nositele a příčiny uvolňování napětí, a také na rozpornost současné situace. Na tuto je třeba pohlížet v dialektické souvislosti všech událostí poslední doby. Právě úspěchy socialistických zemí, pozitivní výsledky mírového úsilí, mají sympatie všech demokratických a pokrokových sil světa a na druhé straně nutí ty imperialistické kruhy, jež jsou spojeny s vojenskoprůmyslovým komplexem, aby je všemožně brzdily a pomohly jim tak odvádět pozornost od vlastních nesmírně závažných problémů těžké krize ekonomiky, politického systému, ideologie, mravní sféry, atd.

★

Ve zprávě o činnosti ÚV KSSS na XXV. sjezdu se sjezd přihlásil k závěrům XXIV. sjezdu KSSS jako dlouhodobé perspektivě a tendenci závazné i pro současnost. Pokud existuje imperialismus, existuje i nebezpečí války. Pokud v táboře imperealismu nepřeváží snahy řešit mezinárodní situaci mírovými prostředky, bude třeba přijímat vedle opatření k vytváření materiálně technické základny

komunismu, ke zvyšování životní úrovně lidu i opatření k zabezpečení pevné obrany země. Dosažené socialistické výsledky musí být v každé době, v každý okamžik ochráněny. Tomu učil Lenin, tomu učí i historické zkušenosti budování socialismu, to vyplývá i ze zvláštností soudobé situace ve světě.

„Po všechna tato léta," říká L. I. Brežněv ve Zprávě ÚV KSSS, „věnovala strana náležitou pozornost posilování obranyschopnosti naší země a zdokonalování ozbrojených sil. Můžeme sjezd ujistit, že práce, kterou jsme v tomto směru vykonali, není malá. Zlepšilo se vybavení ozbrojených sil moderní výzbrojí a bojovou technikou, zkvalitnila se bojová příprava a ideové zocelení příslušníků ozbrojených sil. Sovětský lid, soudruzi, si může být jist, že plody jeho budovatelské práce jsou spolehlivě chráněny."

Ruku v ruce s bojem za snižování mezinárodního napětí pečovala KSSS a sovětská vláda o další zvýšení bojové síly ozbrojených sil. Bylo vykonáno mnoho k realizaci leninských idejí, které se týkají upevnění obranné síly sovětského státu a zvýšení bojové připravenosti sovětských ozbrojených sil. KSSS přitom neochvějně sledovala závěry o tom, že upevňovat sovětský stát znamená upevňovat jeho ozbrojené síly, všestranně zvyšovat obranyschopnost sovětské země a socialistického společenství. O tom, že jsou k splnění tohoto úkolu dobře připraveny, svědčí mimo jiné i úspěšná realizace deváté sovětské pětiletky, která dále rozvinula materiálně technickou základnu pro další rozvoj vojenství a soudobé socialistické vojenské vědy a tím i pro další upevnění obranyschopnosti celé socialistické soustavy.

Sovětská armáda tím, že chrání mírovou práci sovětských lidí a stojí na stráži socialistického společenství, objektivně napomáhá úspěchu boje mezinárodní dělnické třídy a národně osvobozeneckého hnutí. Tyto síly spatřují v SSSR a ostatních zemích socialistického společenství svou budoucnost, mohutnou baštu sociální spravedlnosti. To revolucionizuje lidové masy, napomáhá rozmachu protiimperialistického boje. Sovětská armáda, spolu s dalšími armádami socialistického společenství, je jedním z nejvýznamnějších činitelů zachování míru. Potvrzuje to i úspěšné plnění celkového programu sjezdů komunistických a dělnických stran v socialistických zemích, včetně jejich jednotné vojenskopolitické linie, kterou přispěly k posílení a upevnění základních vnitropolitických a mezinárodněpolitických faktorů, o které se opírá a na nich je budována úspěšná a spolehlivá obrana socialistických vymožeností. Plnění vojensko-politických závěrů sjezdů marxisticko-leninských stran potvrzuje nejen aktuálnost a plnou platnost leninské teorie, ale také správnost společného postupu při zajišťování spolehlivé obrany vymožeností a hodnot socialismu. Rozhodující vojenskou silou při obraně socialismu a míru jsou sovětské ozbrojené síly.

Rostoucí ekonomická síla SSSR umožnila nejen kvantitativní, ale především hluboké kvalitativní změny v každém druhu ozbrojených sil. Díky zvyšujícím se možnostem socialistické ekonomiky, skvělým výsledkům vědy a techniky, odpovědné práci sovětských lidí, dostaly sovětské ozbrojené síly nové druhy zbraní a bojové techniky.

Hlavní údernou silou sovětských ozbrojených sil se stala strategická raketová vojska, vyzbrojená mezikontinentálními raketami a soudobými systémy velení a řízení, schopná zasadit agresoru zdrcující úder.

Změnila se i pozemní vojska. Základem jejich palebné síly se také staly raketové útvary. Páteří vysokých bojových kvalit vojsk protivzdušné obrany je nyní moderní radiolokační, raketová a letecká technika, která jim umožňuje spolehlivě chránit území státu před napadením ze vzduchu.

Nevídaně vzrostly bojové možnosti vojenského letectva, vyzbrojeného raketovými letouny různých tříd a určení. V hrozivou sílu se změnilo i vojenské námořnictvo, jehož hlavní údernou silou jsou ponorky s jaderným pohonem, vyzbrojené raketami.

Neobyčejně složitý a mnohostranný okruh problémů, spojený s vysokým stupněm bojové pohotovosti a připravenosti, na základě mistrovského zvládnutí složité bojové techniky, zbraní a automatizovaných systémů, vyžádal si další zkvalitnění a růst vlivu vedoucí úlohy KSSS v ozbrojených silách. Důležité místo v životě strany a komunistů ozbrojených sil zaujímá V. celoarmádní porada sekretářů stranických organizací, která byla svolána na základě usnesení ÚV KSSS v březnu 1973. Byla připravována a uskutečněna za aktivního vlivu usnesení XXIV. sjezdu KSSS, prosincového plenárního zasedání strany 1972, všenárodních oslav na počest 50. výročí vzniku SSSR. Porada posoudila stav a opatření k dalšímu zkvalitnění stranickopolitické práce v Sovětské armádě a vojenském námořnictvu, vytyčila úkoly stranickým organizacím k zajištění vysoké bojové pohotovosti vojsk a cesty k jejich splnění. Přijaté usnesení

umožnilo další růst aktivity a bojovnosti stranických organizací v ozbrojených silách, zesílení propagandy idejí marxismu-leninismu, výchovy sovětských vojáků v duchu nezlomné věrnosti odkazu Lenina, i jejich vlastenecké a internacionální povinnosti. Vedoucí úloha strany byla dále posílena a dosáhla nového stupně v řídící, politické, organizátorské a ideologické činnosti.

Sovětské ozbrojené síly řídí vzdělaní, dobře připravení a komunistické straně oddaní velitelé, političtí pracovníci a vojenskotechnické kádry. V sovětských ozbrojených silách pod přímým vedením KSSS vznikl ucelený systém vojenského výcviku a politické výchovy příslušníků ozbrojených sil, jehož pevným ideovým základem je marxismus-leninismus. Celý systém výchovy v sovětské armádě všestranně připravuje sovětské vojáky na obranu socialistické vlasti a ke splnění internacionálních povinností, vychovává u nich vysoké morálně bojové vlastnosti, vštěpuje vojákům pevné politické i vojenskotechnické znalosti, pěstuje u nich potřebné návyky a učí je umění bojovat.

Tyto úkoly vyplývají z leninského požadavku — učit vojska tomu, co budou potřebovat ve válce. Sovětská armáda pomáhá také plnit nejrůznější úkoly hospodářské a kulturní výstavby SSSR. V ní se ideově i fyzicky zocelují miliony mladých lidí, kteří konají vojenskou službu. Pokračuje v ní proces komunistické výchovy, proces formování všestranně rozvinuté harmonické osobnosti.

Všechny tyto skutečnosti také vysoce ocenil XXV. sjezd. Ve Zprávě o činnosti ÚV KSSS L. I. Brežněv říká: „Mluvíme-li o výchovné práci, soudruzi, je třeba změnit se o obrovské úloze, která v tomto směru připadá Sovětské armádě. Chlapci přicházejí do rodiny vojáků bez jakýchkoli životních zkušeností. Vracejí se z ní však už jako lidé, kteří prošli školou vytrvalosti a kázně a získali technické a odborné znalosti a politickou průpravu.

Naše armáda je vychovávána v duchu hluboké oddanosti socialistické vlasti, v duchu idejí míru a internacionalismu, v duchu idejí přátelství mezi národy. Právě tím se Sovětská armáda liší od armád buržoazních. Právě proto sovětští lidé svou armádu milují a jsou na ni hrdi."

Sovětská armáda tak dokazuje, že je vojenskou organizací nového, vyššího socialistického typu, že je vytvořena k obraně revolučních vymožeností dělnické třídy a všech pracujících. Už sama skutečnost existence takovéto armády varuje všechny síly, které sázejí na válku. „Každého z nás," řekl vedoucí delegace ozbrojených sil ve svém pozdravném vystoupení na XXV. sjezdu KSSS, „povzbuzuje poznání toho, že bděle střežíme mírovou práci svého lidu. Sovětské ozbrojené síly tím přinášejí a budou i nadále přinášet svůj obrovský vklad k udržení míru a mezinárodní bezpečnosti, napomáhat uskutečnění velikých cílů, vytyčených na XXV. sjezdu strany". Výchova sovětských vojáků v duchu idejí marxismu-leninismu je zárukou, že svou vlasteneckou a internacionální povinnost, která vychází z nové situace ve světě, čestně splní.

„Nikdo také nemusí pochybovat ani o tom," říká L. I. Brežněv na XXV. sjezdu, „že naše strana učiní vše, aby slavné ozbrojené síly Sovětského svazu i nadále disponovaly všemi nezbytnými prostředky pro splnění svého odpovědného úkolu — střežit pokojnou práci sovětského lidu a být záštitou světového míru."

Na další zvýšení bojeschopnosti sovětské armády budou mít i nadále významný vliv smělé cíle a úkoly vytyčené v „Hlavních směrech rozvoje národního hospodářství SSSR na léta 1976—1980", kde mezi nejvýznamnější patří zejména orientace k neustálému zvyšování hmotné, kulturní a životní úrovně lidu cestou dynamického a proporcionálního rozvoje společenské výroby, zvyšování její efektivnosti, urychlování vědeckotechnického pokroku, růstu produktivity práce, všestranného zkvalitňování práce ve všech článcích národního hospodářství. „Máme vše, co potřebujeme," říká na XXV. sjezdu KSSS A. N. Kosygin, „abychom úspěšně splnili úkoly, které stanoví nová pětiletka — mohutný ekonomický, vědeckotechnický a kulturní potenciál, tvůrčí energii sovětského lidu, vedeného naší slavnou leninskou stranou." Sovětský lid hluboce věří straně, věří tomu, že cílů stanovených stranou nepochybně dosáhne.

V celém světě se staly sovětské pětiletky názorným symbolem bouřlivého společenského a ekonomického pokroku prvního státu pracujících v dějinách, symbolem jeho mírumilovných snah. S vytvořením socialistického společenství nabyl pojem „pětiletka" nového internacinálního smyslu: tento pojem zahrnuje jednotu cílů bratrských zemí v budování nového života, ve vytváření a upevňování světové socialistické soustavy.

XXV. sjezd KSSS přesvědčivě manifestoval jednotu vnitřní i zahraniční politiky komunistické strany. Tato jednota je hluboce organická a je určována tím, že politika strany, vnitřní i zahraniční, slouží nejušlechtilejšímu a nejhumánnějšímu cíli, vybudování komunistické společnosti.

Podplukovník PhDr. Josef Kůta

Otázky internacionální obrany socialismu

Soudruh L. I. Brežněv na XXV. sjezdu KSSS prohlásil: „Přechod od studené války a od nebezpečné konfrontace dvou světů k uvolňování napětí byl spjat především se změnami v poměru sil ve světě. Bylo však zapotřebí velkého úsilí, aby lidé, a zejména ti, kdo řídí politiku států, si začali zvykat na myšlenku, že není normální balancovat na pokraji války, nýbrž jednat o sporných otázkách, že není normální konfrontace, nýbrž mírová spolupráce." Přes tento nesporný úspěch socialistické a zvláště sovětské zahraniční politiky však současný svět stojí stále před problémem prosadit zásady mírového soužití států a soustav protikladných společensko-ekonomických formací, odstranit ohniska mezinárodního napětí, konečně dosáhnout postupného odzbrojení a tím odstranit nebezpečí vzniku nové světové války.

Přes dosažené zásadní změny v poměru sil mezi socialismem a kapitalismem, mezi širokým protiimperialistickým hnutím a světovým imperialismem nedošlo k definitivnímu odstranění nebezpečí války, včetně světové války. Imperialismus stále činí pokusy zabrzdit rozvoj normálních mírových vztahů mezi státy a národy.

Je tomu tak proto, že nepřestala především existovat sociálně ekonomická základna válek a agrese. Světový imperialismus jako systém vykořisťování člověka člověkem, jako systém vyvražďování stále zůstává velmi silným a nebezpečným protivníkem. XXV. sjezd KSSS upozorňuje na to, že se nezměnila agresivní podstata imperialismu. Při zkoumání konkrétní politiky kapitalistických zemí však musíme současně analyzovat některé nové pojmy této podstaty, vlastní třetí etapě všeobecné krize kapitalismu. Mezinárodní porada komunistických a dělnických stran v roce 1969 k tomu uvedla: „Nám komunistům je jasná sociální podstata imperialismu a jeho místo v dějinách. Avšak máme-li určit konkrétní program boje proti imperialismu, je zapotřebí nejen správně chápat podstatu imperialismu a jeho povahu, ale je nutné také pozorně zkoumat nové jevy a procesy, které probíhají uvnitř světa kapitálu."

Jde především o přerůstání monopolistického kapitálu ve státně monopolistický, o úsilí ke sjednocení imperialismu v mezinárodním měřítku cestou ekonomické integrace i cestou politickovojenských bloků. Společným rysem těchto procesů je, že se v nich nejaktivněji prosazují zbrojní monopoly, spojené s militantními kruhy státního aparátu — tzn. vojenskoprůmyslový komplex. Vyplývá proto z povahy věci, že tyto procesy jsou provázeny stále více se zesilující militarizací ekonomiky i politiky, stále větším ovládáním veškeré politiky těmito kruhy, trvalým růstem zbrojení a pokusy bránit rozvoji mírových vztahů a vyvoláváním mezinárodních konfliktů.

V celé této etapě světového vývoje se proto setkáváme se zdánlivě protikladnými jevy v politice imperialistických zemí. Pod tlakem změn v poměru sil, pod tla-

kem stále se rozšiřující protiimperialistické a mírové fronty, jsou nuceni představitelé těchto zemí přistoupit k uznání principů a zásad mírového soužití. V. I. Lenin však učil komunisty: „Chceme-li se vyznat v boji stran, nesmíme věřit každému slovu, ale musíme studovat skutečné dějiny stran, zkoumat nejen to, co strany o sobě říkají, ale co dělají, jak si počínají při řešení různých politických otázek, jaké stanovisko zaujímají v záležitostech, jež se dotýkají životních zájmů různých společenských tříd..." (V. I. Lenin, Spisy, sv. 18, str. 38.) Nemůže nás proto překvapovat, že po podpisu smluv, které zakotvují principy a zásady mírového soužití i zásady vzájemné spolupráce mezi státy, stále se vracíme jakoby na počátek a jsme nuceni znovu bojovat o jejich realizaci.

Současně s tím neoslabuje světový imperialismus, především severoamerický, své úsilí o vyvolání politických krizí, o zastavení revolučního procesu, v jehož pozadí stojí neustále možnost a snaha použít vojenské síly jako prostředku politiky. O tom nás přesvědčuje celá řada lokálních konfliktů, které imperialismus přímo nebo nepřímo jen v posledních letech vyvolal a udržoval.

Od přelomu šedesátých a sedmdesátých let vstoupil imperialismus do vyšší fáze třetí etapy všeobecné krize, která je charakterizována především tím, že zachvacuje všechny sféry ekonomiky, že má velmi hluboký a rapidní charakter, že se promítá do vážných sociálních a politických otřesů. Není náhodou, že je přirovnávána ke krizi imperialismu ve třicátých letech. Již z tohoto přirovnání vzniká otázka: může vést ve svých důsledcích ke stejným projevům, tj. k fašismu a k válce?

I když nemůžeme, vzhledem ke kvalitativně odlišné objektivní i subjektivní situaci (včetně zkušeností, které lidstvo získalo ve 2. světové válce), činit mechanické analogie, přesto musíme vidět, že krize prohlubuje reakční rysy imperialismu. Dnes je zřejmé, že světová válka přestala být adekvátním prostředkem prosazení třídních politických cílů kapitalistických zemí vůči socialismu. Současně je ale oprávněný závěr, že světový mír ještě rozhodně není zajištěn, že není definitivně zažehnáno nebezpečí další světové války.

Z faktu, že vývoj současného světa je především určován základním rozporem mezi kapitalismem a socialismem a jeho řešením, vyplývá, že i příští světová válka by byla střetnutím dvou protikladných subjektů — světové kapitalistické a světové socialistické soustavy a měla by mezikoaliční charakter. Tento rozpor zatlačuje do pozadí další objektivní rozpory současné etapy vývoje, včetně rozporů mezi jednotlivými imperialistickými zeměmi.

Chápeme-li poměr sil mezi socialismem a kapitalismem jako vzájemný poměr ekonomických, politických, vojenských, ideologických a morálně politických faktorů (s uznáním skutečnosti, že stále více vystupují do popředí faktory ekonomické, ideologické i obecně politické), musíme si i dnes uvědomit, že trvalý význam si udržuje i faktor vojenský, vzájemný poměr sil v množství a kvalitě armád, konkrétní stupeň vojenské síly a připravenosti socialistických zemí plně ochránit výstavbu socialistické soustavy jako celku.

Již z objektivní potřeby, působení základního třídního rozporu naší epochy, vyplývá nezbytnost zabezpečení společné internacionální obrany socialismu před možnou agresí imperialismu. Od druhé světové války se vůbec poprvé v historii utváří, přes všechny vnitřní rozpory, i světový kapitalistický tábor. Imperialismus vystupuje, především prostřednictvím vojenskopolitických aliancí, vůči socialismu jako v podstatě jednotná vojenská a politická síla se snahou zvrátit tendence ve vývoji poměru sil.

Internacionální charakter obrany socialismu však vyplývá z jednoty ekonomických, sociálně politických a ideových zájmů a cílů socialistických zemí. Je ovšem nezbytné rozlišit dvě věci. Zatímco nezbytnost upevňování internacionální jednoty světové socialistické soustavy v zájmu jejího rozvoje je jednou ze základních trvalých zákonitostí a podmínek, vyplývá ze samotné podstaty socialismu a je výsledkem působení dialektiky národního a internacionálního, má internacionální vojenská spolupráce jiný charakter. Především vyplývá z existence světového imperialismu, který nepřestává být nebezpečím napadení. Československé události v roce 1968 ukázaly, že nemůžeme podceňovat ani vnitřní nebezpečí, podněcované zvenčí. Vojenská spolupráce socialistických zemí má proto dočasný a přechodný charakter, je závislá na vývoji a změně objektivních podmínek, na dalším přesunu ve světovém poměru sil, na dalším upevňování míru a spolupráce, na uvolňování napětí a procesu odzbrojení, na dalším rozvoji světového revolučního procesu.

Principy internacionální obrany socialismu jsou zvláštním případem realizace obecných zákonitostí jeho výstavby a rozvoje. Nezbytnost důsledné realizace obecných zákonitostí při budování socialistické společnosti plně prokázala uplynulá desetiletí a je nesporná i nadále. Za takovouto

obecnou zákonitost označila již mezinárodní porada představitelů komunistických a dělnických stran v roce 1957 nejen nezbytné respektování dialektických vazeb národního a internacionálního, ale i nezbytnost zabezpečení obrany socialismu.

Významný aspekt samotné dialektiky národního a internacionálního spočívá v tom, že internacionální má v tomto vztahu jistou prioritu. Tedy i při zabezpečování národní bezpečnosti jednotlivých socialistických zemí je nutné řešit ji především s ohledem na bezpečnost celé socialistické soustavy. Platí ovšem i obráceně, že společná obrana soustavy jako celku musí plně zabezpečovat obranu jednotlivých zemí.

Vojenská spolupráce socialistických zemí dostala již na počátku nynější etapy světového vývoje v polovině padesátých let podobu vojenskopolitické koalice — Varšavské smlouvy. Odpovídá zahraničně politickým cílům a vyplývá ze samé podstaty socialismu nejen její vysloveně obranný charakter, ale především skutečnost, že od samého počátku se stala účinným nástrojem socialistické zahraniční politiky. Poprvé v dějinách lidstva se obrovská vojenská moc, kterou disponují socialistické země v čele se Sovětským svazem a jeho armádou, stala mírotvorným činitelem, účinnou hrází proti agresivním silám světové reakce. Jednoznačně ocenila tuto úlohu Varšavské smlouvy a jejího Politického poradního výboru mezinárodní porada komunistických a dělnických stran v roce 1969: „Zvláště je třeba zdůraznit práci vykonanou v tomto směru v rámci organizace Varšavské smlouvy, tohoto spolehlivého nástroje obrany socialismu a míru. Řadu let byly na zasedáních politického poradního výboru této organizace kolektivně posuzovány klíčové problémy mezinárodního života — problémy, které bezprostředně souvisí s upevňováním míru a s rozvojem mírové spolupráce mezi národy, s bojem proti agresivní politice imperialismu."

Z hlediska obrany socialismu vystupuje do popředí nejenom obrana soustavy jako celku nebo jejích jednotlivých členů, ale i potřeba internacionální pomoci zemí Varšavské smlouvy dalším socialistickým zemím nebo národům, které bojují za osvobození z pout kolonialismu. O tom nám historie Varšavské smlouvy podává nesčetné příklady. Soudruh L. I. Brežněv na XXV. sjezdu KSSS v souvislosti s hodnocením významu chilské revoluce připomněl základní zkušenost, že revoluce se musí umět i bránit. Boj socialistických zemí proti imperialismu probíhá ve všech formách a sférách vzájemných vztahů. K zabezpečení socialismu v současné etapě je nezbytně nutná i značná vojenská síla. Proto socialistické země trvale pečují o stálý růst obranné moci i rozvoj těsné vojenské spolupráce.

Společná vojenská politika socialistických zemí není tedy jediným faktorem obrany, ale je součástí koordinované internacionální politiky vcelku a její cíle jsou plně v souladu s cíli zahraniční politiky zemí světové socialistické soustavy. Takto se stává společné obranné úsilí socialistických zemí internacionální i svou povahou a je plně v souladu se zájmy a cíli dělnické třídy a pracujících celého světa, stejně tak dalších revolučních a protiimperialistických sil. Proto také toto úsilí, přes veškeré snahy buržoazní propagandy, nalézá pochopení u těchto tříd, vrstev i národů nesocialistického světa. To také vysvětluje zájem mezinárodního komunistického a dělnického revolučního hnutí o podporu této socialistické politiky. Světové komunistické hnutí se podílí svým způsobem i na obraně největší vymoženosti mezinárodní dělnické třídy — světové socialistické soustavy. Plnění společně přijaté linie při mezinárodních poradách a dalších setkáních výrazně oslabuje imperialistickou frontu. Oprávněně můžeme tvrdit, že princip internacionální obrany socialismu je obecně platným principem, který má svůj zdroj v objektivní realitě třídně rozděleného světa. Jeho důsledná realizace pak vyplývá ze společných třídních zájmů mezinárodního revolučního a dělnického hnutí. Komunisté současného světa tak plní i v této otázce odkaz, který zanechal V. I. Lenin.

Lenin chápal problém obrany socialismu jako problém všenárodní a současně jako úkol internacionální — celé mezinárodní dělnické třídy. Plně byl realizován v období občanské války, v době mezi oběma světovými válkami a nalezl svou vyšší kvalitu v boji proti fašismu (interbrigády ve Španělsku) a především ve Velké vlastenecké válce. Tento internacionální princip je zároveň principem vysloveně třídním a odporuje ahistorickým, netřídním interpretacím a teoriím buržoazní ideologie nebo pravicového revizionismu o obraně vlasti. Základním předpokladem plnění třídního a internacionálního principu při obraně socialismu je realizace vedoucí úlohy strany při řešení všech otázek a úkolů vojenské politiky a obrany. Vzájemná koordinace a ujednocování vojenské politiky komunistických stran je jádrem sjednocování v mezistátní politice i v konkrétní výstavbě, organizaci a výchově ar-

mád. Lenin učil, že jedním ze zdrojů neporazitelnosti socialismu je politické vedení ozbrojených sil marxisticko-leninskou stranou, v důsledném uplatňování její politiky v celém vojenském organismu socialistické země. I v těchto otázkách vystupuje komunistická strana jako rozhodující tvůrčí, koncepční, organizátorská a ideologická síla.

Vznikem světové socialistické soustavy dochází sice k podstatné změně v uplatňování internacionálního principu obrany socialismu proti předchozímu období. To však jeho platnost nijak nezmenšuje, nýbrž naopak dále zvyšuje. Již samotná existence této smlouvy vyžaduje kolektivní, internacionální přístup k řešení otázek obrany.

Význam internacionální obrany socialismu zvyšuje především vliv vědeckotechnické revoluce na vojenství, která revolucionizuje celou oblast vojenství a vojenské vědy. Především byl ostře vyhraněn rozpor mezi možnostmi jednotlivých zemí, zejména malých a středních a mezi potřebami dokonalé obrany. Vyzbrojení armády raketovými a jadernými zbraněmi, rostoucí význam nejmodernějších druhů letectva, tankových a mechanizovaných jednotek, automatizace velení a další problémy, kladou takové ekonomické i vědeckotechnické požadavky, které není možné uspokojit jen na základě vzájemné spolupráce. Rozhodující je ekonomická a vědeckotechnická základna SSSR, která umožňuje, aby armády socialistických zemí měly ve výzbroji nejmodernější techniku a zbraně.

Z toho vyplývá úloha, kterou hraje v obranném internacionálním úsilí Sovětská armáda. Ta je rozhodující silou celé koalice Varšavské smlouvy, hlavní záštitou bezpečnosti všech zemí světové socialistické soustavy. Bez armády SSSR by byla jakákoli obrana i každé jednotlivé socialistické země před agresí imperialismu zcela iluzorní. Zanedbatelná není ani nezbytnost a možnost využívat všestranných zkušeností Sovětské armády z Velké vlastenecké války, z výcviku za použití nejmodernějších zbraní a techniky i nejnovějších výsledků sovětské vojenské vědy.

Při rozboru problému a otázek internacionální obrany socialismu nejde jen o otázky pouze vojenské. Předpoklady této obrany jsou vytvářeny stále pevnějšími politickými a ekonomickými svazky, jsou závislé především na trvalém růstu ekonomické síly socialistických zemí vcelku i každé zvlášť. Obrana socialismu je jednou z forem světového třídního zápasu a může být úspěšně řešena pouze v dialektické jednotě s ostatními formami a aspekty protiimperialistického zápasu.

Vojenská síla socialistických zemí, násobená právě sjednocením společného úsilí, je spolehlivou hrází před jakýmkoli útokem, jakoukoli agresí i kontrarevolucí. Je také záštitou pro všechny revoluční síly ve světě. Je hlavní překážkou světovému imperialismu, aby beztrestně a bez omezení mohl používat síly zbraní k podřízení si stamiliónů lidí na celém světě.

Také díky internacionální síle žijeme již více než třicet let v míru a realizujeme smělé myšlenky zakladatelů revolučního dělnického hnutí.

Plukovník ing. Miloslav Buzek

Upevňování bojové pohotovosti ČSLA výchovou vojáků v duchu revolučních tradic

Směrnice ministra národní obrany a náčelníka hlavní politické správy zdůrazňuje, že je třeba posílit výchovu vojenské mládeže v duchu revolučních tradic a plně jich využít k upevňování morálně politických a bojových vlastností vojáků a tím dále upevnit bojovou pohotovost ČSLA.

Převážná část našich útvarů má již s touto formou výchovy určité zkušenosti. Přesto však nemá práce s tradicemi dosud pevný a cílevědomý ráz. Je tedy účelné ukázat na možnosti, které revoluční a bojové tradice poskytují při výchově vojsk a při upevňování bojové pohotovosti, a objasnit některé základní metody a formy využívání těchto tradic.

Tradicemi nazýváme historicky vzniklá a z generace na generaci přecházející morální pravidla života a činnosti lidí, zvyklosti a normy jejich chování. Tradice vznikají a rozvíjejí se v určitých historických podmínkách a obvykle vyjadřují zájmy určitých tříd. Svým obsahem mohou být revoluční (pokrokové) nebo reakční.

Za hlavní revoluční tradice obyčejně považujeme bezmeznou oddanost věci komunismu, nezlomnou pevnost a statečnost v boji za vítězství komunistických ideálů, nenávist k nepřátelům pracujících, proletářskou solidaritu a vzájemnou pomoc. Tyto tradice počaly vznikat se založením KSČ v r. 1921 a byly rozvíjeny v boji proti fašismu, v boji za socialistické Československo po r. 1945 a za upevnění vítězství pracujícího lidu po r. 1948 i v boji proti kontrarevoluci v r. 1968 i v hrdinné práci českého a slovenského lidu při výstavbě socialistické vlasti v současné době.

Revoluční tradice komunistické strany a lidu, vzniklé v boji za svobodu a nezávislost, v obětavé práci v letech budování socialismu, jsou nevyčerpatelným zdrojem ideového přesvědčení, zdrojem věrnosti, vlastenecké a internacionální povinnosti mladé generace. Staly se též hlavním pramenem formování bojových tradic ČSLA.

Bojové tradice ČSLA jsou morální pravidla a zvyklosti, vzniklé v boji s nepřítelem a ve vojenské službě pod ideovým vlivem komunistické strany. Tato pravidla a zvyklosti vedou vojáky k tomu, aby vzorně a obětavě plnili svou čestnou povinnost při obraně socialistické vlasti. Jejich základem jsou socialistické zřízení, marxisticko-leninská ideologie, politika komunistické strany, socialistické vlastenectví a internacionalismus.

Nejdůležitější tradicí ČSLA je bezmezná oddanost vojáků věci komunismu, láska k socialistické vlasti, k ostatním socialistickým zemím, především k Sovětskému svazu, nezlomná víra ve vítězství nad společným imperialistickým nepřítelem, třídní nenávist k imperialismu a nesmiřitelnost k nepřátelům pracujícího lidu.

Významnou tradicí je a bude neustálá vysoká bojová pohotovost a připravenost s nasazením všech svých sil a energie há-

jit svou socialistickou vlast a vymoženosti socialismu, věrnost vojenské přísaze a vojenské povinnosti.

Rozvíjí se a sílí i taková tradice, jako je láska ke svému útvaru a věrnost bojové zástavě. Projevuje se výtečnými výsledky v bojové a politické přípravě i vzorným výkonem služby.

Důležitou normou chování příslušníků ČSLA se staly pevné bojové přátelství a vojenské soudružství, vzájemná pomoc a úcta k velitelí. Tyto ušlechtilé rysy plně odpovídají socialistické ideologii a etice.

Vojenské tradice v ČSLA mají internacionální charakter. Příkladem toho je účast Čechů a Slováků v Rudé armádě v bojích proti světové kontrarevoluci, v interbrigádě ve Španělsku v bojích proti frankově fašistické diktatuře, účast 1. čs. armádního sboru ve svazku Sovětské armády v boji proti německému fašismu. V poválečných letech se internacionální tradice ČSLA rozvíjejí při spojeneckých cvičeních, jako byly Říjnová bouře, Odra-Nisa, Vltava, Taran, Bratrství ve zbrani, Štít, Družba a další. Patří sem i upevňování internacionálních tradic ČSLA při vzájemných útvarových (svazkových) družbách, výměně zkušeností a vzájemných návštěvách s útvary a jednotkami Sovětské armády a ostatními armádami socialistických států.

K bojovým tradicím patří též úsilí příslušníků ČSLA zdokonalovat své bojové mistrovství, své vojenské a politické znalosti, organizovanost a kázeň.

Tradice nejsou pouze vzpomínkami na hrdinnou minulost, ale jsou projevem živého sepětí dnešních generací s nimi a výrazem pochopení odpovědnosti za revoluční vymoženosti vůči budoucím generacím. Význam tradic pro výchovu nových generací nejednou zdůrazňoval i V. I. Lenin. Již v roce 1908 v článku „Ke zhodnocení ruské revoluce" napsal, že „... vzory nám musí být majákem při výchově nových generací bojovníků" (Spisy sv. 15, 1958, str. 59). Upozorňoval, že je třeba, aby revoluční tradice, „... zvyky, návyky a názory, k nimž se dělnická třída dopracovala v průběhu mnoha desetiletí v boji za politickou svobodu..." byly dále rozvíjeny, upevňovány a vštěpovány masám a široce se jich využívalo ve výchovné práci (Spisy sv. 31, 1958, str. 365).

Propagování bojových tradic, které se neobyčejně silně projevily v minulé válce a také v průběhu velkých cvičení a manévrů v poválečných letech, má mimořádný význam, neboť pomáhá vychovávat u vojáků potřebné vlastnosti obránce socialistické vlasti.

Výchovné působení tradic spočívá především v přesvědčivosti příkladu, který je pro nové generace vojáků pobídkou k tomu, aby šli po stopách starších, pokračovali v jejich slavných činech a obětavě sloužili vlasti a věci komunismu. Bojové tradice také mají poznávací hodnotu a jsou důležité pro formování komunistického přesvědčení. Znalost revolučních a bojových tradic pomáhá mládeži, která nemá dostatečné životní a sociální zkušenosti udělat si správnou představu o hrdinské historii KSČ, o slavné cestě domácího i zahraničního odboje, o těžkostech uplynulých let a o boji za jejich překonání. Pomáhají prohlubovat její city socialistického vlastenectví a proletářského internacionalismu i třídní přístup k hodnocení životního koloběhu. Při cílevědomém seznamování příslušníků ČSLA s bojovými tradicemi jsou vytvořeny podmínky k tomu, aby se vojáci snažili napodobit hrdiny 2. světové války a tím dosahovali již v míru co nejlepších výsledků v zabezpečování bojové pohotovosti, v bojové a politické přípravě a v kázni. Proto je výchova vojáků k věrnosti bojovým tradicím jedním z nejdůležitějších úkolů velitelů, politických pracovníků, stranických a svazáckých organizací.

Řád vnitřní služby (Zákl-1-1) vyžaduje vychovávat vojáky v duchu bojových tradic a lásky ke svému útvaru, zástavě útvaru jako symbolu vojenské cti, statečnosti a slávy, popularizovat hrdinské činy vojáků, poddůstojníků a důstojníků. Propagace bojových tradic tvoří součást veškeré bojové a politické přípravy.

Prostředky, metody a formy výchovy vojáků s využitím bojových tradic

Cílem výchovy v duchu tradic je vytvořit u vojáků pevný vztah k dělnické třídě, k jejím bojům za socialismus, umožnit jim pochopit význam bojů ČSLA za osvobození ČSR a vypěstovat v nich hrdost na to, že slouží u svého útvaru, své zbraně, hrdost na vysokou bojovou pohotovost útvaru a jednotky a na úspěchy dosažené v bojové a politické přípravě.

Ke splnění tohoto cíle musí velitelé, političtí pracovníci, stranické a svazácké organizace zaměřit hlavní úsilí na soustavnou propagaci revolučních tradic komunistické strany a pracujícího lidu, usilovat o to, aby se s nimi vojáci důkladně seznámili a byli na ni hrdi.

Základním požadavkem je, aby průběh základní vojenské služby, od příchodu

brance k jednotce až do jeho odchodu do zálohy, byl neustále pod vlivem bojových tradic.

Tento vliv je třeba uplatňovat organizovaně. Každý voják musí být postupně seznámen nejen s názvem a číslem útvaru, ale s celou jeho minulostí, s úspěchy, kterých dosáhl v bojové a politické přípravě, při taktických a spojeneckých cvičeních v uplynulých letech, se získanými vyznamenáními, s výsledky spolupráce s patronátními podniky, s úspěchy v armádní umělecké tvořivosti, v socialistické soutěži, ve zlepšovatelském a vynálezcovském hnutí apod.

Propagování bojových tradic je zvlášť účinné, opírá-li se o fakta z historie útvaru. Nemusí to být vždy tradice z doby 2. světové války. Vždyť větší část našich útvarů byla organizována až po válce. Avšak i za tu dobu vykonaly tyto útvary mnoho prospěšné práce k upevnění obranyschopnosti našeho socialistického zřízení a posílení ekonomiky státu.

Rozhodující úlohu při využívání vlivu tradic mají vojáci z povolání. Aby mohli svůj úkol v této oblasti splnit, musí se sami důkladně seznámit s historií svého útvaru, se zkušenostmi s využíváním tradic při výchově dřívějších příslušníků útvarů a hlavně se musí sami snažit být maximálně nápomocni při tvorbě novodobých tradic útvaru.

Velký význam pro výchovu vojáků v duchu revolučních a bojových tradic má studium dějin KSČ. Jejich znalost vytváří u vojáků kladný vztah k politice strany a odhodlání přispět svým dílem k dosažení politických ideálů strany.

Stejně důležité výchovné poslání má studium dějin ČSLA, seznamování vojáků s činností velitelů a příslušníků 1. čs. armádního sboru, kteří prokázali hrdinské činy v boji za osvobození Československa od fašismu.

K výchově vojáků v duchu tradic útvaru je účelné využívat: politického školení, síní tradic, kronik útvarů (praporů, oddílů), knih (desek) cti, tematických večerů, oslav významných výročí, návštěv vojenských muzeí, filmů, televize, divadel a krásné literatury, celého komplexu bojové přípravy, vojenských ceremoniálů apod.

Velké možnosti pro výchovu příslušníků ČSLA základní služby v duchu bojových tradic dává **politické školení**. Umožňuje v řadě témat objasnit dějiny KSČ a ČSLA a podrobně osvětlit podstatu, význam a zdroje bojových tradic ČSLA a bojové cesty i mírového budování útvaru. Je velmi účinné, využívá-li vedoucí politického školení při výkladu názorných pomůcek a technických prostředků propagandy. Je možné využívat vzpomínek bývalých příslušníků 1. čs. armádního sboru, zbraní se kterými bojovali, historických dokumentů, fotografií. Silným emociálním účinkem působí na vojáky sbírky materiálů ve vojenských muzejích v Praze.

Nejucelenější obraz o historii útvarů dávají **síně tradic**. Jsou ve velké většině zpracovávány s dobrou ideovou náplní a esteticky upraveny. Bývají často tematicky rozděleny po oblastech výchovy a výcviku nebo časově po jednotlivých etapách budování útvaru. V obou variantách jsou správně propagovány výsledky práce vojáků, poddůstojníků, velitelů, politických pracovníků, stranických a mládežnických organizací. Jsou zde soustřeďovány zástavy a prapory, vlajky a čestná uznání, kterými jsou odměňováni jednotky i jednotlivci, výpisy z rozkazů a vyznamenání, provolání, výzvy, socialistické závazky a způsob jejich plnění, některé závěry ze stranických a svazáckých schůzí, letáky, blahopřejné a děkovné dopisy, trofeje (fotografie) z nejrůznějších divizních a armádních soutěží, dary od patronátních podniků, upomínkové dárky od spřátelených armád ze spojeneckých cvičení, nejlepší exponáty z tvořivosti vojáků i fotografie příslušníků útvarů, kterým byla udělena vyznamenání apod.

Aby se tyto síně tradic nestaly pouze muzejními sbírkami útvaru, je nutné, aby do nich byl vojákům umožněn organizovaný přístup (např. při PŠM, při besedách s významnými funkcionáři ČSLA, lidosprávy a s příslušníky domácího i zahraničního odboje, při slavnostních schůzích ZO KSČ a SSM, při školení agitátorů, funkcionářského aktivu SSM apod.).

Podceňovat nelze ani **kroniky útvarů** (praporů), pokud jsou důsledně vedeny a při změně funkcionářů útvarů (praporů) řádně předávány. Tyto kroniky, v nichž jsou písemně zaznamenávány a fotografickým materiálem doloženy dosažené výsledky, veselé i tragické příhody, podněcují vojáky k tvůrčí umělecké činnosti a vhodně doplňují politickovýchovné místnosti rot nebo praporů, kde jsou umísťovány diplomy jednotlivců i kolektivů a další ocenění úspěchů, získaných v útvarových soutěžích. Vedení těchto kronik je zdánlivě práce navíc. Avšak praxe potvrdila, že již po několika letech se údaje v těchto kronikách stávají cenným studijním materiálem. Poskytují řadu statistických údajů, které by jinak přišly k zapomenutí, a které je možné využít nejen propagandisticky, ale jsou též výtečnými podklady pro hlubokou analýzu kladných a

záporných výsledků v historii jednotky. To umožňuje hledat a využívat rezervy v organizátorské práci a vytváří podmínky pro sledování růstu jednotlivých mladých velitelů — vojáků z povolání. Kroniky umožňují ukazovat novým příslušníkům jednotky, jak plnili úkoly jejich předchůdci, a jsou přitažlivé i pro vojáky v záloze, povolané k mateřskému útvaru na cvičení.

Dobrých výsledků je dosahováno při využití **knih cti** (desek nebo tabulí cti), do nichž se zapisují jména příslušníků útvarů (vojáků základní služby i z povolání), kteří dosahovali v bojové a politické přípravě trvale výtečných výsledků, nebo kteří se zvláště vyznamenali při plnění vojenských povinností. K obdobným účelům slouží např. i „galerie nejlepších vojáků" apod.

Popularizování nejlepších vojáků a zevšeobecňování jejich zkušeností při plnění úkolů bojové a politické přípravy je nutné dělat po důkladné konzultaci s představiteli ZO SSM. Tam, kde velitel jednotky postupuje bez ohledu na mínění kolektivu a nedá svazácké organizaci i širší veřejnosti možnost, aby posoudily, zda si jednotliví vojáci čestné tituly a odměny zaslouží, může se snadno stát, že vysoké morální a mnohdy i materiální ohodnocení se dostane i tomu, komu nepatří. To působí velmi demoralizačně a naopak přispívá k rozbití kolektivu.

Při popularizaci vojáků se někdy zapomíná, že ne každý má schopnost všestranně vyniknout, být výtečný ve všech druzích bojové a politické přípravy. Ale každý má své silné stránky a může být něčím kolektivu prospěšný. I toho by se mělo v zájmu zlepšování kolektivu více využívat. Jde o to, aby každý věděl, že jeho úspěch a poctivé úsilí nezůstanou nepovšimnuty. To nejvíce pomáhá zvyšovat pocit odpovědnosti za dosažené výsledky a práci celého kolektivu.

Upevňování vojenských kolektivů a zdravých soudružských vztahů mezi vojáky je především politickým problémem v tom nejširším slova smyslu. Je otázkou vlivu na veřejné mínění jednotky, které musí správně hodnotit zájmy obrany socialistické vlasti a nesmí přezírat nic, co tyto zájmy narušuje. Jde v něm o vytvoření ovzduší, v němž se lajdák a nezodpovědný jednotlivec nemůže stát hrdinou, a v němž je měřítkem hodnoty člověk, jeho schopnost co nejlépe dostát požadavkům vojenské služby.

Výchově vojáků v duchu revolučních a bojových tradic značně napomáhají i **tematické večery** věnované zástavě pluku, památce bojovníků za vítězství ve 2. světové válce, hrdinům socialistické práce, úspěchům výtečníků bojové a politické přípravy apod.

Velký výchovný význam mají dobře organizované **oslavy významných výročí**, jako je Den ČSLA, Den letectva, Den dělostřelectva apod. K těmto příležitostem by měly být pořádány slavnostní nástupy útvarů, přednášky o bojové cestě ČSLA, o hrdinských činech příslušníků útvarů, sportovní soutěže, umělecké výstavy a vystoupení souborů umělecké tvořivosti vojenské mládeže. K těmto oslavám by měli být vždy zváni představitelé lidosprávy, patronátních podniků i rodiče vzorných vojáků, kteří jsou při této příležitosti odměňováni. Seznamují se tak s životem vojáků a sami jim mohou vyprávět o úspěších v budování socialismu na svých pracovištích.

Velký význam mají organizované návštěvy **vojenských muzejí**, kde jsou uloženy tisíce exponátů, sbírek a unikátních památek, které objasňují bojovou cestu 1. čs. armádního sboru, Slovenské národní povstání, pražské povstání i pomoc, kterou nám poskytla Sovětská armáda nejen při osvobození Československa, ale i při upevňování pohotovosti a síly ČSLA.

Obdobně kladně přispívají k výchově k lásce ke své vlasti, k dělnické třídě a komunistické straně i návštěvy vlastivědných i jiných muzejí, které mají historické sbírky ze slavné historie českého a slovenského národa, zvláště pak z doby husitské.

Účinným prostředkem výchovy jsou **filmy, divadlo, televize, krásná literatura, umění apod. s vojenskou tematikou.**

Pevné návyky zachovávat tradice útvaru jsou rozvíjeny též při **plnění úkolů bojové přípravy** v situaci co nejvíce se přibližující skutečnému boji. To vede vojáky k tomu, aby prokazovali vysoké morálně politické, psychologické i bojové vlastnosti, aby napodobovali činnosti těch příslušníků útvarů, kteří v dřívějších letech v obdobných situacích dosahovali výtečných výsledků.

Při seznamování se s technikou a zbraněmi při střelbách a taktických cvičeních je vhodné používat poučné příklady z bojové historie nebo i z mírového vojenského života útvaru z minulých let.

Pozitivně ovlivňují výchovu vojáků v duchu bojových tradic **vojenské ceremoniály**, jako např. vynášení plukovní zástavy, skládání vojenské přísahy, oceňování příslušníků útvarů za úspěchy v bojové a politické přípravě, udílení titulů vzorných vojáků, osádek, obsluh, čet a rot, povyšo-

vání, rozdílení a střídání stráží, bojové rozdílení útvaru, odevzdání zbraní nováčkům, prohlídky pořadového výcviku atd. Účast na těchto ceremoniálech upevňuje u vojáků pocit sounáležitosti k útvaru, věrnost k vojenské povinnosti, vojenské přísaze, zástavě a útvaru. Aby tyto ceremoniály splnily svůj účel, musí být organizovány přesně podle řádů a slavnostně.

Ve výchově příslušníků jednotek a útvarů v duchu revolučních tradic mají velkou úlohu **stranické a svazácké organizace**, které svými schůzemi a besedami doplňují a rozvíjejí velitelskou činnost.

Výchova vojáků v duchu revolučních tradic lidu a strany a bojových tradic ČSLA je jednou z nejdůležitějších oblastí ideologické práce. Úkolem velitelů, politických pracovníků, stranických a svazáckých organizací je dokonaleji využívat tohoto bohatství k dalšímu zvyšování bojové pohotovosti a kázně ČSLA.

Je pochopitelné, že každý útvar má jiné historické podmínky. To však není překážkou k zahájení výchovy v duchu tradic, neboť je možné získat poučení z úspěchů i chyb, třeba jen minulého roku. Rozhodující je vůle chtít a umět vyprovokovat skryté talenty, aktivitu a iniciativu příslušníků útvaru. Velitel a politický pracovník, který podceňuje význam výchovy svých vojáků v duchu tradic, ztrácí obrovský výchovný, ideologický a politický kapitál, který aktivně pomáhá řešit a zabezpečovat náročné úkoly bojové a politické přípravy a bojové pohotovosti.

Plukovník ing. Oldřich Svoboda

K PALEBNÉMU PŘEDSTIŽENÍ NEPŘÍTELE VE STŘETNÉM BOJI

Již v minulosti platilo, že ta strana, které se podařilo v boji nepřítele předstihnout, získala určité výhody, kterých mohla v další činnosti využít a usnadnit si plnění bojového úkolu. Suvorov, když hodnotil význam času v boji, říkal: „Jedna minuta rozhoduje o výsledku bitvy, jedna hodina o výsledku tažení, jeden den o osudu říše... Nepracuji s hodinami, ale s minutami." (Petruševskij, Generalissimus kňaz Suvorov, sv. 3, str. 33.)

V soudobém boji nabylo předstižení nepřítele největšího významu ve **střetném boji.** Zásady Polního řádu u žádného jiného druhu boje nezdůrazňují tak jednoznačně význam předstižení nepřítele k dosažení úspěchu, jako právě u střetného boje (Vševojsk-1-1, čl. 182).

Obecným **cílem předstižení** nepřítele v boji je zahájit nebo uskutečnit určitou činnost, o kterou usiluje i nepřítel, dříve nežli on, a tím získat nad ním výhodu při zahájení nebo vedení boje.

Předstižení je nerozlučně spojeno s faktorem času, je výrazem pro označení výsledku boje o čas, který je vymezen pro splnění určité činnosti, pro obě strany vzájemně protikladné a v dané době pro dosažení úspěchu významné.

Cílem předstižení nepřítele ve **střetném boji** je vytvořit výhodné podmínky pro porážku stejně silného nebo i silnějšího, ale k boji nepřipraveného protivníka. Toho **dosahujeme** zničením (rozbitím) nejdůležitějších prvků sestavy nepřítele předstihujícími jadernými údery a údery letectva, předstižením nepřítele v palebném napadení klasickými prostředky, v ovládnutí výhodné čáry (prostoru) pro rozvinutí hlavních sil a předstižením nepřítele v jejich zasazení k rozhodujícímu úderu.

Praktický význam předstižení nepřítele v rozhodujících činnostech ve střetném boji spočívá především v tom, že je klíčem k řešení změny vyrovnaného poměru sil a prostředkem ke zmocnění se iniciativy.

Při zahájení střetného boje za vyrovnaného poměru sil v situaci, kdy žádná ze stran by k jeho změně nevyužila předstihující činnosti, by podle teoretických předpokladů docházelo v jeho průběhu k postupnému snižování počtů obou stran, až ke vzájemnému zničení, bez vítěze. V praxi tomu tak nebude, protože působí řada dalších činitelů, které početní poměr sil „opravují" a v souhrnu vytvářejí konkrétní bojovou sílu každé strany. (Bojová síla je jednota materiálních prostředků a duševních sil vojsk, jednota jejich kvantitativních a kvalitativních stránek — viz Savkin V. E., Osnovnyje principy operativnogo iskusstva i taktiki, Moskva 1972, str. 147.) Přesto by ale mohlo dojít k procesu zdlouhavého vyčerpávání obou stran, aniž by se některé z nich podařilo zmocnit iniciativy.

Proto má ve střetném boji mimořádný význam pro dosažení úspěchu **rychlá změna** v poměru sil ve vlastní prospěch.

Změny poměru sil ve střetném boji můžeme v podstatě dosáhnout dvěma způsoby:

Za prvé, **ničením nepřítele** v rozsahu podstatně větším, než on je schopen ve stejné době ničit nás. To je při vyrovnaném poměru sil možné jen při zisku a plném využití doby předstižení.

Za druhé, **rychlým manévrem**, kterým přivedeme do prostoru střetnutí další síly a které bez zdržení zasadíme do boje.

Rozhodující je první způsob, zejména ničení nepřítele předstihujícími jadernými údery. Avšak úplného zničení nepřítele lze zpravidla dosáhnout jen dovedným využitím obou způsobů.

Cíl a podstata palebného předstižení

Na průběh a výsledek střetného boje má podstatný vliv dosažení výrazné změny výchozího vyrovnaného poměru sil hned při zahájení střetného boje. Takové změny dosáhneme zejména **předstižením v palebném napadení**, které zahrnuje: jaderné údery vedené prostředky nadřízeného a organickými prostředky divize; údery podpůrného letectva, popř. organických bitevních vrtulníků divize (jestliže je má); palbu děl, raketometů a minometů.

Možnosti divize v palebném napadení budou vždy omezené, z čehož nutně vyplývají i omezené možnosti v dosažení změny poměru sil. Proto pro palebné předstižení pečlivě vybíráme nejdůležitější objekty a cíle v sestavě nepřítele za přesunu a rozvinování nepřítele, jejichž vyřazením dosáhneme největšího zisku.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války ukazují, že k zabezpečení průlomu nepřátelské obrany bylo zapotřebí vytvářet na jeho úsecích převahu na taktickém stupni 2 až 12 : 1, v závislosti na konkrétních podmínkách (Kolganov K. S. a kol., Vývoj taktiky Sovětské armády v letech Velké vlastenecké války, Praha 1959, str. 130). Při zahajování protitečí byl poměr sil zpravidla vyrovnán — 1 : 1 (str. 373). Budeme-li vycházet z těchto zkušeností a z poměrů sil dosahovaných v útočném boji v soudobých cvičeních, které se při používání jaderných zbraní pohybují kolem 2 až 3 : 1 ve prospěch útočníka, můžeme vyslovit předpoklad, že k **dosažení úspěchu ve střetném boji je nezbytná jeho rychlá změna v náš prospěch na jeho počátku v rozmezí hodnoty alespoň 1,4 až 1,6.**

Důležité je dosažení **rychlé změny**, která ve střetném boji plní funkci výhody výchozího poměru sil.

Jestliže totiž jedna ze stran při zahájení palebného boje je silnější než druhá (disponuje větším počtem rovnocenných bojových jednotek), pak u této strany se od určitého okamžiku přestanou projevovat podstatné ztráty, zatímco slabší strana začne rychle slábnout až do úplného vyčerpání (vyřazení).

Tento proces si můžeme ukázat na příkladě **závislosti poměru sil stran (počtu bojových jednotek) na době boje při dvou různých koeficientech převahy — viz tabulku.**

Tabulka

Závislost změny poměru sil na době boje

A/B \ t	0,2	0,4	0,6	0,8	1,0	1,5
x 1,2	1,09	1,25	1,57	2,22	4,15	absolut.
x 1,5	1,38	2,10	8,0	absolut.		

A/B = počet bojových jednotek jedné a druhé strany
x = koeficient převahy jedné strany nad druhou (podíl A/B)
t = doba vzájemného ničení (vyjádřená v symbolické hodnotě)

Z tabulky vyplývá, že v boji po čase 0,6 zvýší strana A svoji převahu na 1,57násobek (při počátečním koeficientu 1,2) a na 8násobek strany B (při počátečním koeficientu 1,5). Po čase 1,5 nebo 0,8 bude strana B zcela zničena (Anurev I., Tatarčenko A., Primenenije matematičeskich metodov v vojennom dele, Moskva 1967).

V příkladě uvedený proces změny poměru sil se v reálném boji prosazuje jako tendence. Přesto dokazuje nutnost předstihovat nepřítele nejen v zahájení, ale i v potřebném rozsahu palebného ničení.

Nejrychleji lze dosáhnout změny poměru sil při maximálním snížení vlastních ztrát a dosažení nejvyšších ztrát u nepřítele. Z toho vyplývá, **že optimální situace nastane při absolutním předstižení nepřítele, kdy my zahájíme a uskutečňujeme jeho ničení, aniž on může adekvátně reagovat, tzn., že změna poměru sil v náš prospěch probíhá nejrychleji. V tom je jádro významu palebného předstižení ve střetném boji.**

Velikost změny poměru sil, které dosáhneme při předstižení v palebném napadení, je závislá na délce doby, po kterou budeme moci „beztrestně" ničit nepřítele, a na důležitosti objektů (cílů), které se nám podaří v této době u nepřítele vyřadit.

Proto můžeme vyvodit závěr, **že cílem palebného předstižení nepřítele ve střetném boji je dosáhnout rychlé změny poměru sil co nejefektivnějším palebným ničením nejdůležitějších objektů (cílů) nepřítele.**

Podstatou palebného předstižení nepřítele ve střetném boji je boj vstřícně se přibližujících uskupení o dřívější zahájení a účinnější vedení palebného napadení jedné strany proti druhé s cílem způsobit protivníku rozhodující ztráty palbou v době, ve které nemůže palbu přiměřeně opětovat.

Způsoby palebného předstižení ve střetném boji

Abychom mohli cílevědomě usilovat o vytvoření co nejvýhodnějších podmínek pro palebné předstižení nepřítele, musíme znát a ovládat způsoby jeho možného dosažení.

V principu můžeme nepřítele předstihovat dvěma způsoby:

Za prvé, naše palebné prostředky mají větší dostřel, a proto se nepřítel v průběhu vzájemného přibližování dostane do jejich účinného dostřelu dříve, než je sám schopen nás zasahovat. Označme si takový způsob pracovním pojmem **„technické" předstižení** — umožňované rozdíly v dostřelu proti sobě bojujících palebných prostředků, čili objektivním faktorem.

Za druhé, obě strany jsou ve vzájemném dostřelu palebných prostředků, ale nepřítel nemůže tohoto dostřelu z různých důvodů využít — chybí mu údaje o objektech (cílech), bylo mu narušeno velení, opozdil se v zaujetí palebných postavení apod. Označme si takový způsob pracovním pojmem **„taktické" předstižení** — umožňované rozdíly v úrovni vojenského umění velitelského sboru a vojsk, čili subjektivním faktorem.

Doba předstižení v palebném napadení nepřítele

Oba způsoby umožňují „beztrestně" ničit nepřítele v určitém časovém úseku, vymezeném dobou zahájení našeho palebného napadení a okamžikem, kdy nepřítel získal možnost nám adekvátně palebně odpovědět. Tento časový úsek můžeme nazvat „dobou předstižení" a definovat ji takto:

„Doba předstižení v palebném napadení nepřítele je časový úsek, ve kterém jedna strana je napadená palebně stranou druhou, aniž by strana napadená měla možnost v téže době přiměřeně palebně odpovědět."

Slovu „přiměřeně" rozumím tak, že nám jde o vyjádření doby předstižení v palebném souboji prostředků stejného, srovnatelného typu.

Se vzrůstající délkou doby předstižení v palebném napadení narůstají i možnosti a celkový výsledný efekt palebného předstižení.

Na dobu palebného předstižení při střetnutí stran nepohlížím absolutně, protože ve stejné době mohou tyto strany proti sobě působit různými palebnými prostředky, z nichž každý má svoji vlastní možnou dobu palebného předstižení. Navíc palebného předstižení se budou zúčastňovat prostředky nadřízeného, které převyšují organické možnosti bojujících stran. V tom je jedna ze složitostí celého problému palebného předstižení, která jen potvrzuje aktuálnost potřeby jeho teoretického zkoumání.

Již v pojetí podstaty palebného předstižení jsem ukázal, že nejde jen o časový zisk, ale především o předstižení v dosahovaném efektu ničení protipůsobícího nepřítele. Tudíž i **zkoumání časového zisku musíme úzce spojovat se zkoumáním způsobů jeho nejefektivnějšího využití k ničení nepřítele.**

Doba „technického" předstižení v palebném napadení

Základní podmínkou možného vzniku „technického" předstižení je, aby bojující strany se k sobě přibližovaly ze vzdáleností, které přesahují vzájemný dosah jejich organických (posilových) palebných prostředků. Při zkoumání

doby „technického" předstižení vycházím proto ze zjednodušené modelové situace, ve které dochází ke střetnutí stran po přesunu z hloubky, při eliminaci zásahů prostředků nadřízených.

Za těchto podmínek je **doba předstižení** příslušného palebného prostředku určena zejména těmito srovnatelnými faktory bojujících stran:

1. Maximálním účinným dostřelem palebného prostředku.
2. Místem jeho začlenění v pochodové sestavě.
3. Rychlostí vzájemného přibližování stran.
4. Minimální dobou nezbytnou k dosažení pohotovosti k zahájení palby při rozvinutí z chodu.
5. Dalšími takticko-technickými parametry palebného prostředku.

Nejdříve se mohou přibližující se strany vzájemně napadat prostředky, které mají největší dostřel, a v závislosti na dalším přiblížení se postupně zapojují další palebné prostředky s kratším dostřelem. Tento fakt nás vede k vymezování doby předstižení u jednotlivých druhů (typů) palebných prostředků a ukazuje i možnosti eliminovat nevýhody „kratšího" typu palebného prostředku zasazením prostředku s větším dostřelem do sestavy pro přiblížení.

Při podstatných rozdílech v maximálním **dostřelu** palebných prostředků téhož druhu, při jinak vyrovnaných ostatních parametrech zbraně, je doba „technického" předstižení určena **podle rozdílu v maximálním účinném dostřelu**, což vyjadřuje tento vztah:

$$T_d = \frac{r_1 - r_2}{v} 60 \qquad (1)$$

kde T_d = doba předstižení podle rozdílu v maximálním účinném dostřelu, min.
r_1 = maximální účinný dostřel vlastního palebného prostředku, km
r_2 = dto u nepřítele, km
v = rychlost přibližování (přesunu) palebného prostředku, který má kratší dostřel, km/h

Pozn.: při kladném výsledku předstihujeme my, při záporném výsledku předstihuje nepřítel.

Strana, která má větší dostřel palebného prostředku, této výhody plně využije (z hlediska „technického" předstižení) jen za předpokladu, že zaujme palebné postavení tak, aby v okamžiku, kdy nepřítel vstoupí do okruhu účinného dostřelu, mohla zahájit palbu. Bude-li však tato strana dále pokračovat

Grafické vyjádření faktorů ke vzorci 1

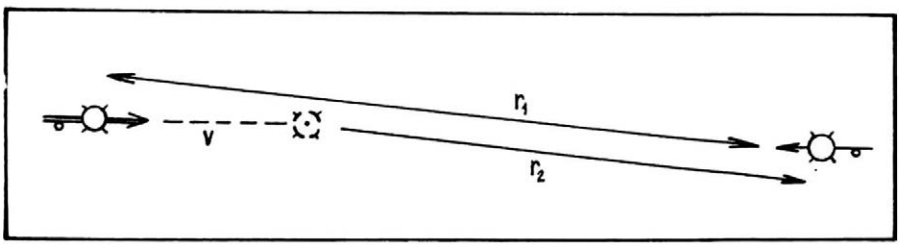

Obr. 1

v postupu, bude se doba „technického" předstižení neustále zkracovat a zanikne za dobu (t) v minutách (v absolutní hodnotě):

$$t = \frac{r_1 - r_2}{v_1 + v_2} 60 \qquad (2)$$

kde $v_1 + v_2$ = sumární rychlost vzájemného přibližování stran v km/h.

Existují-li podstatné rozdíly nejen v maximálním účinném dostřelu, ale i v dalších parametrech (doba zaujetí palebného postavení, doba přípravy k odpálení nebo k zahájení palby aj.), musíme je při zjišťování doby palebného předstižení rovněž vzít v úvahu.

Doba „taktického" předstižení v palebném napadení

Jestliže při plánování použití palebných prostředků o velkém dosahu (raketové jaderné prostředky) nemusíme podrobně hodnotit **pravděpodobnou čáru střetnutí**, tak pro plánování paleb dělostřelectva bude tato čára jedním z určujících faktorů, např. pro volbu jeho palebných postavení.

Vzdálenost palebných postavení palebných prostředků od čáry střetnutí určuje velitel (na návrh odborného náčelníka) divize (pluku) podle taktické situace, předpokládaného palebného úkolu, taktico-technických parametrů palebného prostředku, terénu a dalších faktorů. Přitom bude úsilí zpravidla zaměřeno na dosažení „taktického" předstižení, a to zejména tehdy, kdy rozdíl v maximálním dostřelu neposkytuje dostatečný efekt a můžeme odůvodněně předpokládat, že ani nepřítel nebude zaujímat palebná postavení na hranicích maximálního dostřelu, ale v prostorech vhodných pro nejúčinnější dostřel před čáru střetnutí.

Za této situace nebude pro délku doby předstižení limitující rozdíl v maximálním dostřelu, ale časový zisk, který vyplyne z dřívějšího zaujetí palebných postavení oproti nepříteli.

Při zhruba vyrovnaných parametrech zaujetí palebných postavení z chodu a přípravě k palbě bude pro délku doby „taktického" předstižení určující charakter a velikost rozdílu doby potřebné k přesunu do určeného prostoru palebného postavení z výchozí sestavy při přibližování do střetného boje.

Dobu předstižení podle rozdílu v době dosažení palebných postavení vypočteme podle vzorce:

$$T_p = \left[\left(\frac{D - S - d_2}{v_2}\right) - \left(\frac{S - d_1}{v_1}\right)\right] 60 \qquad (3)$$

kde T_p = doba předstižení, min.

D = vzájemná výchozí vzdálenost k sobě se přibližujících stran, km

S = vzdálenost čáry střetnutí (skutečné nebo předpokládané) od čela vlastního palebného prostředku, km

d_1 = vzdálenost palebného postavení vlastního palebného prostředku od čáry střetnutí, km

d_2 = dto u nepřítele, km

v_1, v_2 = průměrné rychlosti přibližování (pochodu) stran, km/h

Poznámka:

Je-li T_p větší než 0, máme naději na předstižení nepřítele. Je-li T_p menší než 0, lze předpokládat časový zisk u nepřítele, při $T_p = 0$ je pravděpodobné současné zaujímání palebných postavení u obou stran. (Krysanov V., Ognevoje upreždenie protivnika, Vojennoj vestnik 5/1973.)

Nebudou-li parametry palebných prostředků, které limitují velikost potřebné doby na rozvinutí a zaujetí palebného postavení a na přípravu k palbě u obou stran vyrovnané, rozdíl jejich hodnot nám prodlouží nebo zkrátí vypočtenou dobu předstižení (T_p).

Dobu předstižení podle rozdílu v době potřebné k dosažení a zaujetí palebného postavení a na přípravu k palbě vypočteme podle upraveného vzorce 3:

$$T_p = \left[\left(\frac{D - S - d_2}{v_2} + t_2\right) - \left(\frac{S - d_1}{v_1} + t_1\right)\right] 60 \qquad (4)$$

kde T_p = doba předstižení, min.

t_1 = doba na rozvinutí a zaujetí palebného postavení z chodu a na přípravu k palbě u vlastního palebného prostředku, hodin

t_2 = dto u nepřítele, hodin

Grafické vyjádření faktorů ke vzorci 3 a 4

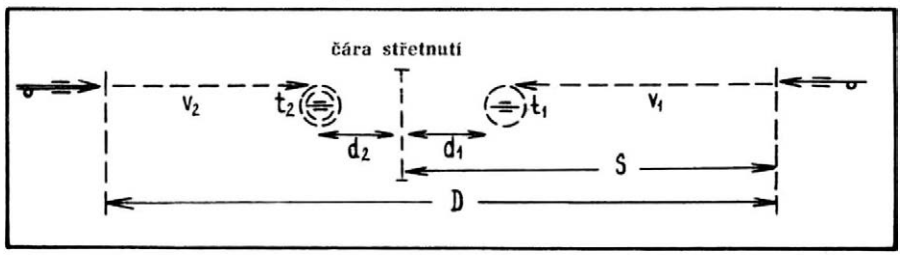

Obr. 2

V článku jsem se pokusil definovat dobu palebného předstižení ve střetném boji, ukázat, které faktory určují její velikost, a objasnit způsob „technického" a „taktického" předstižení. Znalost a správné pochopení těchto faktorů umožňuje veliteli a štábu divize (pluku) cílevědomě řídit přibližování vojsk k nepříteli a vytvářet výhodné podmínky k dosažení palebného předstižení při zahájení střetného boje.

Čím větší ztráty způsobíme nepříteli v době předstižení, tím nižší budou jeho bojové možnosti v dalším průběhu boje a my můžeme dosáhnout úspěchu s relativně menším vynaložením sil a prostředků a v kratší době.

Význam palebného předstižení ve střetném boji si můžeme ilustrovat na výsledcích výzkumné hry ke střetnému boji svazků v podmínkách nepoužívání jaderných zbraní, která proběhla ve VA Frunze v Moskvě. Při předstižení nepřítele v zahájení dělostřelecké palby o 10 minut je možné umlčet 70—80 % jeho dělostřeleckých baterií a vyřadit 30—40 % živé síly a palebných prostředků praporů prvního sledu. Naopak, při opožděném zahájení palby o 10 minut můžeme umlčet již jen 15—20 % dělostřeleckých baterií a ztráty praporů prv-

ního sledu nepřevýší 15—20 % (viz Bojevyje dejstvija vojsk bez primenenija sredstv massovogo poraženija, VA Frunze, Moskva 1965, str. 107).

Výsledek výzkumné hry přesvědčivě dokazuje, že **palebné předstižení nabývá svého praktického významu až od určité, dostatečně veliké doby předstižení, která umožňuje uskutečnit účinný rozsah ničení nebo umlčení nepřítele.** Na druhé straně ukazuje, že v předstižení na taktickém stupni jde řádově o minuty, což je ještě výraznější v podmínkách používání jaderných zbraní.

Předstižení nepřítele v palebném napadení ve střetném boji je vážným a složitým problémem. Článek jsem zaměřil k objasnění jen základního vlivu faktorů času a prostoru z vševojskového hlediska. Úspěch v předstižení podmiňuje řada dalších faktorů, jako předstih v průzkumu, v rozhodování, v kvalitě palebných prostředků aj. Úspěch v palebném předstižení, zejména v jaderných úderech, předurčuje v rozhodující míře výsledek celého střetného boje. Proto je soustavné řešení problému palebného předstižení ve střetném boji jedním z aktuálních úkolů teorie a praxe taktiky.

Generálmajor ing. Jaromír Jašek

NĚKTERÉ ZÁSADY ÚTOKU

V současné době má obrana značné možnosti úspěšně čelit nepřátelskému útoku. S využitím mohutné palby, manévru, pevným udržením výhodných prostorů, čar a objektů, může způsobit útočníkovi značné ztráty, zmařit nebo zastavit jeho útok a na potřebnou dobu stabilizovat frontu, získat čas na soustředění potřebných sil a prostředků a tím vytvořit podmínky k přechodu do útoku a získání iniciativy. Proto překonávání obrany nepřítele, zejména měl-li dostatek času na její organizaci a budování, vyžadovalo v minulých válkách, a bude tomu tak i v budoucnu, značné úsilí a umění velitelů, štábů i vojsk.

Ve Velké vlastenecké válce musela sovětská vojska často zejména prolamovat obranu, na jejíž budování měl nepřítel poměrně dost času. Tato obrana byla charakterizována organizovaným a účinným palebným systémem, ženijním vybudováním a překážkami všeho druhu a hlubokým jejím členěním. Na všech významných směrech a prostorech německá fašistická vojska zpravidla budovala poziční obranu. Hlavní úsilí soustřeďovala zejména na udržení hlavního pásma obrany, budovaného do hloubky 5—7 km a obsazovaného především pěšími divizemi. Pohyblivé taktické zálohy byly rozmisťovány na druhém pásmu a byly taktéž předurčeny k vedení boje o hlavní pásmo obrany. Proto vojska v útoku byla nucena vést složitou bojovou činnost s nepřítelem v obraně zejména v hlavním pásmu jeho obrany.

Takovou obranu nepřítele zpravidla prolamovaly zesílené pěší divize armád (sborů) prvního sledu. Každá divize prolamovala obranu v pásmu širokém do 2 km a měla hluboce členěnou bojovou sestavu. Průlom obrany zabezpečovaly vytvářené dělostřelecké skupiny hustotou kolem 200 hlavní na 1 km fronty a vyčleněné útvary bitevního a bombardovacího letectva.

Všechny propočty při plánování dělostřelecké a letecké přípravy, podpora zteče a boje pěchoty i tanků v hloubce a také stanovení doby a způsobů zteče závisely na průběhu předního okraje obrany nepřítele. V důsledku chyb a nepřesností při stanovení skutečného předního okraje obrany byl zpracovaný plán průlomu často nereálný. K odstranění takovýchto nedostatků, zpravidla před útokem vedla vyčleněná vojska pluků prvního sledu průzkum předního okraje

obrany bojem, v jehož průběhu upřesňovala přední okraj obrany, palebná ohniska a dělostřelecké baterie nepřítele v hloubce. Současně ženisté vytvářeli průchody v minových polích a zátarasech nepřítele.

Výchozí prostory pro útok zaujímala vojska zpravidla v průběhu několika nocí a zakončovala noc před útokem. Byla tedy několik dnů vystavena palbě nepřítele v obraně. Např. v pásmu útoku 8. gardového střeleckého sboru, který prolamoval obranu nepřítele v červenci roku 1943 sz. od Orla v šířce 4 km, do hloubky 5 km od předního okraje bylo rozmístěno na 1 km^2 do 1800 osob, 50 dělostřeleckých hlavní a minometů, 60 vozidel a 100 koní.

Před průlomem probíhala dělostřelecká a letecká příprava v trvání 1—2 hodin. Zteč obrany nepřítele zpočátku prováděla pěchota a v rozvinuté rojnici čelním útokem. Tanky podporovaly pěchotu pouze na směru hlavního úderu. Bojová sestava vojsk v útoku se členila do značné hloubky; další sledy postupovaly za prvními sledy v malých vzdálenostech, aby je bylo možné zasadit včas do boje. Tempo útoku při průlomu obrany nepřítele bylo nízké a značně zaostávalo za tempem postupu přisunovaných záloh nepřítele; to ve značné míře ztěžovalo vedení útoku a jeho rozvíjení v hloubce.

Německá fašistická armáda ve svém vítězném tažení v roce 1940 prolamovala obranu holandských, belgických, francouzských i anglických vojsk na západní frontě „klínovými údery". Jejich základem byl útok tankových vojsk a současné vysazování vzdušných výsadků, jejichž úkolem bylo zadržet a ničit přisunované zálohy a bránit jejich spojení s vojsky v obraně. Tento způsob uplatňovala i po napadení SSSR na východní frontě v letech 1941—42 a v počátečním období vcelku úspěšně. Ovšem po dokončení strategického rozvinutí sovětských vojsk a po jejich přechodu k protiúderu i protiútoku celá fašistická strategie i tyto dočasné úspěšné formy utrpěly krach.

Sovětská vojska používala různých forem a způsobů průlomu nepřátelské obrany. Prolamovala obranu nepřítele na jednom, dvou i více úsecích a směrech, po soustředění značného počtu vojsk (především dělostřelectva, letectva a tanků) s následným rychlým vedením průlomu do hloubky obrany nepřítele; zasazovala pohyblivé (tankové, motorizované a jezdecké útvary a svazky) a údery do boků a týlu vojsk v obraně obklíčovala a ničila jeho uskupení.

Teorie i praxe útoku v soudobých operacích doznaly některých změn. Vyplývá to především z nových bojových prostředků, plné mechanizace a technizace soudobých armád, větší palebné síly vojsk, některých nových forem a způsobů organizace a vedení nepřátelské obrany apod.

Zásadní odlišnosti soudobé obrany můžeme krátce charakterizovat takto:

— nezbytnost organizovat a budovat obranu, odolnou proti jaderným prostředkům útočníka;

— požadavek vytvořit všechny podmínky k efektivnímu použití jaderných zbraní ke zmaření útoku nepřítele;

— obrana je vysoce aktivní a manévrová; vyplývá to z možnosti útočníka rychle přenášet úsilí a soustřeďovat síly a prostředky z jednoho na druhý směr, neočekávaně zasazovat druhé sledy a zálohy, používat silné vzdušné výsadky apod.

Ve vojenskoodborném kapitalistickém tisku se střetává několik různých teoretických názorů na obranu, jednak zastánců nepřetržitého manévru v obraně, jednak zastánců poziční formy obrany. Převládají ovšem názory s tendencí harmonického sepětí pozičnosti i manévrovosti v obraně. Ze všech součas-

ných teorií obranného boje můžeme jmenovat dvě základní — americkou a západoněmeckou:

Obrana prostoru (především NSR a Francie). Jejím cílem je udržet stanovený prostor s využitím výhodného terénu, paleb a ženijního vybudování obranných postavení. Zpravidla ji vojska zaujímají v případě, že terén neumožňuje vytvořit hloubku obrany a nedovoluje uskutečnit manévr, mají-li dostatek času k vybudování obranných postavení a zátarasů, je-li nepřítel v daném prostoru pohyblivější a má-li nadvládu ve vzduchu.

V jaderné válce je tato obrana značně zranitelná, protože nedává možnosti úplně zničit útočné uskupení. Výhodnější je v operacích vedených bez použití jaderných zbraní.

Obrana mobilní (především USA) nebo **obrana pohyblivá** (Francie). Jejím cílem je zpomalit postup nepřítele a usměrňovat ho do prostorů, výhodných pro jeho zničení jadernými a leteckých údery, protiztečemi a protiúdery. Kombinuje pohyblivost a údernou sílu vojsk, soustředěnou v silných zálohách. Zpravidla ji vojska zaujímají tehdy, když terén umožňuje členění obrany do hloubky a rozsáhlý manévr do hloubky a šířky, má-li obránce alespoň místní nadvládu ve vzduchu, dále při vedení obrany na široké frontě a při obraně důležitých vodních překážek.

Tento způsob obrany je výhodnější v soudobých podmínkách zejména proto, že efektivněji využívá vysokých parametrů soudobé bojové techniky a prostředků k ničení útočníka palbou a pohybem.

Vysoká efektivnost palebného systému, především použitím jaderných prostředků, spočívá v tom, že vojska v obraně budou vést palbu na odkrytou živou sílu a techniku útočníka. Větší hloubka obrany, její zvýšená aktivnost a manévrovost značně ztěžují a komplikují její překonání v soudobých podmínkách, a proto ji nemůžeme v žádném případě podceňovat.

Na druhé straně použití jaderných zbraní na obranu nepřítele, efektivnější způsoby překonání jeho obrany vytvářejí podmínky pro zkrácení přípravy k útoku, dosáhnout překvapivého úderu, podstatně vyššího tempa útoku, rychlého zničení záloh nepřítele i nepřetržitého rozvíjení útoku do hloubky i do boků jeho vojsk. Kromě toho v příznivé situaci bude častým jevem po jaderných úderech útočit na nepřítele z chodu, bez dlouhých příprav a složitého přeskupování.

Čím kvalitněji bude připravena a vybudována obrana, tím pochopitelně více sil a prostředků bude nutné soustředit k jejímu překonání a tím pečlivější a přesně plánovaná musí být příprava vojsk v útoku. Při vedení operace s použitím jaderných zbraní bude zvláště důležité jejich efektivní použití, aby útočník mohl ve velmi krátké době zničit nejdůležitější objekty do celé hloubky obrany; ty je zapotřebí včas zjistit a přesně určit. Před útokem je proto nezbytný pečlivý průzkum celého systému obrany, ke zjištění silných a slabých míst nepřítele. Získané údaje ovlivní rozhodnutí o způsobu a formách útoku.

Nemůžeme počítat s úspěchem, jestliže překvapivých a mohutných palebných, především jaderných úderů na obranu nepřítele bezprostředně nevyužívají vojska k rozhodnému útoku na široké frontě. Čím širší bude pásmo útoku (při potřebné hustotě dělostřelectva a tanků), čím vyšší bude tempo útoku, tím větší budou možnosti izolovat zálohy nepřítele od bojeschopných ohnisek odporu, tím větší bude předpoklad narušit součinnost mezi vojsky v obraně, rozdělit je a zničit.

Způsoby a formy útoku budou záviset na různých faktorech, především na předpokládaném zámyslu nepřítele, na stavu a uskupení sil a prostředků, na síle a uskupení vojsk v útoku a charakteru terénu. Při použití jaderných zbraní bude útok veden takovým způsobem, aby vojska mohla nejefektivněji využít účinků vlastních jaderných prostředků a na druhé straně vytvořit podmínky pro maximální ochranu před jadernými údery nepřítele.

V souvislosti s útokem téměř ve všech případech hovoříme o prolamování nebo průlomu nepřátelské obrany, jako v podstatě o jediné formě překonávání nepřátelské obrany. Vezmeme-li na pomoc Bolšuju sovětskuju enciklopediju (druhé vydání, svazek 35, str. 84) dozvíme se, že: „Průlom obrany nepřítele je způsob překonání připravené, zaujaté obrany útočícími vojsky s cílem zničit jeho živou sílu, techniku ve stanoveném úseku (směru, prostoru) a vytvořit podmínky k dalšímu rozvíjení útočné operace.

Průlom bude zpravidla důležitým obdobím i v soudobých útočných operacích. Ovšem v operacích počátečního období války, při odkrytých bocích, mezerách v sestavě nepřítele, **překonávání obrany nepřítele je možné řešit i bez průlomu.**"

Z těchto pohledů můžeme proto dospět k závěru, že útok může být v soudobých operacích veden těmito způsoby:

1. **S využitím mezer v jeho sestavě, odkrytých boků** k proniknutí do hloubky sestavy nepřítele, ovládnutí jeho mezilehlých a dalších obranných čar. Tento způsob útoku bude zpravidla uplatňován proti nepříteli, který vede boj na zdrženou nebo odchod, popřípadě se brání na široké frontě.

2. **S využitím mezer a prostorů v jeho obraně, vytvořených vlastními jadernými údery.** Tento způsob může být uplatňován i proti vybudované, klasické obraně.

V obou těchto případech, v závislosti na situaci nepřítele i vlastní a na charakteru terénu můžeme použít těchto forem manévru:

— útok vojsk na jednom nebo několika nejkratších směrech s cílem rozdělit uskupení nepřítele a ničit je po částech;

— útok na sbíhavých směrech s cílem obklíčit a zničit hlavní síly v součinnosti se sousedem nebo samostatně;

— útok do týlu obrany nepřítele s cílem odříznout ústupové cesty a přitisknout jeho hlavní síly k význačným terénním překážkám a potom je zničit.

V obou případech bude charakteristickým rysem využití slabých míst v obraně nepřítele, daných buď vlastní organizací jeho obrany, nebo vytvořených vlastními jadernými údery. V příznivých podmínkách mohou vojska překonávat obranu nepřítele v předbojové nebo dokonce v pochodové sestavě.

3. **Průlomem připravené obrany nepřítele.** Tento způsob útoku může být častým jevem při vedení operace bez použití jaderných zbraní nebo na tom směru, v prostoru, kde jaderné zbraně z různých důvodů neplánujeme použít.

Můžeme konstatovat, že v soudobých útočných operacích se podíl průlomu snižuje a tato tendence se projevovala již v minulých válkách. Např. jestliže v první světové válce byl průlom častým jevem a z hlediska času na jeho organizaci a vedení tvoří značný podíl v operacích, pak ve druhé světové válce tento čas představoval pouze 7—10 %. Na základě zkušeností a poznatků ze soudobých cvičení můžeme předpokládat, že podíl průlomu se ještě sníží v důsledku růstu dynamičnosti a rozmachu útoku a vyššího tempa průlomu nepřátelské obrany.

Ovšem bylo by krajně nesprávné udělat závěr, že se zmenšuje operační význam průlomu. Ve Velké vlastenecké válce byla organizace průlomu, bez jakéhokoli nadsazování, jedním z nejsložitějších úkolů a povinností velitelů a štábů. K průlomu připravené obrany nepřítele bylo v úzkých pásmech soustřeďováno značné množství sil a prostředků a vytvářeno silné uskupení (v operacích roku 1944—45 kolem 200 dělostřeleckých hlavní a minometů, 30—40 tanků, 3—5 pěších praporů na 1 km pásma průlomu). Kromě toho byly vyčleňovány hlavní síly frontového letectva a hlavní úderná síla frontu — tankové a mechanizované svazky — k rozvíjení útoku a přerůstání taktického úspěchu v operační úspěch.

Průlom soudobé obrany bude vyžadovat ještě větší úsilí než tomu bylo v minulosti. To vyplývá především z toho, že soudobá obrana je značně odolnější, má větší počet palebných, zejména protitankových prostředků a obrněných bojových prostředků. Kromě toho se zvětšují možnosti ženijního vybudování obrany, manévru a obnovení narušeného palebného systému, zátarasů apod.

Současný průlom bude nutné vést **do větší hloubky než jak tomu bylo v minulosti.** To vyplývá z toho, že k zabezpečení přerůstání taktického úspěchu v operační je nezbytné překonat hlubší taktické pásmo obrany a zničit přisunované zálohy nepřítele z hloubky.

V soudobých operacích narůstá při organizaci průlomu význam takového činitele jako je **překvapivost a způsob přechodu do útoku.** Neustálý růst pohyblivosti vojsk dovoluje používat neočekávaných způsobů přechodu do útoku — nejen z prostorů bezprostřední dotyku s nepřítelem, ale i z chodu po přesunu z hloubky, nebo kombinovaným způsobem — na jednom směru z chodu, na druhém z bezprostředního dotyku.

Zvláštní pozornost v práci velitelů a štábů vyžaduje **vytváření úderného uskupení sil a prostředků pro průlom.** Požadavky platné v minulosti se v podstatě nemění. Při vytváření úderného uskupení v soudobých podmínkách je však zapotřebí uvést do souladu dva základní protiklady:

— na jedné straně potřebu soustředění značného počtu sil a prostředků k získání převahy a tím i výhodného poměru sil a prostředků v pásmu průlomu;

— na druhé straně vycházet z požadavků nedat nepříteli možnost napadnout vojska soustředěnými údery při jejich soustřeďování v úzkých pásmech; proto bude nutné vojska i prostředky soustřeďovat pouze na časově omezenou dobu a rozptýlit je ihned po průlomu.

Důležitým momentem je i **volba způsobů a forem průlomu obrany nepřítele.** Ve druhé světové válce při průlomu obrany vojska zpravidla pronikala do obrany postupně a potom rozvíjela úspěch do hloubky a do boků uskupení nepřítele. Tempo útoku bylo značně nižší než jeho přisunovaných záloh. Proto obránce po zjištění záměru útočníka mohl přisunout zálohy z hloubky i z jiných úseků fronty k místu průlomu, postupně zesilovat obranu a při výhodných podmínkách vést protizteče a protiúdery a ničit pronikající vojska.

V soudobých podmínkách může útočník rozdělit obranu nejen co do šířky, ale co do hloubky. Toho zpravidla dosáhne spojením roztínajících úderů, vysazením taktických a operačně taktických výsadků a mohutnými palebnými údery.

Typickou formou manévru tankových a motostřeleckých vojsk při průlomu bude zpravidla čelní, **soustředěný úder v úzkém pásmu s využitím palebné pří-**

pravy, rozvíjení útoku do hloubky sestavy nepřítele v součinnosti se vzdušnými výsadky se současnými údery do boků a týlu hlavního uskupení nepřítele.

Nejdůležitějším problémem průlomu byla a zůstává organizace mohutné a účinné palebné přípravy a boje k dosažení palebné převahy. Veškerý smysl soustřeďování značného počtu dělostřelectva a ostatních palebných prostředků ve výchozím prostoru před průlomem v minulé válce spočíval především v získání palebné převahy a iniciativy do zahájení útoku s cílem dokonale umlčet odpory obránce, dezorganizovat jeho palebný systém a podporovat vojska v průběhu průlomu. Zkušenosti ukazují, že tyto úkoly byly plněny (kromě úderů letectva) pouze do malé hloubky 8—10 km, což představovalo maximální dosah většiny tehdejšího dělostřelectva a minometů. Analýza zkušeností útočných operací a boje vojsk Sovětské armády ukazuje, že největší počet protiztečí vedl nepřítel (více než ¾ z celkového počtu) za druhým pásmem obrany, kde byly jeho zálohy rozmístěné mimo dosah palby dělostřelectva a minometů.

Z tohoto vyplývá závěr prvořadé důležitosti — ničit tyto zálohy dalekými palbami do příchodu vojsk k čáře dotyku. Proto bude nutné v dané konkrétní situaci přesně stanovit metodiku paleb. V některých případech bude i účelné přejít ke vžité zásadě zvyšování intenzity palby od předního okraje do hloubky k zásadě jejího zvyšování od objektů v hloubce obrany nepřítele k přednímu okraji jeho obrany. To v současné době bude vyžadovat i potřebu ničit jaderné prostředky nepřítele, jeho místa velení, systém PVO apod.

Důležité a náročné bude překonání a dezorganizace protitankové obrany nepřítele. Podstatné dezorganizace protitankové obrany nepřítele můžeme dosáhnout v rámci celého komplexu boje za získání palebné převahy a iniciativy, ale i speciální plánovanou palbou na tyto prostředky, včetně využití palebných prostředků pro přímou střelbu. Dezorganizace protitankové obrany může být úspěšná tehdy, působí-li útočník současně na protitankové prostředky nepřítele na široké frontě a do značné hloubky. Z těchto důvodů nepřítel může úspěšně použít bočních paleb. Čím neočekávaněji a rozhodněji probíhá útok, především tanků, tím má útočník menší ztráty.

Čím bude obrana lépe připravena a vybudována, tím více sil a prostředků bude zapotřebí k jejímu průlomu, tím pečlivěji a důsledněji musí být průlom organizován. Proto před průlomem obrany nepřítele je nezbytný její pečlivý průzkum, který má zjistit její silná a slabá místa pro efektivní palebnou přípravu, zahájení zteče a prolomení obrany do celé její hloubky. Zkušenosti z Velké vlastenecké války ukazují, že předpoklad úspěchu průlomu byl dán i tím, že průzkum zjistil nejméně 60 % cílů v obraně nepřítele.

Těžko budeme moci počítat s úspěchem, jestliže překvapivých palebných úderů na obránce nevyužijeme rozhodným úderem motostřeleckých a tankových vojsk. Čím rychlejšími tempy bude průlom veden, tím lepší možnosti bude mít útočník oddělit zálohy nepřítele od ohnisek odporů, které si uchovaly nebo obnovily svou bojeschopnost. Svým rozhodným postupem mohou narušovat taktickou součinnost mezi jednotlivými sledy, rozdělovat uskupení obránce a ničit je po částech.

Na směru hlavního úderu armády, kde budou prolamovat obranu nepřítele dvě divize, může být úsek průlomu široký 8 km. Příprava průlomu připravené, vybudované a včas zaujaté obrany vyžaduje vytvoření potřebného uskupení dělostřelectva v nejkratší době. Dělostřelectvo zaujímá palebná postavení, soustřeďuje na relativně malém prostoru velký počet hlavní a dosahuje střední hustoty kolem 110 hlavní na 1 km fronty. Soustředění kolem 880 hlavní bude

vyžadovat značné přeskupení dělostřelectva a náročnou organizátorskou práci velitelů a štábů.

Hlavní tíha organizace a vedení průlomu bude spočívat na armádě a divizi. Velitel armády ve svém rozhodnutí pro průlom stanoví úsek průlomu, směr a hloubku úderu, úkoly vojsk, síly a prostředky, způsob palebné přípravy a podpory, výchozí prostor vojsk a opatření k všestrannému zabezpečení operace.

Štáb armády v tomto období organizuje průzkum cílů, upřesňuje úkoly vojskům, rozvinuje dělostřelectvo a plánuje jeho palbu. Průzkum obrany nepřítele přesně určuje souřadnice každého palebného prostředku, okopu, přesné hranice nejen rotních, ale i četových opěrných bodů. Ke zničení nepřítele musí velitel armády vytvořit nejméně 3—4násobnou převahu sil a prostředků na zvolených úsecích průlomu, zejména dělostřelectva a tanků.

☆

Úspěšný útok na nepřítele není možné vést bez značného vypětí úsilí velitelů, štábů a vojsk. Soustavný a cílevědomý průzkum uskupení nepřítele v obraně, obranného systému a bojových možností vojsk nepřítele, vytváří podmínky k získání převahy v silách a prostředcích, je základem hlavního úderu apod.

Úspěch útoku ve značné míře bude záviset i na dokonalé znalosti zájmového prostoru a na přípravě velitelů, štábů i vojsk k vedení bojové činnosti.

Při útoku na obranu nepřítele platí tyto nejdůležitější zásady:

— překvapivost, mohutnost a rozhodnost počátečního úderu na nejvýhodnější místa v obraně nepřítele;

— rychlost a nepřetržitost rozvíjení útoku v hloubce obrany na směrech se zachováním součinnosti mezi vojsky;

— různé formy manévru a způsoby vedení bojové činnosti v těsné součinnosti všech druhů vojsk i speciálních vojsk, které se zúčastňují překonání obrany nepřítele;

— vysoká manévrovost vojsk při překonávání obrany i v její hloubce s využitím vzdušných výsadků;

— pevné a nepřetržité velení vojskům a všestranné zabezpečení bojové činnosti.

Podplukovník ing. Josef Vltavský

ODCHOD V PRŮBĚHU ÚTOČNÉ OPERACE

Jedním ze způsobů narůstání úsilí na směru hlavního úderu v rámci útočné operace armády je kromě použití jaderných zbraní a druhých sledů i **zasazení prvosledové divize z pasívního úseku fronty.**

Tohoto manévru použilo velení Sovětské armády dosti často v průběhu Velké vlastenecké války. Připomeňme si některé příklady z bojů 38. armády o Dukelský průsmyk.

„Vojska 1. čs. sboru spolu se sovětskými svazky rozvíjela útok směrem jihozápadním a v těžkých, vyčerpávajících bojích v obtížném horském terénu se probojovala do 26. 9. až k potoku Hyrova a dobyla osadu Hyrova. Dalším úkolem 1. čs. armádního sboru bylo v součinnosti se 14. gardovou divizí vpravo a 140. střeleckou divizí vlevo prolomit příčné postavení nepřítele na hřbetě kóty 538 BOREK, trig. 696 Dania, kóta 557, kóta 546, dosáhnout řeky Wisloky a zmocnit se prostoru Myscova a kóty 585 Toczkova. Vojskům 36. armády se nepodařilo rozšířit průlom dále na západ. Hlavní příčinou, proč byl zastaven postup vojsk, bylo však to, že nepřítel zasadil v tomto prostoru další svěží síly, svěží 1. lyžařskou divizi, přesunutou ze západní Evropy.

V ranních hodinách 26. září bylo 1. čs. armádnímu sboru nařízeno, aby se po vystřídání 14. gardovou divizí přesunul do prostoru jižně Trzciana a zde se připravil k útoku ve směru Týlava, Barwinek." (Viz kniha Dukelsko-prešovská operace, NV 1957, str. 60.)

K dalšímu přeskupení 1. čs. armádního sboru došlo na směru trig. 706 Studený wierch, Krajná Porubka, Nižný Komárnik. Cituji:

„Zatím co 1. čs. armádní sbor bojoval o proniknutí na československé území podél silnice k Dukelskému průsmyku, podařilo se pravému sousedu (241. střelecké divizi) prolomit nepřátelskou obranu západně Dukelského průsmyku v lesním masívu Studený wierch a vkročit v prostoru Krajná Porubka, Šarbov na československé území.

Velitel 38. armády využil ihned úspěchu 241. střelecké divize k tomu, aby vyvrátil obranu Dukelského průsmyku útokem do boku a týlu nepřátelských jednotek bránících průsmyk. Proto přeskupil na tento směr také 1. čs. armádní sbor s úkolem útočit spolu s 241. střeleckou divizí na směru Krajná Porubka, Krajná Bystrá, Nižný Komárnik a tak si otevřít cestu k dalšímu postupu.

V důsledku tohoto rozhodnutí bylo v odpoledních hodinách 1. října nařízeno 1. čs. armádnímu sboru zastavit další útoky podél dukelské silnice a **přesunout se** po vystřídání 359. střeleckou divizí do prostoru trig. 706 Studený wierch a trig. 583.

V průběhu 2. října provedla vojska... přesun do nového prostoru, kde byla **bez odpočinku ihned zasazena do nových bojů.**" (Viz str. 75 tamtéž.)

Podobné opatření popisují autoři knihy na straně 77. Cituji:

„V tuto dobu se pravý soused (241. střelecká divize) probojoval v těžkých bojích na jižní okraj lesa severně Vyšné Písané, levý soused (259. střelecká divize) proniknul k sedlu a vyšel až do přímé blízkosti československých hranic; byl však prudkými nepřátelskými protiztečemi zatlačen do východiště ke zteči. Proniknutí sovětských vojsk do prostoru Vyšné Písané dávalo sovětskému velení možnost otevřít si cestu z Karpat na nejkratším a poměrně nejschůdnějším směru Vyšná Písaná, Paišová, Svidník. Tento směr vycházel přímo do týlu německé obrany na hlavní dukelské komunikaci.

Nepřítel zřejmě odhadl nebezpečí, jež mu hrozilo z tohoto směru, začal urychleně stahovat na levé křídlo své síly, hlavně dělostřelectvo, čímž značně zeslabil svou obranu v prostoru Dukelského průsmyku.

V této situaci velitel 38. armády, předpokládaje, že po odlákání německých sil z přímé obrany Dukelského průsmyku bude postup unavených a bojem vyčerpaných vojsk na směru Tylawa, Vyšný Komárnik snazší, **přeskupil** znovu 1. čs. armádní sbor po dvoudenních bojích v prostoru Krajná Porubka, Šarbov zpět k dukelské komunikaci s úkolem dobýt průsmyku čelním útokem.

Do rána 4. října vystřídala vojska 1. čs. armádního sboru sovětská vojska v prostoru Barwinek, jižní okraje lesa Kiczurka, osada Zyndranova a dokončila přípravy ke zteči. Po dělostřelecké přípravě zteče, která umlčela nepřátelské odpory na bezejmenných výšinách, vyrazila vojska ke zteči."

Charakter soudobých operací, vedených jak s použitím, tak i bez použití jaderných zbraní, bude vytvářet dostatek podmínek k uskutečnění tohoto složitého manévru. Při jeho realizaci musí velitel a štáb armády (divize) předvídat, hluboce analyzovat operační a taktickou situaci a tvůrčím způsobem uplatnit zásady operačního umění i taktiky v praxi.

Naše řády se tohoto problému dotýkají jen okrajově. Předpis Vševojsk-1-1 hlava 11 pojednává **o vyjití prvosledové divize z boje**, ale jen v souvislosti s odchodem, který charakterizuje jako obranný boj, což je správné.

Předpis Oper-1-1 již tak kategoricky neváže tuto činnost na obranu, jak to vyplývá z článku 357 str. 135, kde se kromě jiného uvádí, že „příčinou odchodu může být" ... i „zkrácení linie fronty a uvolnění sil pro činnost na důležitých směrech ...". Z dalšího znění: „Odchod lze **někdy** připustit i za útoku ..." vyplývá, že tohoto manévru můžeme použít i v průběhu útočné operace armády. Nebude výjimkou, že některé prvosledové svazky budou útočit, některý svazek musí pod vlivem činnosti nepřítele a nebo vzhledem k vlastní bojeschopnosti přejít do obrany a nebo (jako v našem případě) odejít s cílem, jak uvádí dále Oper-1-1 čl. 357: „provést manévr pro uvolnění sil z vedlejších směrů na důležitější".

Činnost velitelů, štábů i vojsk můžeme tedy v některých případech teoreticky odvodit od znění článků citovaných předpisů přesto, že upřesňují především vedení obranné operace (boje). V zásadě:

1. Pro velitele, štáb a útvary divize tato činnost bude mít charakter odchodu, a to formou „vyjití vojsk z boje".

2. Pro velitele a štáb armády to bude jeden z manévrů, uskutečněný v průběhu útočné operace.

Vyvést prvosledovou divizi z pasívního úseku fronty mimo boj v průběhu útočné operace armády s cílem znovu ji zasadit na směru hlavního úderu armády můžeme **jen za určitých podmínek:**

— je-li výhodná operační a taktická situace v daném prostoru bojové činnosti divize i v pásmu útoku armády:

a) nepřítel ztratil iniciativu, nemá možnost zaktivizovat jednotky v dotyku a přejít od obranné k útočné činnosti, především nemá volný druhý sled,

b) prvosledová armáda rozvíjí útok prvosledovými divizemi na směru hlavního úderu, ale k zabezpečení dalšího narůstání úsilí na směru hlavního úderu nemá volných sil,

— je-li vyvedení z boje a opětovné zasazení divize na jiném směru výhodnější než pokračování v útoku v původním směru (prostoru) a případné obklíčení protistojících sil nepřítele v součinnosti se sousedy;

— když sousední svazky (svazy) úspěšně postupují a svou aktivní činností vytvářejí podmínky k uskutečnění manévru;

— když manévr prvosledovou divizí nenaruší součinnost se sousedem a podstatně neovlivní kvantitativní i kvalitativní poměr sil mezi prvosledovými jednotkami vlastní operační sestavy a sestavy nepřítele;

— je-li divize bojeschopná a může uskutečnit plánovaný složitý manévr;

— jsou-li k rokádnímu přesunu (tj. vyvedení, soustředění a opětnému zasazení) v zájmovém týlovém prostoru armády reálné podmínky.

Dále tehdy, útočí-li v terénu, který není vhodný pro použití její organické bojové techniky, nebo je-li terén na směru postupu zamořen vysokou dávkou radiace, popř. přehrazen jadernými nebo jinými zátarasy.

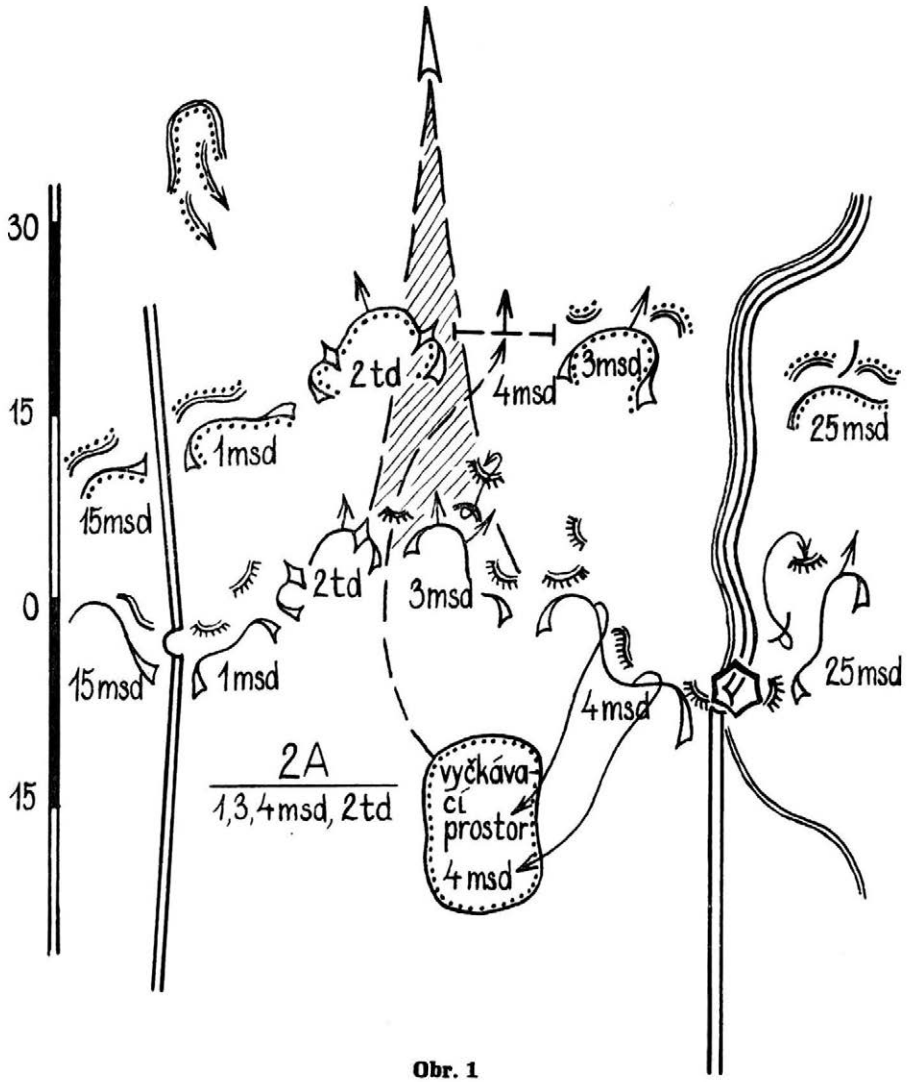

Obr. 1

Podmínky se budou vytvářet především při vedení operace v členitém terénu, zvláště v horském a zalesněném, a také při změně směru hlavního úderu armády — **viz obr. 1 a 2.**

K realizaci manévru opravňuje i skutečnost, že prvosledové divize armády při plnění stanoveného úkolu nemohou se vázat bojem s houževnatě se bránícími odpory nepřítele. Proto je obcházejí. Zaváží-li se do boje, pak se odpoutají.

Považuji za vhodné objasnit, co rozumíme pod pojmem pasívní úsek (směr) v útočném pásmu prvosledové armády. Je to takový úsek, na kterém nevedeme směr hlavního nebo dalšího úderu. Vedení bojové činnosti v tomto úseku neovlivňuje splnění hlavního bojového (operačního) úkolu. Prvosledová divize, která působí na pasívním směru, bude většinou působit na boku operační sestavy armády. Její činnost bezprostředně neovlivňuje taktickou

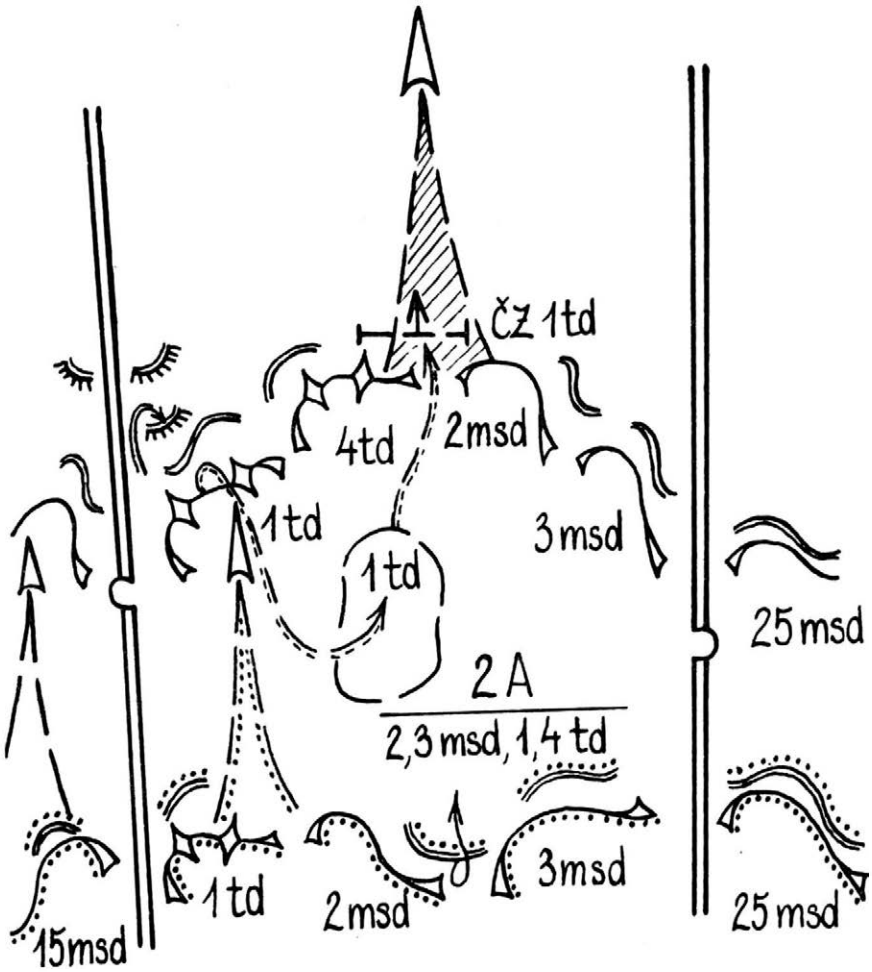

Obr. 2

nebo palebnou součinnost se sousedem. Sousední jednotku dělí horský nebo lesní masív, nebo jiná přírodní překážka, např. řeka apod.

Celý manévr můžeme rozdělit podle charakteru bojové činnosti na několik rozdílných částí:

1. Vyjití prvosledové divize z boje a soustředění ve vyčkávacím prostoru.
2. Činnost ve vyčkávacím prostoru.
3. Přesun z vyčkávacího prostoru na čáru zasazení k rozvíjení útoku na směru hlavního úderu armády.

Prvosledová divize může vyjít z boje v průběhu útočné operace armády za různé taktické situace v útočném pásmu divize:

a) prvosledová divize bude v dotyku s aktivním nepřítelem, který však v důsledku celkově nevýhodné situace přešel do obrany a nebo přechází v pásmu útoku prvosledové armády k boji na zdrženou;

b) prvosledová divize je v dotyku se slabými jednotkami nepřítele, které opírají obranu v pásmu útoku divize o terénní překážky. Terén je těžko schůdný nebo neprostupný (např. bažiny, zátarasy, rozsáhlé požáry apod.).

Z toho nám vyplyne závěr, jakými způsoby vyvést divizi z boje.

Ve Velké vlastenecké válce byl např. 1. čs. armádní sbor při vyvádění z boje většinou vystřídán jinou prvosledovou divizí. V soudobých podmínkách budeme tento manévr vzhledem k nepřetržitému nebezpečí použití jaderných zbraní a zvláště při vedení operace s jejich použitím realizovat jen zřídka.

Pokud jde o přímý dotyk s nepřítelem, může být celý manévr **zahájen odchodem, a to formou „vyjití vojsk z boje"**, ve smyslu Vševojsk-1-1 a Oper-1-1. Zde budou ovšem určité zvláštnosti, které jsou dány tím, že se **vyjití z boje uskutečňuje v průběhu útočné operace**, kdy sice má prvosledová armáda na směru hlavního úderu rozhodující převahu, ale k dalšímu zabezpečení tempa a nepřetržitého narůstání úsilí v průběhu operace je třeba vytvořit nové síly a prostředky.

K zabezpečení této činnosti určujeme v prvním sledu divize minimální síly. Vycházíme z faktu, že vyjití probíhá nejpravděpodobněji v prostoru, do kterého nepřítel nemůže útočit, protože jeho hlavní úsilí je soustředěno na jiný směr, a i tam má charakter obrany. Dále z toho, že především aktivní bojová činnost vlastních prvosledových divizí i sousedních svazků (svazů) a tempo operace vytvářejí podmínky k realizaci tohoto manévru — **viz obr. 3.**

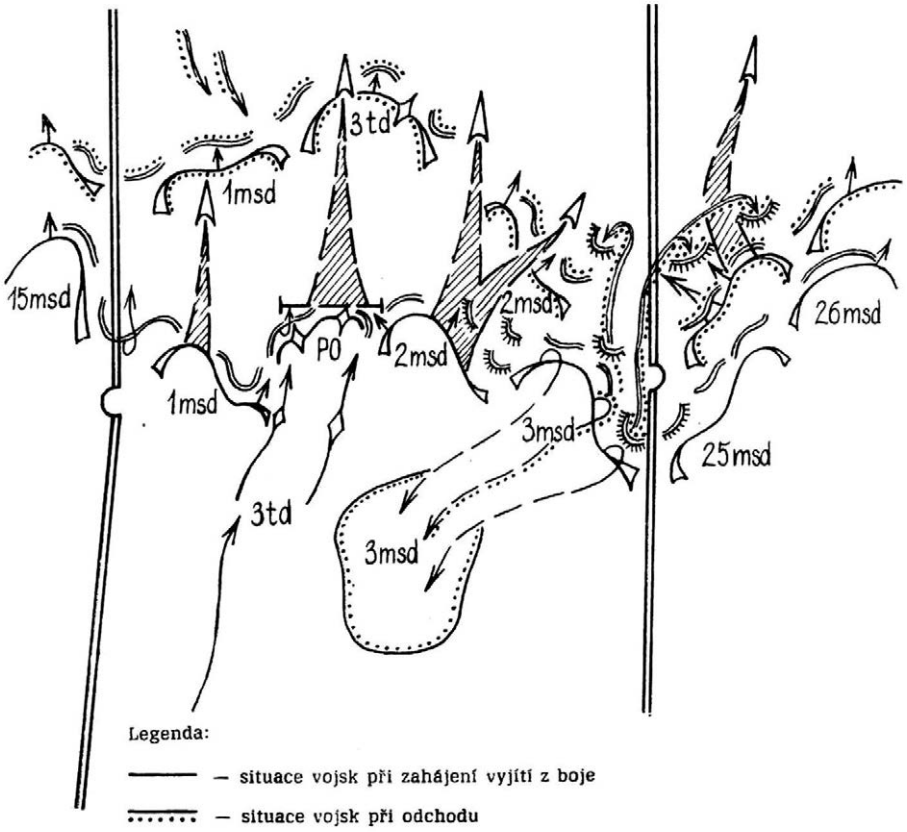

Obr. 3

Divize odchází z boje zásadně v noci nebo za ztížené viditelnosti, po úderech letectva a dělostřelectva, popř. i jaderných zbraní na uskupení nepřítele, které nejvíce ohrožuje vlastní vojska. Uskupení vojsk k odchodu se tvoří podle situace a především se zřetelem ke zvolené vzdálenosti vyčkávacího prostoru i ke stavu sil a prostředků.

Vyjití zahajujeme tehdy, až zadní voj (motostřelecký nebo tankový pluk), většinou současný druhý sled divize, zaujme určený prostor nebo čáru ve vyčkávacím prostoru, nejvýhodněji v hloubce 15 až 20 km, a dělostřelectvo divize po přeskupení může plnit palebné úkoly. Prvosledové prapory vyčlení síly k ochraně a zahájí odchod tak, že čety soustřeďují s využitím terénu do četových a pak do rotních proudů (ve vzdálenosti 3—4 km od čáry dotyku), později do praporních (ve vzdálenosti 5—7 km), výjimečně do plukovních proudů a po přesunu po určených komunikacích se rozmisťují ve vyčkávacím prostoru. Jednotky ochrany svou aktivní předchozí činností znemožňují nepříteli zjistit činnost hlavních sil divize. Odejdou tehdy, až hlavní síly přejdou čáru, kterou je připraven bránit zadní voj a nebo v době, kdy nepřítel v důsledku celkového vývoje na frontě je vázán bojem sousedních divizí. K umožnění odchodu musí totiž pravý i levý sousední svazek působit palbou i pohybem především do týlu bojové sestavy nepřítele, který je v dotyku s danou divizí **(viz obr. 3)**. Doba odchodu jednotek ochrany bude záviset na rozhodnutí velitele, který řídí vyjití z boje.

Jednotky divize při vyjití z boje využívají většího množství pochodových os ke zkrácení hloubky pochodových proudů, čímž zrychlují i vlastní přesun. Postup při vyjití může být takový, že nejdříve jsou vyváděny týly, pak druhý sled divize, zálohy, dělostřelectvo a poslední prvosledové jednotky. Má-li divize v prvním sledu tři pluky **(viz obr. 4)**, můžeme např. nejdříve vyvádět 1. a 3. msp a teprve po jejich vyvedení 2. msp. V další variantě mohou např. odcházet všechny najednou. Podle situace na frontě mohou hlavní síly divize odcházet bez rozvinování vojsk na určených čarách, tzn., že postupují v pochodových proudech pod ochranou jednotek ochrany a nebo bojovat na těchto čarách v případě, že nepřítel bude aktivní a vojska, vyčleněná k ochraně, nemohou udržet obsazené čáry (prostory). Nebo tehdy, když je třeba získat čas. K tomu může přinutit i situace, která se vytvořila na bocích bojové sestavy divize. Vyjití může být organizované formou vzájemného překračování, ovšem v počtu, nutném podle činnosti a situace nepřítele.

Vyjití kryjí jednotky ochrany, jejichž síla se řídí podle konkrétní taktické situace. Bude vhodné do těchto jednotek vyčleňovat četu OT nebo tankovou četu, a to od každého prvosledového praporu. Jednotky ochrany vedou předchozí bojovou činnost, udržují těsný styk s nepřítelem a zabraňují mu vést aktivní průzkum. Zadní voj divize bude mít za úkol chránit odchod hlavních sil divize i zaujetí vyčkávacího prostoru a v dalším pak podle nutnosti chránit bok operační sestavy divize (armády).

Ve vyčkávacím prostoru zaujímá divize bojovou sestavu s ohledem na předpokládanou další bojovou činnost. Zde probíhá doplňování materiálu a ošetřování bojové techniky. Je vhodné volit vyčkávací prostor co nejblíže od čáry dotyku jednotek, ale ne ve vzdálenosti menší než 15 km. Při odchodu budou prvosledové jednotky vzhledem k tempu operace dále postupovat a tak bychom zbytečně prodlužovali délku přesunu divize při jejím zasazení v průběhu operace.

K opětovnému zasazení divize od obdržení úkolu k vyjití může dojít za 14 až 24 hodin při předpokládaném tempu operace 45 km za den a při této časové kalkulaci **(viz tabulku 1)**:

V té době může být čára dotyku prvosledových divizí vzhledem k tempu operace vzdálena od vyčkávacího prostoru 30 až 45 km. Tedy divize může být vzhledem k této vzdálenosti zasazena za další 4 až 6 hodin.

Zabezpečení bojové činnosti bude řešit v plném rozsahu všechna jeho opatření s důrazem na průzkum, radioelektronický boj, ženijní zabezpečení a maskování.

Úkolem průzkumu bude sledovat činnost protistojícího nepřítele, sílu, složení a ráz jeho činnosti, zvláště pohyb jeho druhých sledů, rozmístění raketového vojska a velitelských stanovišť. Průzkumné skupiny divize a podle hloubky působení i pluků při odchodu zůstávají v sestavě nepřítele a jsou podřízeny jiným prvosledovým svazkům. Divize při zasazení musí dostat jiné průzkumné síly a prostředky, a nebo podle možností vejdou opět do její podřízenosti.

Radioelektronický boj bude především zaměřen na zabezpečení nepřetržitého velení a nerušený provoz vlastních radioelektronických prostředků, dále pak na rušení radioelektronických prostředků nepřítele s cílem znemožnit jim zjistit odchod divize a její soustřeďování v novém prostoru i na dezinformaci.

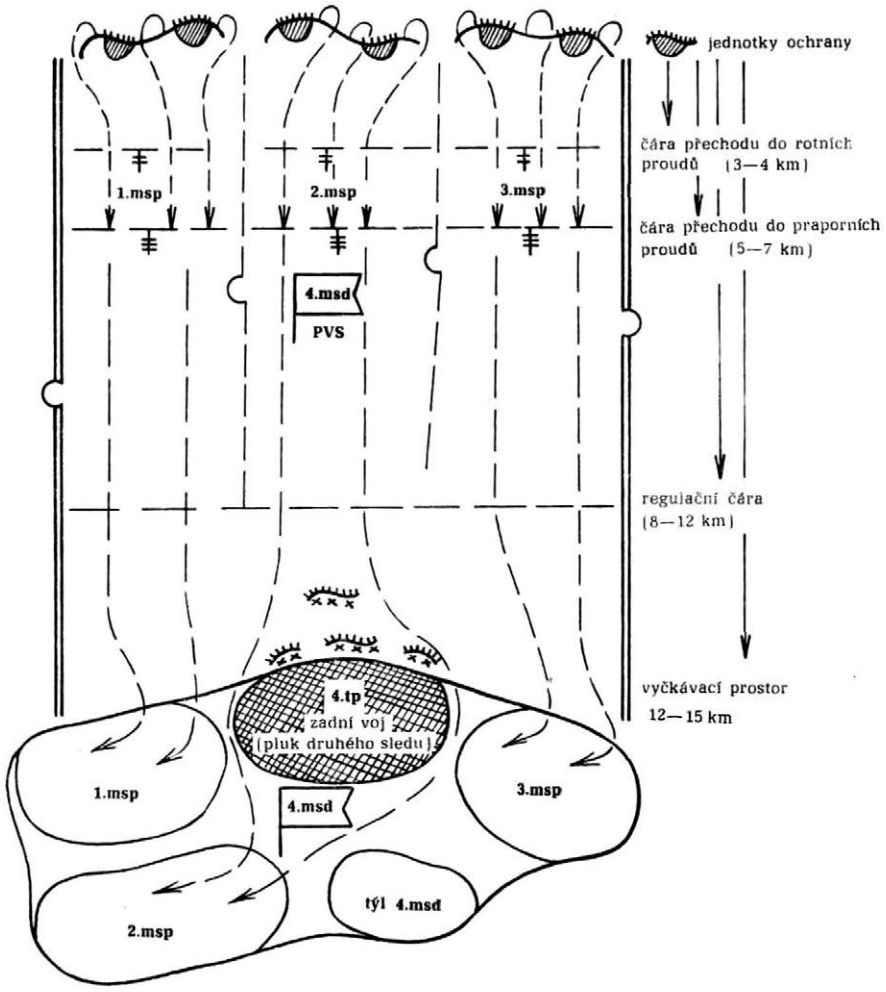

Obr. 4

Opatření **ženijního zabezpečení** budou realizovat motostřelecké i tankové jednotky divize a budou mít charakter zatarasování před vlastní bojovou sestavou. Ženijní jednotky budou zatarasovávat v mezerách a na bocích bojové sestavy divize a budou upravovat cesty odchodu jednotek. Zvláštní úlohu budou mít odřady zabezpečení pohybu jak divizní, tak i plukovní.

Maskování bude jedním z rozhodujících opatření, které zabezpečí utajení odchodu a zaujetí vyčkávacího prostoru. Nepůjde jen o manuální maskování, ale musí jít o konkrétnější opatření ve spojení, maskování pohybu vojsk, palby apod. Rozsáhlá opatření musí být řešena v oblasti radioelektronického boje, a to nejen péčí divize, ale i armády.

Zaujetí vyčkávacího prostoru se neobejde bez důkladné organizace pořádkové služby, kterou bude muset vyčlenit pluk druhého sledu divize a zabezpečit jí osy přesunu od čáry praporních proudů až po regulační čáru. Z regulační čáry si orga-

Tabulka 1

Opatření			Doba (h)
zplánování úkolu na štábu divize a proniknutí úkolů k jednotkám			3—5
vyjití z boje a zaujetí vyčkávacího prostoru ve vzdálenosti 15–20 km od předního okraje			
	vyvedení do četových proudů	1 h	
	vyvedení do rotních proudů	$^1/_2$ h	
	vyvedení do praporních proudů	$^1/_2$—1 h	
	vyvedení do plukovních proudů	1—$1^1/_2$ h	
	zaujetí vyčkávacího prostoru	$2^1/_2$—$3^1/_2$ h	$5^1/_2$—$7^1/_2$
materiální doplnění a zplánování úkolu na štábu divize			4—6

nizují pluky pořádkovou službu vlastními prostředky.

K **práci velitele a štábu divize** chci připomenout, že rozhodnutí k vyjití z boje a zaujetí vyčkávacího prostoru budou řešit společně. Činnost velitele a štábu divize se může řídit ustanovením předpisu Vševojsk-1-1 čl. 508 a 536, které upřesňují odchod a zaujetí vyčkávacího prostoru. Ve vyčkávacím prostoru zplánuje štáb další činnost divize, tj. přesun na čáru zasazení a vedení dalšího útoku.

Celé opatření bude klást velké požadavky na nepřetržitou **organizaci součinnosti.** Jejím cílem musí být sladit činnost všech prvků bojové sestavy, ale i sousedních divizí a palebných prostředků armády především ve dvou variantách: kdy je nepřítel aktivní a v druhé, kdy prvosledová divize je v dotyku se slabými jednotkami nepřítele.

Při organizaci součinnosti můžeme probrat dvě základní období:

1. Vyjití vojsk z boje a jejich činnost až po zaujetí vyčkávacího prostoru.
2. Činnost ve vyčkávacím prostoru.

V prvém období můžeme řešit především vyčlenění jednotek ochrany, vyvedení týlových jednotek, zaujetí určeného prostoru zadním vojem (druhosledovým plukem) ve vyčkávacím prostoru, vyvedení hlavních sil divize, odchod jednotek ochrany. V každém období řešíme činnost pravého i levého souseda, činnost vojsk PVO, raketového vojska dělostřelectva, letectva, činnost ostatních druhů vojsk a míst velení. Součinnost organizuje jak velitel armády ke sladění činnosti druhů vojsk armády k zabezpečení vyjití prvosledové divize, tak velitel divize ke sladění činnosti všech prvků bojové sestavy divize.

Vyjití z boje prvosledové divize může řídit velitel divize z PVS divize. VS divize by mělo řídit zaujetí vyčkávacího prostoru, popř. po jeho zaujetí na VS ve vyčkávacím prostoru zahájit práci na zplánování další činnosti divize.

Podplukovník ing. Dalibor Vondra,
podplukovník ing. Evžen Holas, CSc.

VYUŽITÍ DIGITÁLNÍHO MODELU TERÉNU U LETECTVA A VOJSK PVOS

Řada úkolů, které plní letectvo, vojska PVOS i vojska PVO pozemních vojsk vyžaduje specifickou, značně rozsáhlou a poměrně přesnou topografickou přípravu. Tato musí zpravidla proběhnout v poměrně krátké době, nejčastěji s použitím dostupných topografických map. Požadavky na obsah a kvalitu těchto map jsou různé, závislé na velitelském stupni, charakteru a rozsahu plněných úkolů, druhu vojska nebo služby letectva, vojsk PVOS a vojsk PVO, lokalitě zájmového prostoru, časových limitech a mnoha dalších faktorech. Zatím používané grafícko-číselné vyjádření mapy je však v současné době schopné plnit v potřebné míře jen některé z těchto požadavků. Perspektiva jeho dalšího zdokonalování je z řady různých důvodů omezena a v některých směrech prakticky vyčerpána. Přitom časové nároky vojsk a štábů v bojových podmínkách neustále rostou.

Teprve použití počítačů spolu s možností vytvoření digitálního (číselného) modelu mapy ukázala jednu z hlavních cest, jak tyto požadavky realizovat. Proto jsme vytvořili digitalizovaný model terénu a na něj navazující systém programů, který umožňuje odstranit s využitím dostupné výpočetní techniky časově i odborně náročnou práci štábů letectva a vojsk PVOS, při topografické přípravě. Tato dosud probíhala velmi pracným způsobem, především profilováním terénu. Jde nejčastěji o výpočty diagramů dosahů (viditelnosti) různých radiotechnických prostředků, kterými jsou letectvo a vojska PVOS i potenciální protivník bohatě vybaveni.

Digitalizovaný model terénu

V důsledku rozvoje výpočetní a kartometrické techniky se tedy vytvoření digitalizovaného modelu mapy stává postupně reálnou záležitostí. Již několik různých teoretických prací se snaží postihnout mapu jako jednolitý celek velkého množství informací při dosažení co nejvyšší přesnosti. Tento cíl je náročný zejména z praktického hlediska. Jeho komplexní řešení je záležitostí dlouhodobou a příslušší odborné složce — vojenské topografické službě.

V současné době jsme již teoreticky plně zvládli i prakticky uskutečnili první etapu tohoto úkolu, tj. vytvoření digitalizovaného modelu terénu. Tohoto modelu můžeme výhodně využít v praktické činnosti štábů i některých odborných složek v míru i v poli. Modelu mohou využít i civilní instituce. Možných způsobů „digitalizace" terénu není mnoho. V zásadě můžeme terén číselně vyjádřit:

a) bodovým polem, charakterizujícím základní čáry terénní kostry i mezilehlý prostor ve formě souřadnic X, Y, Z;

b) bodovým popisem vrstevnic ve vhodně zvoleném kroku, doplněným o úda-

je především vrcholových tvarů ve formě souřadnic X, Y, Z;

c) sítí různého tvaru a hustoty, s přesným přiřazením výšky lomovým bodům sítě;

d) sítí různého tvaru a hustoty s jedním nebo několika obvykle extrémními údaji o výšce terénu, bez přesného přiřazení výšky určité poloze.

Na volbu způsobu digitalizace má vliv řada faktorů. Nejvýrazněji ji ovlivňují požadavky uživatelů (např. cíl digitalizace, rozsah zpracovávaného území, vyžadovaná přesnost a časové limity), dále pak vlastnosti počítače (rychlost, kapacita paměťových zařízení, tvar ukládání údajů v nich), v neposlední řadě i možnosti zpracovatelů a některé další faktory.

My jsme byli limitováni především cílem digitalizace, výpočetní technikou, která je v ČSLA, požadavky uživatelů na rozsah zpracovaného území a samozřejmě kapacitními možnostmi pracoviště. Hlavními proměnnými faktory pak zůstaly přesnost řešení a čas ukončení úkolu. Po zvážení všech těchto a řady dalších faktorů jsme zvolili způsob digitalizace uvedený bodem d) a vytvořili tak **digitalizovaný model terénu** (DMT), vyjádřený sítí čtverců o straně 1 km a maximální výškou terénu v každém z nich.

Síť čtverců DMT odpovídá síti pravoúhlých souřadnic příčného válcového zobrazení Gauss-Krügera, systému třetího zobrazovacího pásu s dotykovým poledníkem 15° v. d. Tuto souřadnicovou síť jsme rozšířili i do sousedních zobrazovacích pásů, tj. druhého a čtvrtého. Maximální výšky terénu ve čtvercích jsou určovány v metrech, bez terénních předmětů jako jsou lesní masívy, sídliště, energetická vedení atd., převážně z map měřítka 1 · 50 000, částečně z map měřítka 1 : 25 000.

Využití digitálního modelu terénu u štábů letectva a vojsk PVOS

a) **Diagramy dosahů radiolokačních stanic**

Jednou z nejčastěji se u letectva a vojsk vyskytujících úloh, která vyžaduje náročné a rozsáhlé studium terénu, je tvorba diagramů dosahů (viditelnosti) jednotlivých radiolokačních stanic. Uskutečňuje se v rámci topografické přípravy zvolených stanovišť. V bojových podmínkách, kdy zpravidla není dostatek času ani jiných možností, v mírových podmínkách, kdy se ověřují různá variantní řešení, při zkoumání možností prostředků rozmístěných na území protivníka, hodno-

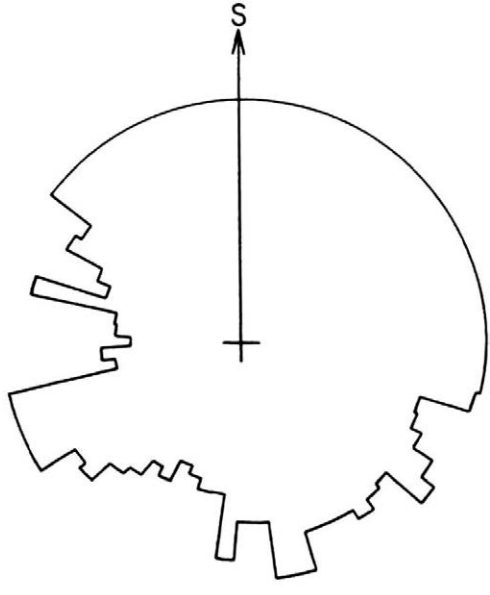

Obr. 1

tíme terén převážně z map. Je to práce velmi zdlouhavá, poznamenaná nepřesností a častým výskytem chyb.

V současné praxi štábů a vojsk dosud převažuje, a je to především pro svoji menší pracnost, tvorba diagramů dosahů v **absolutních hladinách** vztažených ke stanovišti RL stanice nebo k hladině moře, ačkaliv tyto diagramy nejsou pro většinu případů praktického využití nejvhodnější. I tak příprava věrohodného diagramu pro jedno stanoviště v běžně vyžadovaných 4—6 hladinách trvá řádově několik hodin.

Se zvyšující se intenzitou činnosti letectva v malých výškách při stále dovednějším využívání terénu, jehož profil letouny při letu prakticky kopírují, je stále naléhavější určení radiolokační viditelnosti vzdušných cílů při letu v různých výškových hladinách nad terénem. To vyžaduje vytváření diagramů dosahů jednotlivých radiolokačních stanic v **relativních hladinách**, tj. výškových hladinách vztažených k terénu. To představuje velmi složitý problém, který jsme nemohli doposud používanými manuálními metodami a prostředky v praxi v plném rozsahu realizovat. Zkušební vyhodnocení ukazují, že příprava věrohodného diagramu pro jedno stanoviště ve 3—4 hladinách by vyžadovala řádově i několik desítek hodin.

Vytvořený DMT umožňuje rychlý a praktický výpočet obou úloh na počítači pomocí programu č. 2, který je pro radiolokátory pracující v cm a dm pásmu (pro metrové pásmo orientačně). Program je schopen řešit současně 10 absolutních a 5 relativních hladin libovolně zvolených podle požadavků uživatele.

Pomocí kreslícího zařízení, např. Digigrafu, můžeme pořídit automatický zákres po jednotlivých hladinách na papír, oleátu nebo mapu tak, jak ukazují **obr. 1 a 2.**

Na základě zkušeností můžeme určit tyto orientační časové limity:

— stanovení požadavků uživatele na předepsaném formuláři (po získání zkušeností) asi 1 min;

— děrování zadání, vlastní výpočet pro 4—6 absolutních nebo 3—4 relativní hladiny a děrování výsledků na pásku do 12 min;

— automatický zákres stejného počtu hladin do 30 min.

Celkový čas max. do 45 minut je tedy podstatně kratší, než časy potřebné k manuálnímu zpracování.

Ojediněle může být stanoviště radiolokátoru zvoleno v netypických extrémních

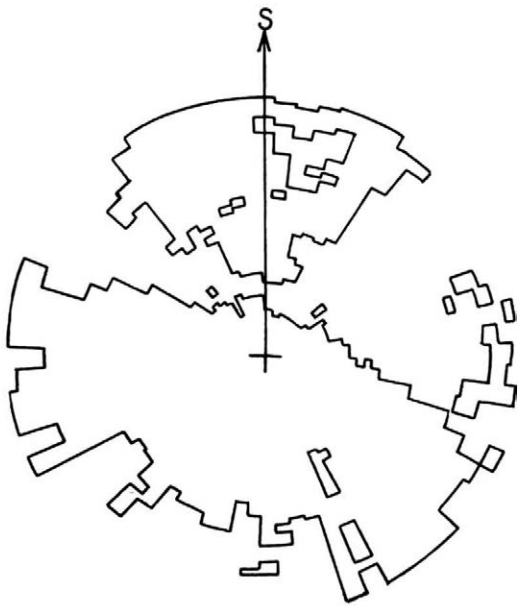

Obr. 2

podmínkách, např. ve značně členitém terénu. V takovém případě mohou být zároveň se zadáním úlohy zavedeny do výpočtu i údaje o překážkách v nejbližším okolí radiolokační stanice s cílem podstatně zpřesnit výsledky. Potom doba potřebná pro stanovení požadavků uživatele se prodlouží asi na 10—15 minut.

b) **Diagram radiolokačního pole**

Štáby letectva a vojsk PVOS byly dosud schopny sestavit diagram dosahu radiolokačního pole pouze v absolutních hladinách vztažených k hladině moře. Vycházely při tom z diagramů dosahů jednotlivých radiolokačních stanic, získaných způsobem popsaným v předešlé kapitole. Vytvoření věrohodného diagramu pro celé RL pole např. divize PVOS s desítkami radiolokátorů trvalo v mírových podmínkách až několik měsíců, v bojových podmínkách zvláště u letecké armády frontového letectva a vojsk PVO pozemních vojsk bylo prakticky vyloučeno.

Program č. 5 umožňuje na základě výpočtů získaných programem č. 2 vypočítat dosahy radiolokačního pole v absolutních i relativních hladinách pro jednonásobný i vícenásobný překryt. I zde lze pořídit automatický zákres po jednotlivých hladinách, jak dokumentují **obr. 3 a 4.**

Zatím získané zkušenosti ukazují, že znázornění dosahů v jedné absolutní výškové hladině nad mořem pro radiolokační pole 6—10 radiolokačních stanic trvá od stanovení požadavků uživatele včetně automatického zákresu pole na papír, oleátu, nebo mapu 50—120 minut. Znázornění jedné relativní výškové hladiny vyžaduje pro dané uskupení radiolokačních stanic čas asi o 20 % delší.

c) **Využití DMT při zkoumání účinnosti PLŘS HAWK**

PLŘS HAWK tvoří v současné době rozhodující prvek PVO protivníka. Stanovení prostoru jejich účinnosti v závislosti na terénních podmínkách je výchozím podkladem pro všechny způsoby jejich překonávání a vynalézavé využití terénu nízko letícími letouny základním způsobem překonávání. Pokud účinnost PLŘS HAWK v závislosti na terénu vůbec v praxi zjišťujeme, je buď značně zdlouhavé, nebo jen velmi povrchní.

S využitím DMT se nám zatím podařilo dosáhnout částečného řešení problému.

Program č. 3 umožňuje, opět na základě výpočtů získaných programem č. 2, vypočítat a v tabulce znázornit pro nulový kursový parametr letu vzdušného cíle (let přes palebné postavení) ze zvolených sektorů nebo celokruhově a pro libovol-

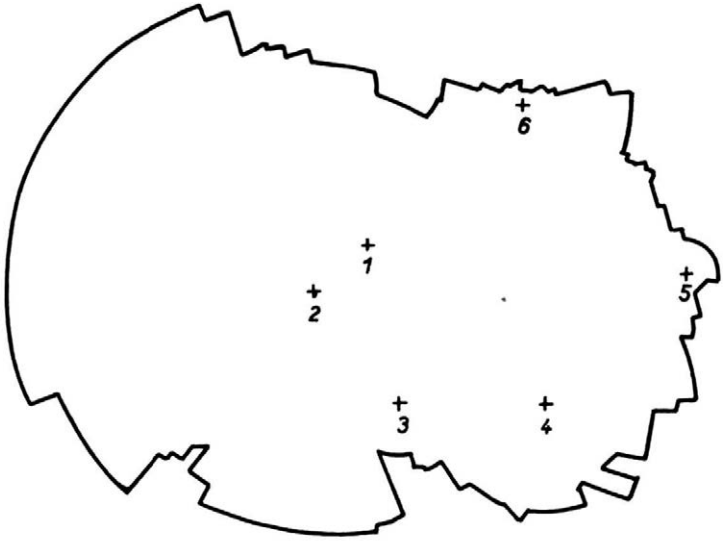

Obr. 3

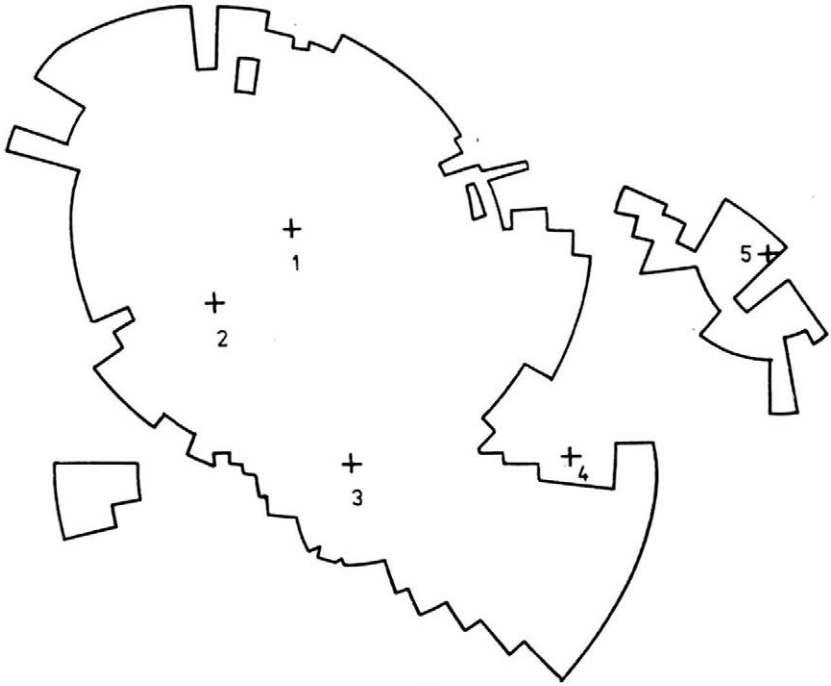

Obr. 4

ně stanovené výšky vzdálenost čáry odpalu první PLŘS, celkový možný počet odpálených PLŘS a počet maximálně možných zásahů — příklad viz **tabulku 1.** V případě potřeby můžeme pořídit automatický zákres čáry odpalu první PLŘS pro zvolené náletové sektory nebo celokruhově — příklad viz **obr. 5.**

Doposud získané zkušenosti ukazují, že zpracování úlohy pro jednu baterii ve 4—6 výškových hladinách celokruhově trvá od zadání úlohy po výstup výsledků včetně kresby asi 25—40 minut.

d) **Ostatní aplikace DMT**

Z ostatních aplikací DMT jsou nejvýznamnější různé aplikace **spojovací.** Tak např. pomocí programu č. 4 lze získat řešení rádiové viditelnosti z jednoho bodu na druhý, potřebné při rozvaze rozmístění směrových pojítek. Program č. 2 můžeme velmi výhodně využít ke stanovení prostorů dosahů různých vysílacích zařízení, např. prostorů viditelnosti televizního signálu z různých uvažovaných bodů rozmístění vysílačů.

K uplatnění DMT dochází i v oblasti **letovodské služby.** Programu č. 2 můžeme využít ke stanovení dosahů různých naváděcích a zabezpečovacích zařízení. Pomocí programu č. 4 můžeme stanovit (a zakreslit) výškový profil terénu na trati letu a v jejím nejbližším okolí.

Konečně můžeme pomocí programu č. 4 určit i optickou viditelnost bodů nebo prostorů.

Závěr

Zkušenosti získané s využíváním DMT zvláště při výpočtech radiolokačních diagramů ukazují, že projekt přináší štábům a vojskům úspory časové a personální a zvyšuje kvalitu podkladů pro rozhodování. Slouží k posuzování možnosti současných sestav. Jeho výhodnost však výrazně vyniká především při rozvahách o novém rozmístění dosavadních i nově zaváděných prostředků, kdy umožňuje v přijatelném čase sestavovat a zkoumat různá variantní řešení. Velký kvalitativní skok představuje vytváření diagramů dosahů těchto prostředků v relativních hladinách.

Tabulka 1

Palebné možnosti baterie PLŘS HAWK na stanovišti Bamberg

Souřadnice baterie: X = 5536,7 km
Y = 3198,9 km
Z = 345 m

Parametry cíle: rychlost = 900 km/h
výška nad terénem = 200 m

Blízké okolí vzato ze strojové mapy

Směr náletu (ST)	Příletový směr		Odletový směr		Celkový počet		Čára odpalu (km)
	počet odpalů	počet zásahů	počet odpalů	počet zásahů	počet odpalů	počet zásahů	
15,0	9	7	3	3	12	10	20,6
90,0	9	6	3	3	12	9	15,8
150,0	15	12	3	3	18	15	33,7
240,0	12	9	3	3	15	12	28,5
330,0	12	9	3	3	15	12	31,2

Dosavadní zkušenosti dále ukazují i dostatečnou přesnost výsledků získaných pomocí DMT, neboť rozdíly při srovnání s diagramy získanými při obletech letounů nepřesahují 10 %. Tato poměrně vysoká přesnost umožňuje, abychom v některých případech upustili od obletů, což přináší i měřitelný ekonomický efekt.

V nejbližší době nás čeká převedení DMT a návazných programů na počítač jednotné řady R-30. Nepůjde jen o nové programování, ale zároveň o další rozšíření a prohloubení řešených otázek, o vytvoření systémového projektu. Plánujeme např.:

— zvýšit počet druhů radiotechnických prostředků, řešitelných projektem;

— výpočet a znázornění vertikálních řezů prostorem dosahu jednotlivých prostředků i celého pole;

— sestrojení grafikonu činnosti radiolokátorů podle zadaných kritérií;

— výpočet účinnosti různých PLŘS, a to i při nenulových kursových parametrech letu vzdušného cíle, atd.

Teoreticky jsme již připravili vytvoření DMT s větší hustotou uložených údajů, která je předpokladem zkvalitnění výpočtů především přesnějším určením nejbližšího okolí stanoviště prostředků (např. u prostředků metrového vlnového rozsahu). Zkoumáme i možnosti dynamického výběru vyšetřovaného prostoru z paměti počítače a další možnosti dané přechodem na počítače vyšší generace.

Řešení uvedených problémů a rychlé zavádění získaných výsledků do praxe štábů a vojsk je naším příspěvkem k realizaci závěrů posledních plén ÚV KSČ.

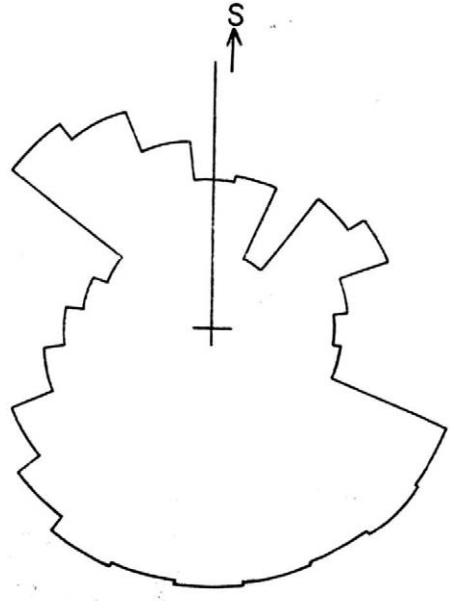

Obr. 5

Podplukovník doc. ing. Miroslav Vepřek, CSc.

K TOPOGRAFICKO-GEODETICKÉMU PŘIPOJENÍ

Topograficko-geodetická příprava raketového vojska a dělostřelectva, jako nedílná součást přípravy palby, je jedním z důležitých předpokladů, který ovlivňuje její účinnost a tím i podmiňuje úspěch vševojskového boje a operace. Včasnost a přesnost finální součásti topograficko-geodetické přípravy raketového vojska a dělostřelectva, tj. topograficko-geodetického připojení, je závislá — vedle situace a disponibilního času — především na druhu výchozích podkladů pro topograficko-geodetické připojení, na jejich kvantitě i kvalitě.

Výchozími podklady pro topograficko-geodetické připojnei mohou být:

— geodetické sítě, popř. fotogrammetrické sítě;

— topografické mapy;

— fotografické dokumenty, popř. letecké snímky.

Geodetické, popř. fotogrammetrické sítě, nazýváme pojmem výchozí **geodetické podklady** (výchozí geodetické údaje). Topografické mapy, fotografické dokumenty, popř. letecké snímky shrnujeme do pojmu **výchozí topografické podklady** (výchozí topografické údaje).

Tyto výchozí podklady slouží u raketového vojska a dělostřelectva nejen k topograficko-geodetickému připojení, nýbrž i k jiným — neméně důležitým — účelům. Výchozí topografické podklady mohou sloužit k některým způsobům určování souřadnic cílů (např. pro vzdušný průzkum jsou dokonce typické a nezbytné). Obojí výchozí podklady pak slouží např. k překreslování leteckých snímků, které je nezbytné při zpracování měřických fotografických dokumentů. Potřeba výchozích geodetických a topografických podkladů a z ní vyplývající požadavky raketového vojska a dělostřelectva jsou tedy značně širší, než uvádím v článku.

Výchozími geodetickými i topografickými podklady zabezpečuje raketové vojsko a dělostřelectvo topografická služba Československé lidové armády jak v míru, tak i ve válce během přípravy i v průběhu bojové činnosti.

Na přípravě některých výchozích podkladů se mohou podílet i topograficko-geodetické jednotky raketového vojska a dělostřelectva (vytváření některých druhů a typů sítí) nebo i topografické a fotogrammetrické jednotky raketového vojska a dělostřelectva (zpracovávání fotografických dokumentů, popř. leteckých snímků, vytváření fotogrammetrických sítí).

Požadavky na přesnost a hustotu geodetických, popř. fotogrammetrických sítí

Geodetické sítě tvoří souhrn bodů, jejichž souřadnice a směrníky směrů (u orientačních sítí speciálního určení jen směrníky směrů) jsou určeny v terénu s potřebnou přesností.

Pro potřebu raketového vojska a dělostřelectva, s výjimkou operačně taktických raket R-300, mohou být použity geodetické sítě kteréhokoli z druhů a typů, uvedených v předpise Topo-1-2 a Děl-6-6.

Jsou to státní geodetické sítě, geodetické sítě speciálního určení (OGSS-15, OGSS-30, OGSS-60) a orientační sítě speciálního určení (ORSS-10, ORSS-15, ORSS-30, ORSS-60). Nejméně přesný, avšak ještě plně vyhovující typ sítě je geodetická síť speciálního určení OGSS-60, charakterizovaná střední chybou v poloze bodů ± 3 m, v orientaci strany ± 60″ a orientační síť speciálního určení ORSS-60, charakterizovaná střední chybou v orientaci strany ± 60″. Raketové vojsko a dělostřelectvo jako uživatel sítě může případně snížit požadavek na přesnost geodetické sítě speciálního určení OGSS-60 v poloze na ± 15 až 20 m. Pak tato síť vyhovuje jako výchozí podklad jen pro topografické připojení.

Pro potřebu operačně taktických raket R-300 je požadavek na přesnost geodetických sítí vyšší, tj. alespoň OGSS-30 (ORSS-30), pokud se týče výchozího podkladu pro určování směrníků orientačních směrů. Jako výchozí podklad pro určování souřadnic postačují i pro operačně taktické rakety R-300 geodetické sítě všech druhů a typů.

Pro státní geodetickou síť není v žádném předpise předepsána zkratka. V praxi používaná zkratka SGS (ŠGS) podle českého (slovenského) termínu není v souladu s ostatními zkratkami, používanými jednotně v rámci armád Varšavské smlouvy a odvozenými z ruských termínů. Pro státní geodetickou síť je ve shodě s přijatou zásadou třeba používat zratky GGS (gosudarstvennaja geodezičeskaja sjeť).

Geodetické sítě speciálního určení jsou druhem geodetických sítí obdobným a vlastně nahrazujícím dříve používané sítě pevných bodů a dělostřelecké sítě pevných bodů. Tyto dřívější geodetické sítě jsme rozlišovali podle toho, kdo je vytvářel, zda topografická služba nebo dělostřelectvo. Dnes rozlišujeme v tomto druhu sítí jen **jednotlivé typy** podle přesnosti, nezávisle na tom, kdo je vytváří. Termíny „síť pevných bodů, dělostřelecká síť pevných bodů" a samotný termín „pevný bod" jsou termíny zastaralé, neplatné a tudíž jejich používání je nesprávné.

Orientační sítě speciálního určení jsou zcela novým druhem geodetických sítí, které dřívější předpisy vůbec neznaly. Vytvářejí se pro raketové vojsko a dělostřelectvo tehdy, jestliže situace, charakter výchozích podkladů a disponibilní čas nedovolí vytvoření **geodetických** sítí speciálního určení, které řeší polohu i orientaci. Určování směrníků orientačních směrů (orientace) bylo, je i bude pro raketové vojsko a dělostřelectvo vždy tou důležitou složkou topograficko-geodetického připojení. Proto podle metody hlavního článku se spokojíme zejména při nedostatku času s **orientačními** sítěmi speciálního určení, které řeší jen orientaci. Vznik tohoto nového druhu sítí je podmíněn i rozvojem astronomické a gyroskopické orientace, která dovoluje určit směrník orientačních směrů nezávisle na určení souřadnic. Souřadnice bodů orientačních sítí speciálního určení určujeme přibližně (z mapy) a zaokrouhlíme na desítky metrů, takže jich nemůžeme využít jako výchozího podkladu pro určování souřadnic (polohy).

Průměrná hustota bodů geodetických i orientačních sítí speciálního určení v prostorech bojové sestavy dělostřelectva a v prostorech bojového rozmístění taktických raket má být podle předpisu Topo-1-2, 1 bod na 10 až 20 km², v prostorech bojového rozmístění operačně taktických raket 1 bod na 20 km². Tuto hustotu můžeme považovat současně za minimální výchozí geodetický podklad, při němž počítáme s geodetickým připojením. Použití této normy přichází v úvahu mimo vlastní území v prostorech, kde je státní geodetická síť, popř. jsou i jiné geodetické sítě (zhušťovací sítě apod.) s nižší hustotou. Pokud by sítě speciálního určení byly vytvářeny na vlastním území, bylo by to samozřejmě v závislosti na hustotě výchozího podkladu s hustotou značně větší, než uvádí předpis.

Fotogrammetrické sítě tvoří souhrn bodů, jejichž souřadnice jsou určeny na podkladě leteckých snímků s potřebnou přesností.

Fotogrammetrie v závislosti na svém technickém rozvoji vytlačuje zejména v těžko přístupných a nepřístupných územích stále více geodézii. Z vojenského hlediska je nepřístupné každé území, obsazené nepřítelem. Proto i v armádě musí zcela logicky v budoucnu stále více doplňovat a nahrazovat geodeta fotogrammetr.

U raketového vojska a dělostřelectva slouží fotogrammetrické sítě jako výchozí podklad pro překreslování leteckých snímků a pro topograficko-geodetické připojení.

Požadavek na přesnost fotogrammetrických sítí pro překreslování leteckých snímků můžeme charakterizovat střední chybou v poloze bodů ± 10 m, požadavek na hustotu hodnotou 1 bod na 4 až 5 km².

Požadavek na přesnost a hustotu fotogrammetrických sítí pro topograficko-geodetické připojení není zatím v předpisech formulován. Můžeme jej odvodit obdobně z požadavku na geodetické sítě

(mají-li fotogrammetrické sítě sloužit jako výchozí podklad pro geodetické připojení) nebo na topografické mapy (mají-li sloužit pro topografické připojení). Přitom hustota bodů těchto sítí může být i větší než v případě geodetických sítí, neboť toho můžeme fotogrammetrickou cestou snáze dosáhnout.

Požadovanou přesnost zakreslení význačných bodů na topografických mapách můžeme pro potřebu raketového vojska a dělostřelectva charakterizovat pravděpodobnou chybou 0,3 mm v měřítku mapy.

Topografické mapy, které slouží jako výchozí topografický podklad, mají mít — podle předpisu Děl-6-6 měřítko 1 : 100 000 a větší. Tento požadavek chápeme tak, že v každém případě použijeme mapy největšího měřítka, které máme v dané situaci. Použití mapy měřítka 1 : 100 000 by mělo být zcela výjimečné.

Požadovanou přesnost fotografických dokumentů můžeme pro potřebu raketového vojska a dělostřelectva charakterizovat pravděpodobnou chybou znázornění význačných bodů 0,3 mm v měřítku mapy, kterou jsme použili pro zakreslení souřadnicové sítě. Tento požadavek — ke škodě věci — současný předpis Děl-6-6 již neuvádí.

V praxi se vyskytují často mylné názory, že tuto přesnost můžeme charakterizovat hodnotou 0,3 mm v měřítku fotografického dokumentu.

Použít **letecké snímky**, samozřejmě se souřadnicovou sítí, bychom měli výjimečně, a to jen v případech, že jsme nemohli zpracovat fotografické dokumenty. Fotografické dokumenty, které slouží jako výchozí topografický podklad, mají mít — podle předpisu Děl-2-3/1 — měřítko nejméně 1 : 50 000.

Realizace požadavků na výchozí podklady pro topograficko-geodetické připojení

Realizace požadavků na výchozí podklady, ať již geodetické, či topografické, je co do kvantity i kvality značně rozdílná. Vyplývá to z různých podmínek pro jejich přípravu.

Výchozí geodetické podklady v Československé lidové armádě jsou budovány v souřadnicovém systému 1952 (S-1952) a v současné době v souřadnicovém systému 1942 (S-1942), který je jednotný v rámci armád Varšavské smlouvy. Nadmořské výšky jsou určovány v baltském výškovém systému ($Z_B = Z_J - 0{,}68$ m) a v současné době v baltském výškovém systému, po vyrovnání ($Z_B = Z_J - 0{,}40$ m).

Geodetické podklady na čs. státním území tvoří body státní geodetické sítě, která se dělí na čs. státní trigonometrickou síť (1. až 4. řádu), čs. podrobnou trigonometrickou síť (5. řádu) a síť zhušťovacích bodů (6. řádu).

Dosavadní „Seznamy souřadnic k mapě 1 : 100 000 ...", Topo-51 ..., které obsahují souřadnice v souřadnicovém systému 1952 a nadmořské výšky v baltském výškovém systému ($Z_B = Z_J - 0{,}68$), jsou postupně nahrazovány „Katalogy souřadnic trigonometrických bodů pro list mapy 1 : 100 000 ...". Obsahují souřadnice a směrníky směrů na body stejného a vyššího řádu v souřadnicovém systému 1942 a nadmořské výšky v baltském výškovém systému, pro vyrovnání ($Z_B = Z_J - 0{,}40$ m). Ke každému takovému katalogu jsou zvlášť vydány „Místopisy trigonometrických bodů pro list mapy 1 : 100 000 ..." a „Dodatek ke katalogu trigonometrických bodů pro list mapy 1 : 100 000, ...", který obsahuje směrníky směrů na orientační body.

Průměrná hustota trigonometrických bodů 1. až 5. řádu v souřadnicovém systému S-1942 je 1 bod na 2 až 3 km^2. Střední chyby trigonometrických bodů 1. až 4. řádu i jiné charakteristiky přesnosti — uvádí každý katalog zvlášť pro jednotlivé řády. Střední chyby trigonometrických bodů 5. řádu v souřadnicích platí pro celé čs. státní území a mají hodnotu ± 0,15 m. Střední chyby ve směru nepřekročí hodnotu ± 2,1".

Vydání těchto katalogů, místopisů a dodatků je prozatímní. Pro mírovou potřebu vojsk jsou vydávány „Katalogy souřadnic geodetických bodů pro výcvik vojsk z území listu mapy 1 : 200 000, které obsahují pouze souřadnice v souřadnicovém systému 1942 a nadmořské výšky v baltském výškovém systému, po vyrovnání. Neobsahují tedy ani směrníky ani místopisy. Průměrná hustota těchto geodetických bodů je 1 bod na 30 až 50 km^2. Smyslem vydání těchto katalogů je jednak cvičit vojska v reálných, složitých podmínkách, jednak předejít hromadnému používání úplných katalogů.

Geodetické podklady mimo čs. státní území, vydané dříve v „Seznamech souřadnic k mapě 1 : 500 000 ...", které obsahují souřadnice v souřadnicovém systému 1952 a nadmořské výšky v baltském výškovém systému ($Z_B = Z_J - 0{,}68$ m), jsou postupně nahrazovány „Katalogy souřadnic trigonometrických a zhušťovacích bodů pro list mapy 1 : 200 000 ...". Jejich

forma a obsah jsou tytéž jako u katalogů pro výcvik vojsk.

Průměrná hustota trigonometrických a zhušťovacích bodů v těchto katalozích je značně nehomogenní a pohybuje se v rozmezí od hustoty 1 bod na 300 až 500 km² i méně do hustoty 1 bod na 1 km² i více. Střední chyba ve vzájemné poloze bodů nepřekročí v rozsahu mapového listu 1 : 100 000 hodnotu ± 2 m. Samozřejmě, že tento stav nepovažujeme za trvalý nebo konečný, neboť se zejména kvantitativně postupně mění k lepšímu, tj. bodů přibývá.

Státní geodetická síť, ať již na čs. státním území, nebo zejména mimo čs. státní území, se v prostorech bojového rozmístění (bojové sestavy) raketového vojska a dělostřelectva podle potřeby zhušťuje vytvářením geodetických resp. orientačních sítí speciálního určení s požadovanou hustotou a přesností. Tento úkol ve prospěch raketového vojska a dělostřelectva má plnit podle služebního předpisu Topo-1-2 topografická služba Čs. lidové armády.

Podle současné situace a možností bude topografická služba svými geodetickými (popř. topografickými) odřady vytvářet příslušné druhy a typy sítí zpravidla jen pro operačně taktické rakety. Pro ostatní uživatele raketového vojska a dělostřelectva (taktické rakety a dělostřelectvo) bude tento úkol plnit raketové vojsko a dělostřelectvo samo svými topograficko-geodetickými bateriemi měřických dělostřeleckých oddílů nezávisle na topografické službě. Přitom ovšem nemůžeme v některých případech (např. v některých prostorech, či v některých druzích a fázích operace a boje) vyloučit, že topografická služba bude vytvářet sítě pro všechny uživatele raketového vojska a dělostřelectva, nebo oba druhy vojsk budou tyto úkoly plnit společně či postupně.

V průběhu operace a boje nebudeme vzhledem k situaci a disponibilnímu času často ani moci vytvářet plošné geodetické (orientační) sítě speciálního určení, takže budeme určovat jen jednotlivé body **geodetických** sítí speciálního určení nebo dokonce, při nedostatku výchozího geodetického podkladu, jen jednotlivé body **orientačních** sítí speciálního určení, a to v blízkosti prvků bojové sestavy raketového vojska a dělostřelectva.

Časové normy pro určení bodů geodetických (orientačních) sítí speciálního určení jsou závislé především na hustotě státní geodetické sítě a na způsobu geodetických prací, dále na povětrnostních podmínkách a denní době a dosahují hodnot od několika hodin do 1 dne na jeden bod sítě a jednu měřickou skupinu (topograficko-geodetické družstvo).

Výchozí topografické podklady v Československé lidové armádě jsou v míru omezeny převážně jen na topografické mapy, ať již československé, nebo i zahraniční. Z důvodů, které jsou nasnadě, můžeme zatím v míru počítat mimo čs. státní území jen těžko s fotografickými dokumenty nebo leteckými snímky. Rozvoj družicové fotogrammetrie jistě přinese v budoucnu i v tomto obrat k lepšímu.

Čs. topografické mapy, použitelné jako výchozí topografické podklady pro připojení, jsou zpracovány v souřadnicovém systému 1952 (mapy 1. vydání) a v současné době v souřadnicovém systému 1942 (mapy 2. vydání). Použité výškové systémy jsou výškový systém baltský ($Z_B = Z_J - 0{,}68$ m) u map 1. vydání a výškový systém baltský, po vyrovnání ($Z_B = Z_J - 0{,}40$ m) u map 2. vydání.

Na čs. státním území můžeme použít především topografické mapy měřítek 1 : 25 000 až 1 : 100 000, 1. vydání, u nichž je přesnost zakreslení význačných bodů charakterizována pravděpodobnou chybou 0,3 mm v měřítku mapy. Topografické mapy 2. vydání se již začaly zpracovávat. Mapa měřítka 1 : 25 000 není sice povolena pro výcvik vojsk v míru používat, avšak můžeme s ní pro použití v poli počítat.

Mimo čs. státní území můžeme použít topografické mapy měřítek 1 : 50 000 nebo 1 : 100 000 1. a 2. vydání, u nichž je přesnost zakreslení význačných bodů charakterizována pravděpodobnou chybou 0,5 až 0,8 mm i více v měřítku mapy. Použitý jemnější značkový klíč u map 2. vydání dává předpoklad, že zakreslení význačných bodů na těchto mapách bude přesnější, než u map 1. vydání. Můžeme očekávat, že pravděpodobná chyba se bude blížit hodnotě 0,5 mm měřítka mapy alespoň u map, pro jejichž zpracování byl dostatečný geodetický podklad. Podrobný rozbor přesnosti map 2. vydání dosud chybí.

Čs. topografické mapy mimo čs. státní území neodpovídají přísným požadavkům na přesnost výchozích topografických podkladů pro topograficko-geodetické připojení raketového vojska a dělostřelectva, které byly, pokud se týče přesnosti, uvedeny v hodnotě pravděpodobné chyby 0,3 mm měřítka mapy. Je to objektivní skutečnost, se kterou budeme počítat při stanovení očekávaných chyb topografického připojení a z nich vyplývajících chyb určení topograficko-geodetických prvků střelby.

Značné zlepšení v této oblasti přinese nově připravená speciální mapa: Mapa geodetických a geofyzikálních údajů měřítka 1 : 50 000, která má v nadstavbě obsahovat, mimo jiné údaje, jak geodetické tak i kartometricky zjištěné body s celkovou hustotou 1 bod na 5 km^2.

V průběhu operace a boje bude kvantita topografických podkladů zákonitě vzrůstat. Budou to jednak ukořistěné topografické mapy, jednak zpracované fotografické dokumenty na základě vzdušného fotografování.

Předpokladem využití zahraničních map je samozřejmě jejich úprava, abychom mohli transformovat souřadnice bodů ze souřadnicového systému UTM, používaného u topografických map NATO, popř. ze souřadnicového systému DRG používaného u západoněmeckých map, do souřadnicového systému 1942. Transformaci souřadnic můžeme řešit graficky nebo početně.

Dodatečný dotisk souřadnicové sítě v systému 1942 do ukořistěných map jako podklad pro grafickou transformaci je zdlouhavý, poměrně málo přesný a tudíž pro praktické použití méně vhodný. Výhoda početní transformace je nejen v přesnosti, avšak zejména v tom, že ji může zabezpečit např. topograficko-geodetická jednotka RVD sama ihned, jakmile obdrží nebo získá ukořistěnou mapu. Příslušné podklady pro transformaci můžeme připravit předem pro všechny listy zahraničních topografických map různého původu i měřítek v zájmovém prostoru.

Požadavky raketového vojska a dělostřelectva na výchozí podklady pro topograficko-geodetické připojení jsou plně zdůvodněny nutnými podmínkami pro přípravu a řízení palby RVD. Bez jejich realizace nemůžeme palbu dělostřelectva a zejména údery raketového vojska ani připravit, ani uskutečnit.

Realizace těchto požadavků, jakožto kvantitativně i kvalitativně se stále zdokonalující trvalý proces, nemůže být pouze záležitostí topografické služby Čs. lidové armády, která je garantem topograficko-geodetického zabezpečení činnosti vojsk vůbec, ani záležitostí samotného raketového vojska a dělostřelectva. Musí se stát středem pozornosti i vševojskových velitelů a štábů, neboť včasná a přesná palba a údery raketového vojska a dělostřelectva jsou jednou ze základních podmínek úspěchu ve vševojskovém boji a operaci.

Podplukovník ing. Jaroslav Kopek, CSc.

K ODSTRAŇOVÁNÍ ŽENIJNÍCH OPATŘENÍ

V článku se chci zabývat odstraňováním ženijních opatření vlastních vojsk při přípravě první útočné operace.

V rámci ženijního budování výchozího prostoru vojsk pro útok vlastní vojska připravují řadu ženijních opatření, která směřují k zabezpečení zaujetí tohoto prostoru. Některá z nich po splnění jejich pozitivní úlohy v rámci přikrytí státní hranice mohou při přechodu vojsk do útočné operace působit i negativně v tom, že budou ovlivňovat

— plynulost přechodu do útočné operace,

— narůstání síly úderného uskupení vlastních vojsk,

— rozmísťování dalších vojsk a týlů v pohraničním pásmu,

— a v neposlední řadě i postupnou normalizaci života v pohraničním pásmu.

Budou to především tato ženijní opatření:

— minová pole k přehražení důležitých směrů,

— uzly zátarasů v důležitých prostorech a komunikačních uzlech,

— objekty připravené k ničení na vybraných komunikačních směrech,

— nevýbušné zátarasy, připravené, nebo zřízené k přehražení určených komunikačních směrů,

— polní opevňovací objekty v jednotlivých postaveních a prostorech rozmístění vojsk, zejména nekryté objekty.

Tato budeme postupně odstraňovat, protože zejména výbušné zátarasy by se mohly stát zásobárnou ženijní munice nepřátelským živlům k diverzním účelům.

Negativní vliv těchto opatření bude úměrný jejich rozsahu a prostorovému umístění.

Rozsah těchto ženijních opatření bude závislý kromě operačního zámyslu na době, po kterou budou probíhat, a dále na množství použitých sil a prostředků. Může jít o:

— několik desítek kilometrů minových polí na ploše několika stovek hektarů,

— několik desítek kilometrů komunikačních směrů, připravených k ničení,

— několik desítek kilometrů zákopů,

— několik stovek tisíců m^3 vyhloubené zeminy.

Převážná většina těchto opatření bude soustředěna v pohraničním pásmu do hloubky zhruba 40 km od státní hranice a na nejdůležitější směry možného úderu nepřítele. Zde se také nejvíce projeví jejich negativní vliv, zejména v případě zřízených minových polí a uzlů zátarasů.

Základním předpokladem pro úspěšné a rychlé odstranění ženijních opatření je **úplná a přesná evidence o nich.** Této otázce nevěnujeme při cvičeních vždy náležitou pozornost.

Vyplývá to patrně z toho, že v mírových podmínkách nemůžeme toto v celém rozsahu ženijních opatření prakticky procvi-

čit. Tím nemůžeme též postihnout praktický vliv na organizátorskou a řídicí práci ženijních štábů a posoudit významnou úlohu evidence o ženijních opatřeních. Proto zkušenosti v tomto směru jsou nepatrné.

Účel přesné evidence nechápeme jen z administrativního hlediska. Její forma a rozložení evidenčních dokumentů na jednotlivých stupních velení má **především** umožňovat včasnou informovanost štábů a vojsk o množství, charakteru a umístění jednotlivých opatření, zejména zátarasů, v jejich zájmových prostorech.

Zvláštní pozornost máme věnovat informovanosti druhých sledů, záloh a týlů armád i vyšších svazů z hlediska průchodnosti zátarasy a možnosti rozmísťování v pohraničním pásmu. Informovat je třeba i představitele Rad obrany územních správních celků teritoria. Kromě toho přesně vedená evidence pomůže urychlit postupné odstraňování těchto opatření a zajistí dokonalý přehled o průběhu odstraňování. V souvislosti s tím je třeba organizačně sladit předání zavedené evidence a s ní i opatření příslušným orgánům a jednotkám, které budou tato ženijní opatření odstraňovat.

Prvořadou pozornost věnujeme přesné evidenci o výbušných zátarasech a objektech připravených k ničení podle „Pokynů pro vedení evidence při zřizování, předávání a odstraňování výbušných zátarasů", které vydala v r. 1971 Správa ženijního vojska MNO. Tyto pokyny neberou v úvahu specifické podmínky výchozího prostoru pro útok v první útočné operaci, zejména o předání evidence a zátarasů při přechodu vojsk do útoku (k tomu se vyjadřuji dále).

Je správné vést evidenci i o nevýbušných zátarasech (zejména zaminovaných) a vybudovaných polních opevňovacích objektech. Toto neřeší žádný předpis ani jiná literatura. Potřebu této evidence nevidím jen pro účely odstraňování. V případě vybudovaných polních opevňovacích objektů můžeme evidence např. využít pro další efektivní použití uvedených objektů pro potřebu vojsk, týlů, popř. teritoria.

Vedení přesné evidence a jejího účelného využití je natolik důležité, že bychom ji měli dokonale organizačně připravit a procvičovat již v míru. Spolu s tím bychom měli řešit další problémy, jako např. racionalizaci ve vyhotovování a vedení evidence, způsob přenosu informací o opatřeních, vzájemnou součinnost polního a teritoriálního velení apod.

Při odstraňování ženijních opatření je nutné posoudit některá **zásadní hlediska**, která nezbytně ovlivní organizaci a řízení odstraňování těchto opatření.

Především zvážíme **termín zahájení odstraňování**. Na jedné straně vystupuje do popředí požadavek zahájit odstraňování co nejdříve po odchodu vojsk a na druhé straně bereme v úvahu dosavadní výsledek operace a její předpokládaný průběh.

Dále zvážíme **předpokládaný stav** opatření po odchodu vojsk z pohraničního pásma, zejména pak stav zátarasů. To má vliv především na množství a charakter likvidačních jednotek, způsob jejich použití a dobu trvání odstraňování ženijních opatření.

Konečně zvážíme **způsob odstraňování** co do času a prostoru: zda odstraňovat opatření v celém pohraničním pásmu, či po částech, zda začít z hloubky pásma či od státní hranice, pořadí odstraňování opatření apod.

Po zvážení těchto hledisek můžeme dospět k názoru, že:

— odstraňování ženijních opatření nemůžeme zahájit dříve, než v době plnění bližšího úkolu prvosledových armád, tj. nejdříve 3. až 4. den útočné operace. Z toho mimo jiné vyplývá, že tento úkol budou moci plnit jednotky, které nebudou vázány plněním úkolů ženijního zebezpečení útočné operace;

— rozsah a stav ženijních opatření budou po odchodu vojsk změněny jen částečně, neboť můžeme předpokládat, že tato vojska v nejlepším případě vykonají jen některá dílčí opatření (rozšíření průchodů v zátarasech, částečnou dezadjustaci objektů apod.);

— vzhledem k potřebám druhých sledů, záloh a týlů bude vhodné je odstraňovat postupně, a to přednostně na směrech přesunů vojsk a ve zvolených prostorech rozmísťování;

— bude logičtější odstraňovat opatření po úsecích v souladu s původními pásmy činnosti prvosledových divizí ve výchozím prostoru, neboť tak bude i vedena evidence o ženijních opatřeních;

— bude vhodné odstraňovat počínaje opatřeními v hloubce směrem ke státní hranici, a to jak s ohledem na požadavky vojsk a týlů při rozmísťování, tak i s ohledem na eventuální zvrat situace na frontě;

— v 1. pořadí bude třeba odstraňovat výbušné zátarasy a ve 2. pořadí ostatní ženijní opatření;

— odstraňování bude organizovat a od samého začátku až do skončení řídit z jednoho centra ženijní oddělení okruhu v úzké součinnosti s územními orgány teritoria.

Jde jak o minová pole, tak i objekty v rámci uzlů zátarasů, či na komunikačních směrech, které jsou připraveny k ničení. Vzhledem k charakteru těchto ženijních opatření nemůže je odstraňovat nikdo jiný, než vycvičené ženijní odtarasovací jednotky.

a) **Potřeba jednotek**

Kromě možného rozsahu výbušných zátarasů zřízených v pohraničním pásmu vycházíme z výkonových norem při odstraňování zátarasů. Tyto normy nejsou nikde v předpisech uvedeny. Pro stanovení orientační teoretické normy proto vycházím z praktických zkušeností.

Pro zvedání minových polí za předpokladu, že budeme mít záznam o minovém poli, považuji za základní normu pracovní cyklus 1 ženisty — odtarasovače:

— u minových polí povrchově položených

- vyhledávání a dezadjustace 2 min — 3 minuty
- přesun se dvěma minami na skládku do vzdálenosti v průměru 150 m a zpět — 4 minuty

celkem 1 cyklus — 7 minut

- při délce minových polí 1 km je to celkem 500 dvojic × 7 minut = 3 500 minut, neboli přibližně 60 hodin práce 1 ženisty,
- 1 ženijní četa tedy zvedne 1 km minových polí za 3 hodiny
- z toho můžeme stanovit první možnou teoretickou normu: 1 ženijní četa zvedne za 1 den (10 hodin) asi 3 km minových polí povrchově položených;

— u minových polí se zapuštěnými minami

- vyhledání, vyzvednutí a dezadjustace 2 min — 10—12 minut
- přesun se dvěma minami na skládku do vzdálenosti v průměru 150 m a zpět — 4 minuty

celkem 1 cyklus — 14—16 minut

- obdobnou kalkulací můžeme dojít k závěru, že 1 ženijní četa zvedne 1 km minových polí za 6—7 hodin
- z toho můžeme stanovit další teoretickou normu, že 1 ženijní četa zvedne za 1 den (10 hodin) asi 1,5 km minových polí se zapuštěnými minami.

V obou případech dobu na přemísťování, případné časové ztráty, vliv povětrnostních podmínek, odpočinek apod. počítám mimo uvedenou normu, ale v podstatě v rámci dne.

Uvedené hrubé normy se nebudou lišit ani v případě specializace uvnitř čety při zvedání minových polí.

Pro stanovení hrubé orientační normy pro stupeň ženijní odtarasovací rota (3 odtarasovací čety) vycházím z úvahy, že v rámci roty zabezpečí

— 2 čety vyhledání, dezadjustaci a snášení min na skládky k odvozu,

— 1 četa kontrolu min a rozněcovačů, vytříděných vadných, očištění min, nakládání a odvoz min do určených prostorů.

Za tohoto rozdělení můžeme stanovit hrubou orientační normu pro odstraňování minových polí tak, že 1 ženijní odtarasovací rota zvedne (odstraní) za 1 den 6 km minových polí tak, že 1 ženijní odtarasobo 3 km minového pole se zapuštěnými minami.

Tato norma platí pro protitanková minová pole. V případě protipěchotních minových polí (popř. smíšených minových polí) počítám s tím, že s ohledem na druh min a způsob jejich použití, zvýšená bezpečnostní opatření apod. bude norma minimálně o polovinu nižší.

Pro dezadjustaci objektů připravených k ničení v uzlech zátarasů a na komunikačních směrech rovněž není nikde v předpisech stanovena výkonová norma odtarasovacích jednotek. Beru v úvahu, že v tomto případě budou odtarasovací práce složitější, především s ohledem na různé více či méně přístupné umístění náloží na objektech, různé způsoby těsnění náloží, v řadě případů i na nelikvidovanou roznětovou síť apod.

Ke stanovení orientační teoretické normy jsem proto vycházel ze zavedených dosavadních norem pro adjustaci objektů, z taktických norem používaných při cvičeních pro přípravu uzlů zátarasů a komunikačních směrů k ničení a konečně

z některých dílčích praktických zkušeností od vojsk. Výkonovou normu odtarasovacích jednotek v tomto případě můžeme stanovit z úvahy, že doba potřebná pro dezadjustaci objektů, připravených k ničení, bude se rovnat minimálně dvojnásobku doby, potřebné pro jejich adjustaci.

Z této úvahy tedy vyplývá orientační teoretická norma odtarasovacích jednotek pro dezadjustaci objektů připravených k ničení, kdy

1 ženijní odtarasovací četa odstraní i uzel zátarasů za 2 dny;

1 ženijní odtarasovací četa dezadjustuje objekty připravené k ničení na komunikačním směru o délce do 15 km za 2 dny.

Tyto normy bude vhodné v praxi prověřit.

Pro orientaci o celkové potřebě ženijních odtarasovacích jednotek k odstranění výbušných zátarasů v pohraničním pásmu můžeme vyjít ze současných názorů na možný rozsah zatarasování ve výchozím prostoru. V tomto prostoru můžeme předpokládat:

— zřízení 60—100 km minových polí, z toho až 50 % se zapuštěnými minami,
— zřízení 20—30 uzlů zátarasů,
— přípravu 150—200 km komunikačních směrů k ničení.

Tento možný rozsah výbušných zátarasů vyžaduje na základě vpředu uvažovaných norem vyčlenit během 1 dne pro odstranění

— minových polí se zapuštěnými minami	10—13	ženijních rot
— minových polí položených povrchově . . .	5—8	ženijních rot
— uzlů zátarasů .	14—20	ženijních rot
— objektů připravených k ničení na komunikačních směrech . .	7—9	ženijních rot
Celkem během 1 dne	36—50	ženijních rot

Pro odstranění tohoto rozsahu výbušných zátarasů v pohraničním pásmu bude tedy třeba vyčlenit alespoň 2 ženijní odtarasovací prapory po dobu 10 dnů.

b) **Možnosti použití ženijních sil**

Vycházím-li z dosavadních zásad bojového použití organických ženijních jednotek, útvarů a svazků polních vojsk, nebudeme moci těchto sil a jejich prostředků pro odstraňování výbušných zátarasů v pohraničním pásmu použít, neboť budou vázány především plněním úkolů ženijního zabezpečení útočné operace.

V dosavadní organizaci teritoriálních ženijních jednotek a útvarů (samostatné ženijní útvary hlavního velení, ženijní prapory pluků CO, ženijní čety praporů LM) se s použitím těchto sil pro odstraňování výbušných zátarasů zatím rovněž nepočítá.

Proto pro odstraňování výbušných zátarasů v pohraničním pásmu bude třeba vytvořit v rámci teritoria **ženijní odtarasovací prapory** v podřízenosti ženijního oddělení vojenského okruhu.

S ohledem na možný rozsah výbušných zátarasů půjde asi o 2 prapory s mobilizační pohotovostí úměrnou předpokládanému termínu zahájení odstraňování.

Pro zdůvodnění této potřeby mimo jiné připomínám zkušenosti Sovětské armády během 2. světové války, která měla pro odstraňování výbušných zátarasů v týlu vojsk speciální odtarasovací prapory.

Vytvoření ženijních odtarasovacích praporů má dále svoje opodstatnění i v tom, že v případě vlomu nepřítele na naše státní území bude počet výbušných zátarasů, zřízených vlastními vojsky, dále rozšířen o zátarasy nepřítele. Odstraňování těchto zátarasů, o nichž nebudeme mít zpravidla žádné přesnější údaje, bude značně složité, náročné na čas a nelze si je bez existence speciálních odtarasovacích jednotek představit.

c) **Způsob odstraňování výbušných zátarasů**

Zde se nechci zabývat technologií odstraňování jednotlivých zátarasů. Chci se spíše vyjádřit k organizaci a řízení průběhu odstraňování.

Každému odtarasovacímu praporu bude vhodné přidělit prostor, který je shodný s původním výchozím prostorem prvosledové armády pro útok. V rámci praporu pak přidělit jednotlivým rotám úseky, shodné s původními pásmy činností prvosledových divizí ve výchozím prostoru.

K tomu štáby odtarasovacích praporů by měly převzít evidenční dokumenty o zátarasech od ženijního oddělení okruhu (výtisky záznamů o zátarasech č. 1) a jednotlivé roty odtarasovacích praporů by měly převzít evidenční dokumenty od ženijních náčelníků divizí (výtisky záznamů č. 2).

V tomto smyslu by bylo třeba doplnit „Pokyny pro vedení evidence při zřizo-

vání, předávání a odstraňování výbušných zátarasů", které specifiku problematiky při přechodu do útoku z výchozího prostoru v první útočné operaci nezvýrazňují.

Pokud navrhované ženijní odtarasovací prapory dosáhnou bojové pohotovosti ještě v době pobytu vojsk ve výchozím prostoru, bude vhodné soustředit štáby praporů poblíž VS armády a jednotlivé roty praporu (nebo alespoň styčnou skupinu od těchto rot) poblíž VS divizí. Tím se umožní vzájemná součinnost odtarasovacích jednotek s příslušnými ženijními náčelníky, předat příslušné evidenční dokumenty a tím usnadnit odstraňování výbušných zátarasů.

Jinak bude nutné, aby buď příslušník ženijního oddělení divize, nebo plně informovaný příslušník štábu divizního ženijního praporu setrval na teritoriu do té doby, než bude moci předat výbušné zátarasy, včetně evidence o nich ženijní odtarasovací rotě. Předání výbušných zátarasů pouze dokumentačně ze stupně ženijního oddělení okruhu za celé pohraniční pásmo považuji za krajní případ.

Bylo by vhodné, kdyby i jednotlivé zátarasy (objekty připravené k ničení) mohly být předány odtarasovacím jednotkám přímo na místě. Vzhledem k možnému termínu zahájení odtarasovacích prací by je nemohly řídit jednotky útočících vojsk, neboť možný rozsah výbušných zátarasů v pohraničním pásmu by vázal značný počet těchto jednotek, potřebných pro útočnou činnost.

O výbušné zátarasy by měly pečovat do jejich odstranění jiné jednotky (např. teritoriální). Ovšem předání jednotlivých výbušných zátarasů (objektů připravených k ničení) teritoriálním jednotkám je dalším problémem k řešení.

K odstraňování přistoupí odtarasovací jednotky na základě bojového nařízení náčelníka ženijního oddělení okruhu velitelům ženijních odtarasovacích praporů.

Navrhovaný počet odtarasovacích jednotek a jejich rozdělení na jednotlivé úseky by umožňoval zahájit odstraňování výbušných zátarasů souběžně v celé šířce pohraničního pásma. S ohledem na potřeby vojsk a týlů však bude nutné odstranit výbušné zátarasy především na důležitých směrech a v důležitých prostorech a pak v ostatních prostorech.

O průběhu odstraňování výbušných zátarasů a jeho ukončení musí ženijní oddělení okruhu informovat pravidelně štáb okruhu, další sledy a týly polních vojsk a příslušné Rady obrany. K tomu štáby odtarasovacích praporů budou soustřeďovat výtisky č. 2 od odstraněných zátarasů, porovnají s výtisky č. 1 a zašlou oba výtisky s pravidelným denním hlášením na ženijní oddělení okruhu.

K řízení odtarasovacích jednotek bude třeba organizovat spojení s využitím stálé telekomunikační sítě teritoria, organických spojovacích prostředků a styčných orgánů.

Odstraňování nevýbušných zátarasů

Vzhledem k charakteru nevýbušných zátarasů můžeme je odstraňovat v 2. pořadí spolu s opevňovacími objekty. Nevýbušné zátarasy, které zřídily jednotky PS, si budou odstraňovat samy. Vesměs půjde o stromové záseky, z nichž většina bude pravděpodobně připravena pomocí trhavin. Norma na odstraňování není nikde uvedena. Odstranění náloží, připravených ke zřízení stromových zásek, potrvá jistě déle, než jejich ukládání. Tzn., že 100 bm připraveného záseku by 1 technická hlídka roty PS odstranila během 1 dne.

Odstranění zřízených protitankových příkopů, popř. jiných typů protitankových překážek, bude záviset na jejich kubatuře, či použitém materiálu. K odstranění není nutné použít speciální jednotky. Pro tento účel můžeme využít zemní stroje a jinou techniku i osoby z civilního sektoru.

Bezprostředním řízením tohoto odstranění můžeme pověřit územní teritoriální orgány, které by měly informovat ženijní oddělení okruhu o průběhu prací.

Odstraňování polních opevňovacích objektů

Polní opevňovací objekty budeme rovněž odstraňovat ve 2. pořadí především v závislosti na požadavcích teritoria k obnově hospodářské činnosti v pohraničním pásmu, zejména kultivace zemědělské půdy. Při odstraňování bereme v úvahu možné využití části vybudovaných objektů pro potřebu vojsk, týlů a teritoria.

Odstraňovat budeme především otevřené objekty (okopy, zákopy), při čemž doba odstraňování bude ovlivněna zejména kubaturou výkopů a možnostmi nasazení techniky pro zahrnování. V každém případě si odstranění vyžádá nasazení značného množství techniky po dobu několika dnů.

I v tomto případě nebude nutné, abychom k odstraňování použili sil a prostředků ozbrojených sil, i když se mohou na něm podílet. Vhodnější bude použít pro tento úkol zemní stroje civilního sektoru (STS, JZD, stavební podniky apod.). Práce by i v tomto případě mohly řídit územní teritoriální orgány při zajištění informovanosti ženijního oddělení okruhu o průběhu prací.

Vliv způsobů přechodu vojsk do útoku na odstraňování ženijních opatření

Kromě hlavního způsobu přechodu vojsk do útoku, z vybudovaného a zaujatého výchozího prostoru pro útok, může být útočná operace zahájena i dalšími způsoby. Chci v krátkosti posoudit jejich možný vliv na řešení naší problematiky. Bude postačovat vyjít z **faktoru**, který v té či oné míře působí ve všech možných variantách přechodu do útoku. Tímto společným faktorem je rozsah ženijního opatření ve výchozím prostoru pro útok, zejména pak **rozsah zřízených zátarasů**. Vycházím v zásadě z těchto okolností:

1. Rozsah předem zřízených zátarasů bude menší, než jsem popisoval v článku.

2. Rozsah předem zřízených zátarasů bude rozšířen o manévr zátarasy jak vlastních vojsk, tak nepřítele.

3. Rozsah zátarasů bude dán pouze možnostmi manévru zátarasy vlastních vojsk a nepřítele.

ad 1. Tento případ může nastat v zásadě tehdy, přejdou-li vojska na základě vývoje situace do útoku z výchozího prostoru, který byl ženijně budován po dobu kratší než 3 dny. Pak můžeme aplikovat závěry, které uvádím v článku s tím, že doba odstraňování zátarasů bude logicky úměrná jejich rozsahu a bude kratší. Pro hrubou orientaci můžeme učinit závěr, že rozsah zátarasů, zřízených ve výchozím prostoru pro útok během jednoho dne, mohou dva odtarasovací prapory odtarasovat zhruba za 3—4 dny.

ad 2. Tento případ může nastat v podstatě tehdy, kdy nepřítel nás předejde v zahájení útočné operace, nebo dosáhne úspěchu v pohraničním střetném sražení a vnikne na jednom či více směrech na naše státní území. Rozsah zátarasů, zřízených předem v pohraničním pásmu v závislosti na době jejich zřizování bude rozšířen o manévr zátarasy vlastních vojsk i nepřítele v průběhu střetného sražení.

Orientačně můžeme stanovit možný rozsah rozšíření takto:

— u manévru zátarasy vlastních vojsk počítat během dne minimálně se dvěma pokládkami všech zatarasovacích prostředků v rámci vyššího svazu, což představuje zhruba 50—60 km PT minových polí povrchově položených;

— u manévru zátarasy nepřítele: podle předpisu Zprav-53-2, můžeme během dne předpokládat v pásmu jedné divize s položením 10—12 km PT minových polí, převážně povrchově; to při vlomu 2—3 divizí nepřítele představuje dalších zhruba 20 až 30 km PT minových polí.

Celkem tedy můžeme počítat s rozsahem 70—90 km PT minových polí, o které se zvětší rozsah zátarasů v pohraničním pásmu. Kromě minových polí budou vlastní vojska připravovat další objekty k ničení, jejichž rozsah je však s ohledem na čas a použití sil značně variabilní.

I v tomto případě můžeme aplikovat v zásadě téměř všechny závěry, které jsem v článku uvedl. Činnost odtarasovacích jednotek bude ovšem značně komplikována (kromě vývoje bojové situace) v závislosti na kvantitě a kvalitě evidenčních podkladů o těchto zátarasech. O minových polích, zřízených vlastními vojsky, budou zřejmě k dispozici převážně pouze polní náčrty. Půjde přitom o to, aby se tyto a popř. další evidenční dokumenty dostaly co nejdříve ke štábům odtarasovacích praporů. O minových polích nepřítele nebudeme mít zřejmě žádnou dokumentaci (jen podaří-li se ji ukořistit). Bude proto třeba, aby všechny dostupné informace o těchto minových polích a dalších zátarasech (výsledky průzkumu, zprávy od jednotek v dotyku, výslechy zajatců apod.) byly rovněž co nejdříve předány štábům odtarasovacích praporů. Na druhé straně bereme v úvahu, že minová pole budou položena převážně povrchově; to jejich vyhledávní a odstranění částečně usnadní. Navíc vlastní vojska při přechodu do útoku zřídí a označí v nich průchody; to může být dalším způsobem informace.

V každém případě počítáme s tím, že ze těchto okolností bude odstranění zátarasů trvat déle a stanovit normu pro tento případ je značně problematické. Za velmi hrubého předpokladu, že můžeme počítat s poloviční hodnotou dříve uvedené normy, pak odstranění 70—90 km PT minových polí by trvalo dvěma odtarasovacím praporům zhruba 4—5 dnů. A to ještě za předpokladu, že o většině minových polí budeme mít alespoň přibližně prostorové informace. Jinak by odstraňování těchto zátarasů mohlo trvat i několik týdnů.

Ad 3. Tento případ může nastat v podstatě tehdy, kdy nepřítel zahájí agresi s překvapením a vlastní vojska budou zahajovat boj bez zaujetí výchozího prostoru pro útok. Rozsah zátarasů bude závislý na dynamice a průběhu bojové činnosti. Převažovat budou minová pole, povrchově položená zatarasovacími prostředky. Jejich množství může být obdobné, jako za ad b).

Odstraňování zátarasů bude probíhat v obdobných podmínkách. Navíc počítáme s tím, že s ohledem na postupně se rozvíjející systém velení a zabezpečení bojové činnosti tok alespoň přibližných informací o zřízených minových polích bude zejména zpočátku silně omezen. Nebude-li v předchozím případě zřejmě přehled o všech minových polích položených manévrem, pak v tomto případě nebude dostatečný přehled o většině minových polí. Určitým vodítkem bude i v tomto případě ta skutečnost, že půjde převážně o povrchově položená minová pole a ve většině z nich budou zřízeny a vytyčeny průchody.

Komplikovaná bude rovněž dezadjustace objektů, připravených vlastními vojsky k ničení. Počítáme s tím, že jejich většina zůstane adjustována, v nejlepším případě bude likvidován roznět. Informace o těchto objektech bude těžko pronikat k odtarasovacím jednotkám. Bude nutné hledat rychlé a účinné formy, označení každého adjustovaného objektu.

Obdobně jako v předchozím případě bude odstraňování zátarasů náročné na čas a bude rovněž trvat několik dnů až týdnů.

Plukovník ing. Miloš Zeman

ZÁSADY CHEMICKÉHO ZABEZPEČENÍ ARMÁDNÍ OBRANNÉ OPERACE

Chemickému zabezpečení útočných operací věnujeme na všech cvičeních dostatečnou pozornost; není tomu tak s chemickým zabezpečením obranných operací. Přitom chemické zabezpečení armádní obranné operace je v jistém smyslu složitější a obtížnější, protože nepřítel bude mít výraznou převahu v jaderných zbraních. Možnosti manévru v rámci operační sestavy armády v obraně budou prakticky po celou dobu obranné operace omezeny na vyhražené pásmo obrany, které se může v průběhu operace pod tlakem nepřítele ještě prostorově zmenšovat. To umožňuje nepříteli na pasívních směrech a v operační hloubce vytvářet pozemními jadernými údery a chemickými napadeními rozsáhlé zamořené prostory, do kterých se mohou postupně dostat až $^2/_3$ všech sil a prostředků armády. Budou tedy vojska armády v obranné operaci nucena vést ve větším rozsahu a po delší dobu bojovou činnost v zamořených prostorech. V důsledku toho se zvýší kvantitativní požadavky na všechna opatření chemického zabezpečení. Složitost chemického zabezpečení bude do značné míry zvýšena tím, že vojska budou do obranné operace přecházet zpravidla v dotyku s nepřítelem, pod jeho bezprostředním tlakem, postupně, v krátkých lhůtách a za podmínek, kdy vojska budou chemickou technikou a materiálem v důsledku ztrát utrpěných v předcházejících bojích nedostatečně zásobena a bojové možnosti jednotek a útvarů chemického vojska budou následkem ztrát podstatně sníženy.

To všechno klade na organizaci chemického zabezpečení mimořádné nároky.

Chemické vojsko, které se rozhodujícím způsobem podílí na ochraně vojsk a týlu armády před účinky radioaktivních a otravných látek, má v obranné operaci v rámci organizace OPZHN významnou roli. V obranné operaci, kdy nepřítel bude mít značnou převahu v prostředcích napadení ZHN, zejména v jaderných zbraních, význam OPZHN pro zachování bojeschopnosti vojsk armády a splnění úkolů obranné operace, ve srovnání s útočnou operací, nepochybně vzrůstá. Jedním z výchozích a určujících činitelů při organizaci OPZHN, tím i chemického zabezpečení, je konkrétní analýza možností nepřítele v použití ZHN co do cílů, rozsahu, objektů a způsobů napadení. Protože nepřítel nebude řešit napadení ZHN ve formě nějaké průběžné palebné podpory, ale zásadně hromadně, je nutné položit úsilí organizace OPZHN a tím i chemického zabezpečení

do těch období, kdy hromadná, popřípadě skupinová jaderná napadení nepřítele očekáváme.

Vojska armády mohou přecházet do obranné operace buď v dotyku, nebo mimo dotyk s nepřítelem. Vzhledem k tomu, že chemické zabezpečení v obou případech organizujeme podle zhruba stejných zásad, ale jeho organizace při přechodu do obrany v dotyku s nepřítelem je podstatně složitější, v dalším rozeberu zásady chemického zabezpečení za podmínek, kdy armáda přechází do obrany v dotyku s nepřítelem. V takovém případě, vzhledem ke shora uvedeným důvodům, je účelné organizovat chemické zabezpečení obranné operace k těmto etapám:

— přeskupení vojsk a zaujetí operační sestavy armády pro vedení obranné operace,

— vedení obranné operace na jednotlivých pásmech obrany,

— vedení armádního protiúderu.

Chemické zabezpečení přeskupení vojsk a zaujetí operační sestavy pro armádní obrannou operaci

V tomto období se nepřítel bude snažit ztížit přechod vojsk armády do obrany vytvářením rozsáhlých pásem zamoření v prostorech vhodných pro zaujetí obranných pásem, bojové rozmístění raketového vojska, druhých sledů a na čarách výhodných pro rozvinutí 2. sledu, APTZ, APOZ apod. Možný rozsah použití nepřátelských ZHN v tomto období bude záležet na konkrétním uskupení protistojících vojsk nepřítele a na charakteru jeho činnosti; variantní možnosti použití je možné vyvodit jenom z konkrétní situace. Za předpokladu, že naše vševojsková armáda vedla neúspěšné střetné sražení a přechází do obrany a protistojící uskupení nepřítele představuje hodnotu do čtyř divizí, může toto uskupení nepřítele k rušení přechodu naší armády do obrany použít do 23—37 jaderných náboje, půjde-li o vojska USA, a 8—13 jaderných úderů, půjde-li o vojska NSR. Rozsah napadení vševojskové armády při přechodu do obrany může být tedy v závislosti na charakteru, složení a uskupení nepřítele značně rozdílný. Pokud jde o chemické zbraně, může uvedené protistojící uskupení při 20%ních ztrátách denně zamořit až 80 km^2, půjde-li o vojska USA, a 65 km^2, půjde-li o vojska NSR. To znamená, že může být zamořeno 65—80 cílů rotních rozměrů, což představuje hodnotu 16—20 praporů (z hlediska propočtů prapor = 350 osob a 50 ks bojové techniky), z nichž může být až $^1/_3$, tj. 5—7 praporů vyřazeno.

Hlavní úsilí chemického zabezpečení v této etapě obranné operace klademe na:

1. Včasné zjištění radiační a chemické situace

— v prostorech (na čarách), které zaujímají vojska 1. sledu,
— v prostorech bojového rozmístění raketového vojska,
— v palebných postaveních dělostřelectva,
— v prostorech plánovaných velitelských stanovišť armády,
— na osách, po nichž se vojska armády přesunují do nařízených prostorů;

2. Včasnou speciální očistou vojsk, zamořených v předcházejících bojích;

3. Zabezpečení vojsk chemickou technikou a materiálem.

Plnění těchto úkolů armáda zabezpečí zpravidla vlastními silami a prostředky.

Na radiačním a chemickém průzkumu se budou podílet jak jednotky chemické ochrany svazků a útvarů, tak i rota radiačního a chemického průzkumu z armádního pluku chemické ochrany. Vzhledem k tomu, že zejména v dotyku s nepřítelem bude armáda přecházet do obrany ve velmi krátkých časových lhůtách, bude nutné v širokém měřítku vést vzdušný radiační průzkum. Údaje o výsledcích radiačního a chemického průzkumu musí mít velitel a štáb armády k dispozici do zahájení přeskupování vojsk. To vyžaduje, aby náčelník chemického vojska včas, účelně a centralizovaně koordinoval činnost jednotek radiačního a chemického průzkumu jak armády, tak i svazků a přímo podřízených útvarů. Neobyčejně naléhavá je tato otázka v situaci, kde nepřítel bezprostředně před zahájením přeskupení vojsk armády skupinovými pozemními jadernými a chemickými údery zamoří prostory vyhražené pro jednotlivé prvky ope-

rační sestavy armády. Pro tento případ je nutné mít v pohotovosti 10—12 vrtulníků k vzdušnému radiačnímu průzkumu, který bude mít pro včasné zjištění nejnutnějších údajů o skutečné radiační situaci rozhodující význam. Rota radiačního a chemického průzkumu z pluku chemické ochrany (z armádní chemické zálohy) musí s předstihem zaujmout chemická pozorovací stanoviště; zabezpečují prostor rozmístění velitelských stanovišť armády a bojového rozmístění armádní raketové brigády, popřípadě i čáry rozvinutí 2. sledu armády pro protiúder. Navíc musí mít vyčleněny až $^2/_3$ sil k průzkumu na osách přesunů velitelských stanovišť armády, armádní raketové brigády a na armádních zásobovacích silnicích. Nařízené osy přesunu a prostory rozmístění musí prověřit svazky a útvary předem vlastními jednotkami radiačního a chemického průzkumu a pozorovateli-signalisty, začleněnými do rekognoskačních skupin a odřadů zabezpečení pohybu. K varování vojsk při přeskupení před nebezpečím radioaktivního a chemického zamoření je účelné do nebezpečných míst, jako jsou mosty, soutěsky, důležité křižovatky apod., předem vysílat chemické pozorovací hlídky, které mohou být tvořeny v případě nedostatku jednotek radiačního a chemického průzkumu i pozorovateli-signalisty. V plném rozsahu je nutné k varování vojsk využívat orgánů pořádkové a regulační služby.

Pluk chemické ochrany v této etapě obranné operace může být nezřídka rozdělen do dvou armádních chemických záloh, jejichž rozmístění v operační sestavě bude odpovídat potřebám končící útočné operace. Současně s nutným přeskupením se bude muset podílet na odstraňování následků napadení ZHN nepřítelem a řešit všestranné materiálně technické doplnění. Z těchto důvodů jeho přeskupení bude nutno řešit postupně po rotách tak, jak tyto splní úkoly spojené s odstraňováním následků napadení ZHN.

Roty odmořování terénu v případě potřeby zasahují na nejdůležitější přechody přes vodní toky, lesní komplexy, komunikační uzly a důležité úseky armádních zásobovacích silnic. Mohou být použity i decentralizovaně po četách v armádních odřadech zabezpečení pohybu.

Pluk chemické ochrany tvoří v obranné operaci zpravidla jednu armádní chemickou zálohu, která se umisťuje za 1. pásmem obrany ve vzdálenosti 30—40 km od VS armády, pokud možno mimo směr hlavního úsilí nepřítele. Jeho umístění má umožňovat rychlý zásah ve prospěch míst velení armády, armádní raketové brigády, 2. sledu (zálohy) armády a armádních záloh.

Organizačně velmi složitým a náročným úkolem bude včasné doplnění vojsk chemickou technikou a materiálem, především prostředky protichemické ochrany jednotlivce, odmořovacími soupravami a náplněmi. Přednostně je nutné doplnit prvosledové svazky, armádní raketovou brigádu, svazky a útvary dělostřelectva a vojska PVO. Úsilí chemického zabezpečení zejména u prvosledových svazků lze vyjádřit prakticky především vytvořením zvýšených pohyblivých zásob chemické techniky a materiálu. Nutnost přednostního doplnění určených svazků a útvarů chemickou technikou a materiálem si vyžádá organizovat je s využitím vrtulníků. Filtračně ventilačními zařízeními budou vybavovány především úkryty pro velitelská stanoviště armády, spojovací uzly a zdravotnická zařízení.

Chemické zabezpečení vedení obranné operace na jednotlivých pásmech obrany

V tomto období operace použije nepřítel ZHN masově, ve formě hromadných a skupinových jaderných úderů, jako rozhodujícího prostředku ničení do celé hloubky operační sestavy armády.

Podle názorů NATO je zapotřebí k vyřazení našich svazků a útvarů způsobit jim 30—50 % ztrát. Toho lze podle jejich kalkulací dosáhnout:

— u divize 1. sledu 8—12 jadernými údery o ráži do 10 kt,

— u divize 2. sledu 6—8 jadernými údery o ráži 10—47 kt,

nebo

3—4 jadernými údery o ráži 47—440 kt,

— u tankového pluku v prostoru soustředění 2—3 jadernými údery o ráži 30 až 47 kt.

V operační sestavě naší armády, v závislosti na jejím složení, je podle jejich názorů 300—350 cílů vhodných pro použití jaderné munice. Z toho 60—70 cílů

představují raketová vojska, velitelská stanoviště, útvary vojskové PVO a tankové útvary. Za předpokladu, že 20—30 % plánovaných jaderných úderů nezasáhne spolehlivě zvolené cíle, potom k dosažení uvedené hustoty je zapotřebí na operační sestavu armády přibližně 110—130 jaderných úderů. Z nich může připadat na střední a velké ráže 30—60 %, tj. 35—78 jaderných nábojů. Z nich opět podle situace a záměru nepřítele, může být až 50 % použito jako pozemní jaderné údery.

Proti naší vševojskové armádě v obraně může útočit 1,5 až 2 armádní sbory nepřítele.

Armádní sbor USA dostává pro útočnou operaci 160 až 280 jaderných nábojů, z toho pro řízené střely 100—180, pro hlavňové dělostřelectvo 30—60 a ve vyčleněném úsilí taktického letectva 30—40 jaderných nábojů.

Armádní sbor NSR dostává pro útočnou operaci 60—110 jaderných nábojů, z toho pro řízené střely 40—70, pro hlavňové dělostřelectvo 10—20 a ve vyčleněném úsilí taktického letectva 10—20 jaderných nábojů.

Z této normy, podle zásad platných v armádách NATO, může být orientačně použito:

— 60—70 % v rámci jaderné přípravy útočné operace,

— 20—30 % k zabezpečení zasazení 2. sledu armádního sboru,

— 10—20 % k podpoře bojové činnosti.

Z toho vyplývá, že hromadný jaderný úder nepřítele na začátku útočné operace může u armádního sboru USA dosáhnout rozsahu 96—196 a u armádního sboru NSR rozsahu 36—77 jaderných úderů. I když jsou tedy možnosti armády NSR ve srovnání s armádou USA podstatně menší, normy přidělování jaderné munice umožňují i bundeswehru dosáhnout uvedených hustot použití jaderné munice. Budou-li např. v pásmu naší armády útočit dva armádní sbory NSR, z nichž jeden dostane k dispozici maximální normu (110 jaderných nábojů) a druhý minimální normu (60 jaderných nábojů), může být naše armáda v rámci jaderné přípravy nepřítele napadena 100—120 jadernými údery. Uvedené orientační kalkulace současně ukazují, že možnosti nepřítele co do rozsahu, cílů, objektů a způsobů použití jaderných zbraní jsou neobyčejně variantní a nelze je zužovat na několik schématických řešení.

Pokud jde o možnosti nepřítele v použití chemických zbraní, je možné počítat, že armádní sbor USA o třech divizích může zamořit:

— USA — sarinem 74 km² a VX 76 km²;

— NSR — sarinem 62 km² a VX 29 km².

(Pozn. Při výpočtu možností as USA je počítáno již s ŘS LANCE.)

Z otravných látek bude nepřítel v útočné operaci používat převážně OL typu sarin, které použije především v období dělostřelecké přípravy útoku a při zabezpečování zasazování 2. sledu armádního sboru formou 2—3 15—30′ dělostřeleckých přepadů a leteckým bombardováním. Na pasívních směrech může použít OL typu VX formou 10′ dělostřeleckého přepadu a leteckým postřikem. Raketové prostředky v tomto období bude používat k jaderným napadením.

Za předpokladu, že v pásmu armády budou útočit dva armádní sbory, každý s dvěma divizemi v 1. sledu, a k chemickému napadení v rámci dělostřelecké přípravy nepřítel použije 2/3 dělostřelectva a 2 křídel letectva (po jednom křídle na podporu každého as), při spotřebě celodenní normy chemické munice může v pásmu armády zamořit přibližně: vojska USA sarinem 22 km² a VX 34 km²; vojska NSR sarinem 14 km², VX 22 km². Vzhledem k tomu, že v období dělostřelecké přípravy nepřítel použije převážně OL typu sarin, může zamořit 15—25 cílů rotních rozměrů, což představuje hodnotu 4—6 praporů. Z nich hodnota 1—2 praporů může být vyřazena. Později po ukončení jaderné přípravy se možnosti nepřítele v použití chemických zbraní výrazně zvýší o prostředky původně vydělené pro jaderné napadení.

Možnosti nepřítele v použití chemických zbraní v tomto období jsou opět značně variantní a je nutné je řešit v závislosti na konkrétní situaci.

Těžiště organizace chemického zabezpečení v období vedení obranné operace na jednotlivých pásmech obrany bude časově spočívat na odstranění následků po:

— hromadném jaderném úderu v rámci jaderné přípravy;

— skupinových chemických napadeních v rámci dělostřelecké a letecké podpory útoku;

— skupinových jaderných úderech a chemických napadeních k zabezpečení zasazení 2. sledů armádních sborů.

Hlavní úsilí chemického zabezpečení bude položeno na

— úplné, přesné a včasné zjištění parametrů jaderných a chemických napadení;

— rychlou organizaci radiačního a chemického průzkumu po pozemních jaderných úderech a chemických napadeních v prostorech rozmístění velitelských stanovišť, armádní raketové brigády, na osách přesunů 2. sledů a záloh na čáry zasazení a v důležitých zájmových prostorech, kde radiační a chemický průzkum nelze vést silami a prostředky svazků;

— organizaci speciální očisty míst velení armády, armádní raketové brigády, protiúderného uskupení, APTZ a PAZ;

— organizaci odmořování (dezinfekce) zamořených os přesunu pro manévr armádní raketovou brigádou, přesun protiúderného uskupení na čáru zasazení a důležitých úseků armádních zásobovacích silnic.

Spolehlivé zjištění parametrů jaderných a chemických napadení v prostorech operační sestavy armády, tj. především na jednotlivých pásmech obrany, v prostorech bojového rozmístění armádní raketové brigády, míst velení armády, armádních záloh a PAZ vyžaduje zabezpečit radiačním a chemickým pozorováním plochu 10 000 až 15 000 km^2. Protože jedno družstvo radiačního a chemického průzkumu zjistí parametry jaderných výbuchů na ploše přibližně 300 km^2, je zapotřebí na chemická pozorovací stanoviště v rámci armády vyčlenit 30—50 družstev radiačního a chemického průzkumu. Na jednotlivých pásmech obrany zabezpečují radiační a chemické pozorování divize svými silami a prostředky. V rámci divize je to minimálně 6—8 chemických pozorovacích stanovišť (na VS divize 2, u každého vševojskového pluku nejméně 1, u ovr 1, u DDS 1). Při čtyřech divizích to představuje nejméně 24—32 chemických pozorovacích stanovišť, která pokryjí plochu 7200—9600 km^2. Z armádní roty radiačního a chemického průzkumu se na pozorovací stanoviště k zabezpečení míst velení armády, armádní raketové brigády a čáry zasazení 2. sledu armády do protiúderu vyčleňují zpravidla 2 čety, tj. 6 družstev radiačního a chemického průzkumu vševojskových svazků, útvarů a zabezpečovacích útvarů, které rovněž v převážné míře zaujímají chemická pozorovací stanoviště, docílíme požadované hustoty 30—50 chemických pozorovacích stanovišť v obranném pásmu armády. K dosažení potřebné efektivnosti radiačního a chemického pozorování je nutné, aby náčelník chemického vojska jeho organizaci zejména prostorově důkladně koordinoval.

Radiační a chemický průzkum v pásmech obrany budou vést síly a prostředky vševojskových svazků. Armádní chemická záloha (pluk chemické obrany) bude zabezpečovat průzkum:

— v prostorech rozmístění velitelských stanovišť;

— v prostorech bojového rozmístění armádní raketové brigády;

— na osách přesunů a na čarách zasazení 2. sledů;

— na komunikacích určených k manévru armádní raketové brigády;

— na armádních zásobovacích silnicích.

Bude-li mít armáda dvě divize na 1. pásmu obrany a dvě divize v 2. sledu, bude nutné zabezpečit radiační a chemický průzkum na 8—12 komunikacích o celkové délce 380—760 km. Vzhledem k tomu, že průzkum na těchto komunikacích nebude třeba vést současně a časový rozsah průzkumu pro zabezpečení manévru jednotlivými prvky operační sestavy bude rozdílný (pro 2. sled 1,5—2 hodiny, pro arb do 1 hodiny, na zásobovacích silnicích 2—4 hodiny), stačí k zabezpečení těchto úkolů mít v armádní chemické záloze k dispozici dvě čety radiačního a chemického průzkumu. Další 1—2 čety je nutné mít v záloze pro doplnění armádních odřadů odstraňování následků.

Po hromadném (skupinovém) jaderném úderu a zejména po vytvoření rozsáhlých pásem radioaktivního zamoření bude nutné rychle zjistit:

— rozsah a místa jaderných napadení;

— jejich účinky (následky);

— do jaké míry zpracovaná předpověď radiační situace odpovídá skutečné situaci.

Tyto požadavky může nejrychleji splnit vzdušný radiační průzkum. Je-li v rámci armády vyděleno pro vzdušný radiační průzkum 10—12 vrtulníků, jejich alterna-

tivní možnosti průzkumu za 1 hodinu jsou tyto:

— 40—50 epicenter (center) jaderných výbuchů;

— 6 000—7 200 km^2 prostorů soustředění vojsk;

— 2 000—2 400 km komunikací.

Kalkulace ukazují, že síly a prostředky vševojskové armády k vedení radiačního a chemického průzkumu jsou při dokonalé organizaci s to včas zjistit radiační a chemickou situaci v pásmech armády i při hromadném použití nepřátelských ZHN. Speciální očista vojsk bude v tomto období operace probíhat především tam, kde to situace dovolí a kde neovlivní nepříznivě průběh bojové činnosti. U prvosledových svazků bude řešena výhradně vojskovými prostředky. Roty chemické ochrany divize budou zabezpečovat především očistu velitelských stanovišť, oddílů vojskových raket a druhých sledů svazků, armádní chemická záloha na průjezdných MSO a zájezdem do bojových sestav především ve prospěch míst velení armády, armádní raketové brigády, protiúderného uskupení a armádních záloh. Roty odmořování terénu budou nasazovány ke zřizování přechodů v zamořených prostorech na osách přemístění armádní raketové brigády, protiúderného uskupení a na důležitých úsecích armádních zásobovacích silnic. Odmořování výstroje bude dělat na místě speciální očisty výstroje rota odmořování výstroje pluku chemické ochrany poblíž armádních shromaždišť zamořené výstroje; zpravidla bývají 3—6 v pásmu obrany armády. Místo speciální očisty výstroje může být rozvinuto i poblíž výstrojního skladu v PAZ. Efektivní speciální očista výstroje vyžaduje, aby MSOV pracovalo na místě nepřetržitě 10 hodin.

Chemické zabezpečení armádního protiúderu

V pásmu protiúderu armády budou bojovat zpravidla vojska jednoho armádního sboru nepřítele. Vyjdeme-li z předpokladu, že v tomto období operace nepřítel použije 10 až 20 % z přidělené jaderné munice, potom protiúderné uskupení armády může být napadeno skupinovým jaderným úderem o hodnotě 16—56 jaderných úderů při boji s armádním sborem USA nebo 6—12 jadernými údery při boji s armádním sborem NSR. Z nich může být použita až 1/3 jako pozemní jaderné údery; v důsledku toho může dojít k zamoření až 5 000 km^2.

V průběhu odrážení našeho protiúderu bude nepřítel v širokém měřítku používat i chemické zbraně. Za předpokladu, že protiúderné uskupení se střetne s jedním armádním sborem se třemi divizemi v 1. sledu při 20%ních ztrátách nepřítele, může zamořit:

— armádní sbor USA sarinem i VX do 60 km^2;

— armádní sbor NSR 5,6 km^2 sarinem a 8 km^2 VX denně.

Organizace chemického zabezpečení armádního protiúderu bude ovlivněna skutečností, že jeho vedení bude zpravidla spojeno s postupným přechodem celé armády do útoku. Hlavní úsilí chemického zabezpečení v tomto období operace bude položeno na:

— rychlé zjištění radiační a chemické situace na osách přesunu protiúderného uskupení, armádní protitankové zálohy, v prostorech bojového rozmístění raketového vojska a v prostorech rozmístění velitelských stanovišť;

— odmoření přechodů přes vodní toky a těch úseků os přesunu protiúderného uskupení, které nelze obejít;

— rychlou speciální očistu útvarů a svazků určených k protiúderu na průjezdných místech speciální očisty, u raketových vojsk zájezdem jednotek speciální očisty do prostorů bojového rozmístění a na speciální očistu vojsk, jejichž bojeschopnost byla narušena a jsou vyváděna do 2. sledu,

— doplnění vojsk chemickou technikou a materiálem a vytvoření pohyblivých zásob nezbytných jak k zabezpečení protiúderného uskupení, tak celkově vojsk armády při jejich přechodu do útoku.

V případě, že v pásmu armády bude zasazována většina nebo část sil protiúderného uskupení frontu, bude se armáda podílet na zabezpečení jeho přesunu a zasazení od čáry stanovené náčelníkem chemického vojska frontu. V závislosti na celkové situaci může být 60—80 km od čáry dotyku s nepřítelem. Tento úkol zabezpečuje armáda zpravidla zvláštní che-

mickou zálohou, vyčleněnou přechodně z pluku chemické ochrany.

Armádní chemická záloha zabezpečuje protiúderné uskupení především včasným radiačním a chemickým průzkumem os přesunu, který musí být ukončen do zahájení protiúderu. V závislosti na složení protiúderného uskupení jsou k tomu zapotřebí 1—2 čety radiačního a chemického průzkumu; průzkum trvá 1,5—2 hodiny. V případě, že nepřítel pozemními jadernými údery vytvoří na osách přesunu 2. sledů rozsáhlé zamořené prostory, je nutné vést vzdušný radiační průzkum, který musí být předem připraven. Při rychlosti vedení vzdušného radiačního průzkumu 120 km/h a bude-li pro průzkum každé osy vyčleněn jeden vrtulník, vyžádá si bezprostřední organizace a vedení průzkumu 50—60 minut.

Dojde-li po zahájení přesunu 2. sledu k rozsáhlým zamořením, postup protiúderného uskupení na čáru zasazení se nezastavuje. Útvary, které byly zamořeny a neztratily bojeschopnost, pokračují v plnění stanovených bojových úkolů. Úplná speciální očista armádní chemickou zálohou se organizuje u těch útvarů, které ztratily bojeschopnost a jsou vyváděny do 2. sledu, u armádní raketové brigády, míst velení armády a případně u do doby nezasazených armádních záloh. Všeobecně však v tomto období bude těžiště speciální očisty zejména u prvosledových svazků a zasazovaného druhého sledu armády spočívat v plnění opatření částečné očisty vojskovými prostředky.

Úsilí odmořování terénu bude zaměřeno na komunikace, určené pro přesun protiúderného uskupení, pro manévr armádní raketovou brigádou, protitankovou zálohou a místy velení armády. Zásah jednotek odmořování terénu nebude v těch případech, kdy by měl za následek zdržení zasazení 2. sledů.

Chemické materiálně technické zabezpečení je organizováno s ohledem na nutnost zabezpečení opětného přechodu armády do útoku a bude řešeno postupně. Pořadí doplnění bude zpravidla toto: protiúderné uskupení, armádní raketová brigáda, APTZ, APOZ, AŽZ. Ostatní svazky a armádní útvary se zabezpečují postupně tak, jak budou přecházet do útoku. K včasnému zabezpečení těchto úkolů bude reálné v širokém měřítku používat vrtulníky.

Organizace OPZHN vojsk a týlu má významné místo v řízení bojové činnosti vojsk. Mimořádně velké nároky na organizaci OPZHN budou v obranné operaci, kde výrazná převaha útočníka v jaderných zbraních bude pravidlem. Chemické vojsko se podílí na organizaci OPZHN významným způsobem. Včasná a dokonalá organizace chemického zabezpečení má velký vliv na uchování bojeschopnosti vojsk a tím i na splnění cílů operace. Proto zdokonalování zásad a metod praktické realizace jednotlivých opatření chemického zabezpečení v komplexu OPZHN je nutné věnovat nepřetržitou pozornost.

Obklíčení mobilních uskupení nepřítele

Umění obklíčení a zničení velkých nepřátelských uskupení v letech Velké vlastenecké války nevzniklo ihned. Do Stalingradské bitvy ne všechny operace sovětských vojsk vedené k obklíčení nepřítele měly úspěch. Jednou z příčin byla převaha německých fašistických armád v tankových a motorizovaných vojskách a v letectvu v prvním období války. To umožňovalo nepříteli uskutečňovat rozsáhlý manévr a vyvádět vojska z pod úderů, včas přisunovat zálohy k nebezpečným prostorům, vzduchem zásobovat obklíčené útvary municí, proviantem, doplňovat jejich síly a odsunovat raněné. Kromě toho v důsledku nedostatku zkušeností z organizace obklíčení a ničení velkých uskupení nepřítele docházelo k tomu, že údery k obklíčení a zničení nepřítele byly vedeny rozptýleně, namísto rozhodných a smělých úderů k rychlému zničení obklíčeného nepřítele.

Zkušenosti z těchto operací byly využity. S postupným zkvalitňováním vybavení sovětských vojsk technikou a výzbrojí, na základě zdokonalení operačního umění a taktiky, manévr k obklíčení se stal hlavní formou útočné činnosti. Sovětská armáda ve Velké vlastenecké válce uskutečnilo celou řadu velkých operací k obklíčení, během nichž zničila více než 200 divizí nepřítele.

Objekty obklíčení byla silná uskupnei, která měla vysokou pohyblivost; organizačně do nich bylo začleněno velké množství tankových a mechanizovaných vojsk. Ta byla rozvinuta v důležitých prostorech politického a ekonomického významu (Bělorusko, Moldavie) nebo v blízkosti velkých politických a administrativních středisek a komunikačních uzlů (Stalingrad, Budapešť). Složení obklíčených uskupení bylo různé, např. v hodnotě pěti divizí u Vitebska a Bobrujska, do 20—30 divizí ve stalingradské, východopruské a budapešťské operaci.

Obklíčení a zničení podobných uskupení nepřítele vyžadovalo značné množství sil a prostředků; tento úkol proto zpravidla plnila skupina frontů. Byly však i případy, kdy nepřítele obklíčovaly i síly jednotek frontu např. v ostrožsko-rossošanské, bobrujské, lvovsko-sandoměřské a hornoslezské operaci. Bojová činnost k obklíčení měla velký prostorový rozmach — v pásmech širokých od 100 km ve vitebské do 400 km ve stalingradské operaci. Hloubka obchvatu se pohybovala v rozmezí od 50 do 270 km a byla podmíněna nutností oddělit obklíčená vojska od hlubokého týlu a zbavit je možnosti spojení s operačními zálohami.

Jak ukazují zkušenosti z minulé války, k obklíčení může docházet v jakýchkoli podmínkách situace, v různých obdobích útočné operace. Můžeme určit tři typické situace, ve kterých docházelo k obklíčení nepřátelských vojsk.

1. Nepřítel úporně bránil obsazený prostor a nepočítal s rizikem možného obklíčení (tak tomu bylo ve Stalingradě). V tomto případě počátečním obdo-

bím obklíčení byl průlom nepřátelské obrany, dalším zasazení rychlých svazků a uzavírání kruhů obklíčení. Potom opět převzaly rozhodující úlohu vševojskové svazky, které vytvořily souvislý vnitřní okruh obklíčení. Zpravidla současně s vnitřním okruhem vznikl i vnější kruh obklíčení. Potom následoval boj s přicházejícími zálohami nepřítele a zničení obklíčeného uskupení. Obklíčení obyčejně dokončila rychlá vojska, i když někdy v bližší operační hloubce se to podařilo i střeleckým svazkům, jako např. ve vitebské operaci.

2. Nepřítel se snažil vyhnout obklíčení v důsledku toho, že naše vojska obsadila důležité prostory na bocích jeho uskupení; proto zahájil ihned organizovaný ústup. Tak to bylo zvláště v běloruské operaci, kdy 4. německá armáda po úderech do jejích boků začala odcházet za řeky Dněpr, Druť a Berezina a sovětská vojska zahájila souběžně pronásledování. Vyjití rychlých vojsk 2. a 3. běloruského frontu do prostoru Minsk umožnilo přehradit ústupové cesty dostatečně mobilního uskupení nepřítele, který měl ve svém složení více než 650 tanků a obrněných transportérů a kolem 12 000 aut ve vzdálenosti do 200 km od původního postavení. Od obou frontů působila jen rychlá vojska, podporovaná mohutnými údery letectva. Tato vojska rozhodným útokem vycházela po souběžných cestách do boků týlu nepřátelských uskupení, obklíčovala a ničila je. Aby neztrácela čas a nesnižovala tempo útoku, rychlé svazky ve velkém rozsahu používaly manévrů, obcházely uzly odporu, operační body nepřítele a nezavazovaly se do dlouhotrvajících bojů. Současně s tím svazky prvního sledu 2. běloruského frontu pronikaly do bojové sestavy nepřátelských vojsk, poutaly je a nedovolily jim rychlý odchod. Tento způsob obklíčení zbavoval nepřítele iniciativy, způsobil potíže ve velení a nutil nepřítele zasazovat zálohy po částech, rozvinovat je na nepřipravených a náhodně zvolených čarách, na kterých nemohly klást vážný odpor sovětským vojskům.

Rozhodující význam při ničení nepřítele za odchodu měla rychlá činnost sovětských vojsk, která mu nedovolila vyjít z plánovaného prostoru obklíčení. Vysokou pohyblivost obrněných a mechanizovaných svazků, frontů umožnila nejen rychlé pronásledování nepřítele, ale i jeho úplné obklíčení.

3. Nepřítel útočil nebo vedl protiúder a v průběhu této činnosti vznikly výhodné podmínky k jeho obklíčení nejen rychlými, ale i střeleckými svazky.

Jednou z hlavních podmínek úspěchu obklíčení a zničení nepřátelských uskupení bylo dosažení nadvlády ve vzduchu.

Zničení obklíčených uskupení nepřítele bylo stejně složitým úkolem jako samotné obklíčení. Zkušenosti potvrdily, že bezprostřední plnění tohoto úkolu je účelné zahájit okamžitě po skončení obklíčení, aby nepřítel nemohl vytvořit kruhovou obranu a přisunout zálohy z vnějška. Hlavním způsobem ničení velkých uskupení nepřítele bylo jejich rozdělení po několika úderech a ničení po částech.

V mnoha operacích bylo ničení nepřítele zahajováno již v průběhu obklíčení nebo bezprostředně po něm. Tento způsob zkracoval dobu nutnou ke zničení nepřítele a vyžadoval menší množství sil a prostředků. V celé řadě případů se však ihned nepodařilo rozdělit např. ve stalingradské a korsuň-ševčenkovské operaci, a zničení nepřítele mělo dlouhodobý charakter. V takových případech bylo použito svírání kruhu obklíčení. Také se používalo způsobu poutání obklíčeného nepřítele do příchodu druhých sledů nebo záloh, které potom zakončily jeho zničení.

Jak potvrzují zkušenosti běloruské a jassko-kišiněvské a dalších jiných operací, v průběhu rozvíjení útoku a pronásledování může vzniknout celá řada ohnisek obklíčení. Aby se z nich nepřítel probil, bude manévrovat v různých směrech. Zničení takovýchto pohyblivých uskupení vyžaduje vedení nepřetržitého průzkumu, vysokou mobilnost vojsk a přesné velení.

V jassko-kišiněvské operaci ničily samostatná uskupení nepřítele, která se probila z celkového prostoru obklíčení, další vyčleněné síly. Např. ke zničení uskupení nepřítele o celkovém počtu do 10 000 osob, které se probilo z obklíčení na západním břehu řeky Prut, byly vyčleněny tři divize a tankový sbor.

Účinné zničení manévrujících uskupení nepřítele bylo zabezpečováno vyčleněním značného množství rychlých vojsk k činnosti na vnějším kruhu obklíčení; to umožnilo rychle oddálit čáru dotyku od prostoru obklíčení.

★

Sovětské vojenské umění v prvním poválečném období se rozvíjelo na základě zobecňování a osvojování si bohatých zkušeností z Velké vlastenecké války. Operace k obklíčení a zničení velkých uskupení nepřítele byla považována za

hlavní způsob bojové činnosti. Postupný rozvoj bojové techniky a organizace vojsk, který směřoval hlavně k další motorizaci a technickému vybavení, zvýšil palebnou a úderou sílu vojsk. To umožnilo rychleji, než v minulé válce, obklíčovat a ničit velká nepřátelská uskupení. Proto obklíčení a zničení bylo chápáno jako jednotný proces, jehož výsledkem bylo dosažení cíle operace v krátké době.

Zavedení jaderných zbraní do výzbroje změnilo charakter operace a boje. Avšak i v soudobých útočných operacích, vedených jak s použitím jaderných zbraní, tak i klasickými prostředky, obklíčení tak jako i dříve je jedním z hlavních a účinných způsobů zničení nepřítele.

Obklíčení a zničení vysoce mobilních uskupení s použitím jaderných zbraní dosahujeme jejich ničením jadernými prostředky, rozhodným vyjitím útočících vojsk do boků a týlu nepřítele, přehrazením ústupových cest zbylým silám a prostředkům vzdušnými výsadky a dokončením jejich zničení pozemními vojsky.

Hlavními objekty ničení jadernými zbraněmi budou nejen prostředky jaderného napadení a vojska obklíčeného uskupení nepřítele, ale také síly a prostředky, které jsou rozmístěny mimo prostor obklíčení, neboť mohou aktivně působit ve prospěch obklíčených sil. Jaderné zbraně můžeme také výhodně použít k vytvoření rozsáhlých pásem ničení a radioaktivního zamoření, v týlu a na bocích nepřítele, která ztěžují manévr mobilních uskupení.

Musíme ovšem počítat s tím, že nepřítel může vést hromadný jaderný úder na vojska, která vedou bojovou činnost k obklíčení a v důsledku toho mohou utrpět značné ztráty. V této situaci vojska v útoku musí vést další jaderný úder a silami, které zůstaly bojeschopné, bez přestávky přistoupit k dokončení obklíčení a zničení mobilního uskupení nepřítele.

Použití jaderných zbraní, letectva a vzdušných výsadků tedy nevyžaduje vytvářet značnou převahu nad nepřítelem. V soudobých podmínkách umožňuje obklíčovat a ničit uskupení nepřítele i stejnými a v některých případech i menšími silami.

Při vedení boje klasickými prostředky dosahujeme obklíčení a zničení vysoce mobilních uskupení vedením úderů letectva a dělostřelectva, rozhodným vyjitím vojsk, zejména tankových svazků a útvarů, do boků a týlu se současným manévrem vzdušných výsadkových vojsk.

Vybavení soudobých armád obrněnými transportéry a jejich plná motorizace vyřešily problém operační a taktické pohyblivosti vojsk v poli a prakticky vyrovnaly možnosti útočníka a obránce. V těchto podmínkách, podle názoru zahraničních vojenských specialistů, nabývá na významu vzdušná mobilnost, kterou rozumíme vybavení pozemních vojsk létajícími stroji. Jejich použití umožní zvýšit pohyblivost vojsk v útoku, a to manévrem vzduchem. V těchto podmínkách jen rozsáhlé použití aeromobilních vojsk a vzdušných výsadků na straně útočníka může zvýšit tempa rozvíjení útoku, získat čas k obsazení a udržení důležitých objektů nebo čar.

Pod pojmem vzdušného manévru k obklíčení chápeme organizovanou přepravu jednotek pozemního vojska vrtulníky k obsazení výhodných čar a úseků terénu, vysazení vzdušných výsadků různého určení atd. K úspěšnému zničení nepřítele je nutné zabránit styku obklíčeného uskupení ze vzduchu. Tento úkol plní letectvo a vojska PVO.

Nejúčinnějším způsobem obklíčení mobilního uskupení, jak to potvrzují zkušenosti z minulé války, je vedení dvou sbíhavých úderů s hlubokým obchvatem nepřítele a současným vysazením vzdušných výsadků do jeho týlu. Používalo se i druhého způsobu, tj. obchvatu a obejití na jednom směru se současným čelním poutáním nepřítele a jeho zatlačením k těžkodostupným nebo neprůchodným úsekům terénu.

Obklíčení a zničení nepřítele v soudobých podmínkách musí být jednotným procesem, vedeným v maximálně krátké době. Chápeme je jako současné zahájení manévru k obklíčení a bojové činnosti s cílem rozdělit a zničit obklíčeného nepřítele.

Avšak i v soudobých podmínkách musíme předvídat takové případy, že se obklíčenému uskupení podaří v krátké době organizovat pevnou obranu; zničení nepřítele si vyžádá potom více času. Hlavním způsobem zničení takového uskupení bude jeho rozdělení mohutnými údery vojsk na jednotlivé izolované části, současné zužování kruhu obklíčení nepřítele a jeho ničení na celém obvodu vnitřního kruhu obklíčení za podpory letectva a dělostřelectva.

Někdy se vyskytují názory, že v soudobých podmínkách při obklíčování nepřítele není nutné vytvářet vnitřní a vnější kruhy obklíčení. Ve Velké vlastenecké válce vznikl kvalitativně nový jev, tj. dvojité obklíčení s včasným rozdělováním sil a prostředků mezi vnitřním a vnějším kruhem obklíčení. K obklíčení a zničení uskupení nepřítele v závěrečném období

války byla určována zpravidla menší část sil; většina sil útočila dále a vytvářela vnější kruh obklíčení a rozvíjela útok.

Není pochyb o tom, že v budoucích operacích budou obklíčována uskupení nepřítele více pohyblivá a boj s nimi bude složitější. Kritický přístup ke zkušenostem z minulé války, analýza názorů na charakter činnosti vojsk v útoku a nepřítele vede k závěru, že při obklíčení nepřítele i v soudobých podmínkách je nutné vytvářet nejen vnitřní, ale i vnější kruh obklíčení.

Pod pojmem vnitřní kruh obklíčení jsme dříve chápali uzavřenou čáru fronty, kterou vytvořila vojska; uvnitř bylo obklíčené uskupení nepřítele. Vnitřní kruh obklíčení v soudobých podmínkách nebude na začátku zpravidla souvislý. Bude vytvářen po obsazení komunikací, komunikačních uzlů, soutěsek, průsmyků a přepravy na bocích a v týlu nepřítele. Avšak v průběhu bojové činnosti, podle toho jak se bude zmenšovat kruh obklíčení, budou vojska usilovat o vytvoření souvislého vnitřního okruhu obklíčení. Vojska, která vytvořila vnitřní kruh obklíčení, plní jeden úkol, tj. dokončit zničení nepřítele.

Vnější kruh obklíčení vytvářejí vojska, která vedou aktivní bojovou činnost na hlavních směrech útoku a mají v týlu obklíčeného nepřítele. Jejich hlavním úkolem je rozhodným způsobem rozvíjet útok do hloubky k dosažení cílů operace a také zabránit možnému pokusu nepřítele pomoci obklíčenému uskupení z vnějšku.

Teoretické práce zahraničních autorů a zkušenosti ze cvičení vojsk NATO svědčí o tom, že manévr k obklíčení v soudobých podmínkách může být uskutečňován v různé situaci, a že způsoby obklíčení a zničení vysoce mobilních uskupení závisí na charakteru bojové činnosti. Nejvýhodnější podmínky k obklíčení vznikají při útoku na vojska nepřítele v obraně. Mohou však vzniknout i při odrážení protiúderu, v průběhu střetného sražení, při odrážení útoku mobilního uskupení v obrannné operaci a v jiných podmínkách. Obklíčována mohou být uskupení různého složení, avšak k dosažení cílů operace je nejdůležitější obklíčit a zničit velké, vysoce mobilní uskupení. Takové uskupení může mít 3—4 divize s posilovými a podpůrnými prostředky. Může mít 600—800 tanků, více než 500 děl a minometů a velké množství obrněných transportérů různého druhu. Takové uskupení, podporované taktickým letectvem, bude vysoce pohyblivé a bude mít mohutnou úderou sílu. V případě obklíčení je schopno v krátké době soustředit své síly na potřebném směru, aby prolomilo kruh a obklíčení zevnitř, nebo vedlo silný protiúder proti vojskům v útoku. Operační možnosti takového nepřítele vyžadují rychlý protimanévr a obejití vedené do větší hloubky, s cílem nedopustit nepříteli vyjít z prostoru obklíčení.

Obklíčení a zničení mobilního uskupení nepřítele v obraně předpokládá především průlom jeho obrany. Po dokončení průlomu se nezavazují hlavní síly do dlouhotrvajících bojů, obcházejí opěrné body a rozhodně útočí, aby co nejrychleji vyšly do týlu nepřítele. Přitom svazky a útvary útočného uskupení, které obcházejí nepřítele, současně s rozvíjením útoku do hloubky postupně se rozvinují proti obklíčovanému uskupení a vytvářejí vnitřní kruh obklíčení (zpravidla souvislý) obsazením důležitých prostorů. Část vojsk, která působí čelně proti obklíčenému uskupení, poutá nepřítele palebnými údery a aktivní bojovou činností v širokých pásmech. K zamezení odchodu nepřítele vede dělostřelectvo a letectvo hromadné údery.

Důležitý význam má narůstání síly úderů na směrech obejití a zvýšení tempa útoku s cílem rychle vyjít do týlu nepřítele. Zabezpečujeme to včasným zasazením druhých sledů a záloh do sražení, které se přesunují po zahájení průlomu za hlavními silami. Hluboké pronikání vojsk v útoku ve vysokém tempu obklíčování má za následek prodlužování fronty a boky vojsk v útoku mohou být kromě toho napadeny protiúdery nepřítele. To vyžaduje potřebu přesunovat za hlavními silami protitankové zálohy a pohyblivé odřady zatarasování. V tomto období je důležité podporovat vojska v útoku palbou dělostřelectva a údery letectva.

Manévr k obklíčení velkého vysoce mobilního uskupení nepřítele může mít úspěch v tom případě, přeroste-li taktický průlom bez přestávky v operační, tzn., že nepřítel nestačí organizovat protiopatření silami svého druhého sledu a nejbližších záloh. Proto vojska, která obklíčují nepřítele, musí rychle postupovat do hloubky bez zastávky ve dne i v noci, s maximálním vypětím sil až do splnění konečného cíle.

Obklíčovaný nepřítel s využitím své mobilnosti bude se snažit organizovat protiopatření. Zvláště vysokou aktivnost musíme očekávat od jeho druhého sledu a záloh, neboť první sled pokračuje v boji o bráněný prostor. Aby se nepřítel vyhnul obklíčení, bude používat své sborové, armádní a někdy i bližší operační zálohy k vedení protiúderů a přitom využívat obranných postavení a intenzívní podpory

letectva. Pokus nepřítele nedopustit obklíčení vedením protiúderů mohou zmařit palby dělostřelectva a vstřícné údery vševojskových svazků. Zničení uskupení bude snadnější, bude-li jeho zálohy ničit letectvo již před zahájením protiúderu (v době jejich přesunu nebo na čarách rozvinování).

K zabezpečení odražení nepřátelského protiúderu musí průzkum všeho druhu včas zjistit prostory rozmístění, složení a přesuny záloh nepřítele, zvláště jeho tankových svazků a útvarů. Nejdůležitějším úkolem, který průzkum v tomto období plní, je zjistit charakter činnosti obklíčovaného mobilního uskupení nepřítele.

Rychlá izolace prostoru obklíčení a zmaření pokusů nepřítele vyprostit obklíčované uskupení mohou být zabezpečeny vysazením taktického vzdušného výsadku, který po obsazení komunikačních uzlů, přeprav a důležitých prostorů, brání odchodu obklíčovaných vojsk, přísunu záloh k nim a urychlí vytvoření vnitřního nebo vnějšího kruhu obklíčení. V podmínkách, kdy je nepřítel značně dezorganizován, pokládáme za výhodné vysadit z vrtulníků malé výsadky, které obsadí velké množství objektů v hloubce obrany nepřítele a zabezpečí tak vyšší tempo obklíčení.

Ničení obklíčeného uskupení může začínat jeho rozdělením ihned po průlomu obrany. V této době jsou vojska nepřítele poněkud dezorganizována a zahajují organizaci boje na počátku obklíčení. Jejich odpor bude menší v době, kdy se jim podaří zorganizovat kruhovou obranu. Využití tohoto období k vedení úderů k rozdělení obklíčeného uskupení umožní dosáhnout úspěchu značně menším úsilím. K rozdělení a zničení obklíčeného nepřítele a k izolování jednotlivých částí je účelné vést vstřícné údery. Nerozhodnost a pomalá činnost je v tomto případě nepřípustná, neboť nepřítel využije každé možnosti k protiopatřením a obklíčující vojska, která často budou v polovičním obklíčení, mohou se dostat do těžké situace. Manévr k rozdělení nemusí hned dosáhnout plánovaných výsledků, protože nepřítel může maximálně soustředit své uskupení a současně zahájit boj o probití z obklíčení. V těchto podmínkách má rozhodující význam narůstání úsilí na směrech úderů.

Při dokončování zničení vysoce mobilního uskupení může vzniknout taková situace, kdy ústupové cesty nepřítele jsou přehraženy, uskupení je rozděleno, avšak není vytvořen souvislý kruh obklíčení. V této situaci může být soustředěno hlavní úsilí vojsk k rychlému zničení hlavních sil nepřítele, v první řadě jeho rychlých skupin. Činnost ke zničení obklíčeného a rozděleného nepřítele, který je ještě bojeschopný a snaží se probít z obklíčení, bude probíhat za složité, často nejasné situace a jejím charakteristickým rysem bude velká intenzita. Nejmenší opoždění při ničení nepřítele po částech mu umožní vytvořit kruhovou obranu a organizovat úporný odpor. Pokusy nepřátelských vojsk o probití z obklíčení mohou být vedeny v součinnosti s údery z vnějšku. To jistě více ztíží jejich zničení.

K úplnému zničení obklíčeného vysoce mobilního uskupení je proto nutné co nejrychleji a co nejdále zatlačit nepřátelské svazky a útvary, které jsou vně kruhu obklíčení. Vojska, která působí na vnějším okruhu obklíčení, musí rychle postupovat dopředu a z chodu ničit přisunované zálohy.

Při vzájemné snaze obou stran dosáhnout konečných cílů rozhodnou činností můžeme očekávat, že často dojde ke střetným sražením. Účinným způsobem zničení nepřítele ve střetném sražení je obklíčení a zničení jeho hlavního uskupení. Toto se může stát především při střetnutí se slabším nepřítelem, který má nechráněné boky. V této situaci je reálná možnost větší části sil obklíčit hlavní uskupení a zbývajícími silami rozvíjet útok do hloubky s cílem zničit přisunované zálohy.

Obklíčení vysoce mobilního uskupení ve střetném sražení bude možné zahájit hromadným úderem letectva a dělostřelectva na nepřítele, který se přesunuje nebo rozvinuje. Údery letectva je zapotřebí vést zejména na tankové svazky a útvary, s cílem nedopustit jejich plánované rozvinování. Současně první sled našich vojsk za podpory dělostřelectva vede úporný boj k ovládnutí výhodných prostorů a poutá nepřítele čelně. Začátku bezprostřední činnosti k obklíčení může předcházet přeskupení vojsk, vyjití jejich značných sil do boků nepřítele s následným rozvinutím na výhodných čarách.

Bereme-li v úvahu manévrovací možnosti nepřátelských mobilních uskupení, potom přesun vlastních vojsk na čáru rozvinutí musí být rychlý, aby nepřítel nezjistil tento manévr. Účelná jsou maskovací opatření, např. zřízení dýmových clon na hlavních i klamných směrech, opatření rádiového a radiotechnického průzkumu. Kromě toho je nutná zesílená ochrana vojsk ze vzduchu, která má zabezpečit vojska na přesunu nejen před údery letectva, ale i před vzdušným průzkumem nepřítele.

Po vyjití na čáry rozvinutí mohou vojska určená k obklíčení vést po krátké

dělostřelecké přípravě údery na nepřítele v proudech nebo v době jejich rozvinování, zmařit jeho pokusy o protiúder nebo přechod do obrany na výhodných čarách a pokračovat v útoku do hloubky a obklíčit hlavní uskupení.

Při manévru k obklíčení někdy můžeme využít těžkodostupný terén. V letech minulé války nepřítel často velmi spoléhal na takové prostory, avšak sovětská vojska je dovedně překonávala, např. zalesněný a bažinatý prostor východně Minska, kde bylo obklíčeno velké uskupení německých fašistických vojsk. Rozumné riskování v takové situaci musí být rozhodující zásadou činnosti našich velitelů.

Vedeme-li údery k obklíčení, rychlé ničení svazků a útvarů na bocích vytváří výhodné podmínky k obklíčení jeho hlavního uskupení. Avšak v určitých podmínkách, které vznikly při úderech do boků a tím nebezpečí obklíčení, nepřítel může upustit od střetného sražení a zahájí protiopatření. Může se pokusit částí sil na jednom boku přejít do úporné obrany, přeskupit svá mobilní vojska na druhý bok a společně s druhým sledem nebo zálohou zmařit obklíčení. V tomto případě vojskům, která vedou boj o obklíčení, může pomoci včasné zasazení druhých sledů a záloh do sražení k obklíčení a zničení nepřítele.

Střetné sražení může být provázeno zvýšenou aktivitou letectva obou stran. V tomto období útvary PVO musí vyvinout všechno úsilí a v součinnosti se stíhacím letectvem nedopustit napadení nepřítele ze vzduchu při rozvinování a v průběhu střetného sražení, zvláště vojsk na směrech sbíhavých úderů. Při obklíčení vysoce mobilních uskupení nepřítele ve střetném sražení má největší význam získání a udržení iniciativy a pružné velení vojskům v průběhu bojové činnosti.

Bojová činnost v obranné operaci se může vytvářet různě. Soudobá vojska pravděpodobného nepřítele jsou schopna v krátké době vytvořit vysoce mobilní úderná uskupení a zabezpečí-li na jednotlivých směrech značnou převahu sil a prostředků, mohou proniknout do značné hloubky obranného pásma.

Zvýšené nebezpečí, vzniklé proniknutím mobilního uskupení, tkví především v jeho vysoké manévrovosti v schopnosti vést údery v různých směrech na nejnebezpečnější místa operační sestavy vojsk v obraně. Slabým místem takového uskupení jsou zpravidla vojska na široké frontě na bocích.

Účinnou metodou zničení pohyblivého uskupení nepřítele, které proniklo do hloubky naší obrany, je jeho obklíčení se současným zničením. Podmínky k tomu vznikají, když nepřítel je oslaben palbou všech druhů a údery letectva, jeho druhé sledy má zasazeny a přísun silných záloh je v nejbližší době vyloučen. Nejvýhodnější dobou je situace, kdy první sledy vojsk brání výhodná postavení na bocích útočného uskupení nepřítele a v důsledku toho vzniká výhodný průběh fronty k vedení protiúderu. Před zahájením činnosti k obklíčení je účelná krátká, avšak mohutná palebná příprava, které se zúčastní všechno dělostřelectvo a vyčleněné letectvo.

Obklíčení mobilního uskupení, které proniklo do obrany, bylo dosahováno překvapivým a rozhodným přechodem do útoku na sbíhavých směrech, rychlým vyjitím do týlu nepřítele, přehražením možných cest odchodu vzdušnými výsadky. Současně část sil vedla roztínající údery proti obklíčovanému uskupení.

Vedeme-li manévr k obklíčení vysoce mobilního uskupení nepřítele, který se vklínil do hloubky obrany, musíme počítat s možností jeho rozhodných opatření proti obklíčení s využitím taktického letectva a bitevních vrtulníků. V těchto podmínkách má zvláštní význam rychlost zničení obklíčeného uskupení. I při minimálním snížení tempa při dokončování obchvatu, nepřítel s vysokou pohyblivostí se může probít z kruhu obklíčení.

Rozhodné zničení hlavních sil nepřítele dosahujeme současným úsilím mnoha svazků a útvarů různých druhů vojsk. Proto zvláštní pozornost zasluhují otázky organizace a vedení součinnosti. Především zpravidla řešíme na součinnosti otázky místa a času setkání vojsk, která vedou vstřícné údery. Dále stanovíme poznávací signály, signály zahájení, přenesení a skončení palby a signály pro spojení pozemních vojsk s letectvem. Určujeme čáru setkání vojsk, která by měla mít charakteristické orientační body. Před zahájením útoku k obklíčení si štáby vzájemně vymění představitele.

Obklíčení a zničení vysoce mobilních nepřátelských uskupení v soudobých operacích je velice účinným, avšak i složitým způsobem zničení nepřítele. Úspěch závisí na mnoha faktorech, které zasluhují všestranné teoretické studium a praktické prověření v průběhu válečných her a různých cvičení.

(Upraveno ze sovětského tisku)

z kapitalistických armád

ARMÁDNÍ SBOR ZÁPADONĚMECKÉ ARMÁDY V BOJI NA ZDRŽENOU

Major ing. Karel Tichý

Cílem článku je objasnit nejnovější poznatky o zásadách vedení bojové činnosti armádního sboru v boji na zdrženou.

Všeobecná ustanovení

Cílem boje na zdrženou je zpomalit postup protivníka a získat čas, zjistit jeho zámysl, způsobit mu co největší ztráty, zachovat bojovou sílu vlastních vojsk a vytvořit tak předpoklady pro úspěšnou činnost na jiném směru nebo v jiném prostoru. Polní řád západoněmecké armády zdůrazňuje, že boj na zdrženou nemusí vést k vítězství, avšak připravuje podmínky pro jeho dosažení na jiném místě a v jiném čase.

Hlavním obsahem boje na zdrženou je kombinace obranné a útočné činnosti. Obranná činnost spočívá ve vedení úporné, avšak dočasné obrany na výhodných terénních čarách; útočná činnost je založena na vedení protiztečí.

Smyslem vedení dočasné obrany na stanovených čarách je zastavit na určitou dobu útočící vojska protivníka, nutit je k neustálému rozvinování a zahajování útoku a tím i k vytváření výhodných cílů pro jaderné zbraně a ostatní palebné prostředky. Protizteče se vedou jen za výhodných podmínek. Vedou je jak jednotky a útvary prvního sledu, tak i síly druhého sledu (zálohy). Z obou uvedených forem převládá při boji na zdrženou dočasné vedení obrany.

K zabezpečení organizovanosti průběhu boje se určují **čáry (pásma) pro vedení boje na zdrženou.** Volí se tak, aby navazovaly na terénní překážky a byly výhodné k organizaci protitankové obrany. Na těchto čarách (pásmech) vedou vojska boj na zdrženou nejméně tak dlouho, jak to předpokládá časový rozpočet plánu boje. Odchod od jedné čáry (pásma) na druhou se řeší buď plynule, bez přerušení, nebo kratšími či delšími skoky, nejlépe za snížené viditelnosti, např. v noci. Průměrné tempo odchodu vojsk dosahuje 25—50 km/den.

Odřady pro vedení boje na zdrženou, obvykle v hodnotě zesíleného praporu, se vytvářejí především tam, kde to terénní

podmínky a činnost protivníka vyžadují. V ostatních případech vedou brigády a divize boj na zdrženou při zachování normální organizace.

Boj na zdrženou vedou vojska v celé hloubce vyčleněného prostoru. Jednotky a útvary pro určitou, přesně stanovenou dobu udržují dotyk s protivníkem, včas se odpoutávají, odcházejí a zaujímají novou čáru, popřípadě za výhodných podmínek vedou protiztečí.

Zálohy a druhé sledy slouží k zabezpečení kontinuity boje. Používají se hlavně k obsazení čar (pásem) boje na zdrženou v hloubce, k zajištění odpoutání sil v dotyku a zabezpeeční jejich odchodu a k vedení protiztečí.

Zvláštní úloha se přisuzuje, po plánovaném zavedení do organizace, bitevním vrtulníkům, vyzbrojeným protitankovými řízenými střelami, které mohou jak v obranných, tak i útočných fázích boje účinně podporovat vojska, zejména ničením tanků protivníka.

S použitím jaderných zbraní se počítá zejména tam, kde činnost vlastních vojsk nebo i terénní podmínky nutí protivníka k soustředění sil. Jaderné údery se plánují především na síly pronikající do hloubky, raketové a dělostřelecké útvary, druhé sledy a zálohy. Má se za to, že použití jaderných zbraní umožňuje lépe uskutečňovat celkový zámysl boje, než je tomu v podmínkách konvenční bojové činnosti. Ve výhodných prostorech, jako jsou komunikační uzly, horské přechody, důležité úseky na vodních tocích apod., se plánuje použití jaderných min.

Armádní sbor západoněmecké armády bude mít v boji na zdrženou obdobné složení jako v ostatních základních druzích bojové činnosti. Po vševojskové stránce může být posílen zejména silami a prostředky teritoriálního vojska, především ženijními prapory. Ve všeobecné jaderné válce tvoří základ jeho posilování jaderná munice. Přestože norma přidělené jaderné munice není pro boj na zdrženou zvlášť stanovena, lze předpokládat, že nebude nižší než v podmínkách obrany.

Úloha a místo armádního sboru při vedení boje na zdrženou, členění pásma bojové činnosti

Armádní sbor, jako celek, přechází k vedení boje na zdrženou podle předem zpracovaného plánu nebo neplánovaně, pod tlakem protivníka. Nejčastěji to bude v situaci, kdy není možné nebo účelné vést jiný druh boje, např. po neúspěchu v obranném boji. Boj na zdrženou vede sbor obvykle v sestavě skupiny armád, výjimečně i samostatně.

Hlavním úkolem sboru je zpomalit, popř. i usměrnit postup protivníka, způsobit mu ztráty a získat čas pro soustředěné použití síly a prostředků nadřízeného velitelství.

K vedení boje na zdrženou se armádnímu sboru určuje pásmo bojové činnosti, které může být za použití jaderných zbraní 130—180 km široké a 120—200 km i více hluboké, přičemž divize prvního sledu vedou boj v pásmech 50 km i více širokých a 50—60 km hlubokých.

Armádní sbor vede boj nejčastěji na třech čarách boje na zdrženou: přední, mezilehlé a konečné. Vzdálenost čar jedné od druhé bývá 50—60 km. Prostor mezi přední a mezilehlou čarou boje na zdrženou armádního sboru se dělí na dvě pásma hlavní a mezilehlé. (Stejným způsobem se člení i prostor mezi mezilehlou a konečnou čarou boje na zdrženou armádního sboru). Hlavní pásmo obsazují prvosledové brigády, mezilehlé pásmo brigády druhého sledu, popř. síly vyčleněné do zálohy. Přední okraj mezilehlého pásma obrany bývá v hloubce 20—30 km.

Před čarami boje na zdrženou (tzn. před předními okraji hlavních i mezilehlých pásem) a na křídlech bojové sestavy armádního sboru se vytváří systém ženijních zátarasů a překážek, k jehož budování se využívají zejména přidělené ženijní útvary teritoriálního vojska.

Bojová sestava — rozdělení sil a prostředků

V závislosti na konkrétní situaci, zejména však na šířce pásma bojové činnosti, bojové síle sboru a na čase, který je nutné bojem na zdrženou získat, uskupuje armádní sbor bojovou sestavu do dvou sledů nebo jen do jednoho sledu. Armádní sbor složený z jedné tankové divize, mechanizované divize, motorizované divize a vzdušné brigády, může druhý sled vytvořit např. z tankové divize a vzdušné výsadkové brigády a zbytek sil rozmístit v prvním sledu.

Platí zásada, že hlavní síly armádního sboru se vždy rozmísťují za přední čarou boje na zdrženou. Před touto čarou mohou působit, je-li to účelné, krycí od-

řady, obvykle v hodnotě zesílených praporů, vyčleňované ze sestavy divizí prvního sledu. K plnění takovéhoto úkolu může být použita také vzdušná výsadková brigáda, popř. její části. V každém případě zde však působí síly průzkumu.

Divize prvního sledu člení bojovou sestavu zpravidla do dvou sledů. Za této situace obsazují hlavní pásmo obvykle dvě brigády a mezilehlé pásmo jedna brigáda. Pokud uskupuje divize bojovou sestavu jen do jednoho sledu, umísťují se všechny brigády na hlavním pásmu na zdrženou s tím, že do zálohy se nejčastěji vyčleňuje zesílený tankový prapor.

Divize druhého sledu sboru zaujímá prostor rozmístění v hloubce asi 50—60 km od předního okraje, tj. za mezilehlou čarou boje na zdrženou armádního sboru, s úkolem převzít v určeném čase a prostoru hlavní úsilí boje a tím umožnit úspěšné pokračování bojové činnosti divizí v dotyku, nebo vést sborovou protizteč.

Sborové dělostřelectvo se obvykle po oddílech přiděluje divizím prvního sledu, kterým poskytuje palebnou podporu.

Raketový dělostřelecký oddíl řízených střel SERGEANT (LANCE) protiletadlový oddíl (protiletadlové oddíly) a vojskové letectvo armádního sboru se používají podle obdobných zásad jako v obraně. Vede-li se bojová činnost s použitím jaderných zbraní, přemisťuje se raketový dělostřelecký oddíl řízených střel tak, aby bojovou činnost vojsk sboru podporovaly vždy nejméně dvě baterie.

Sborová ženijní záloha zřizuje zátarasy a v součinnosti s jednotkami teritoriálního vojska se podílí na ženijním vybudování důležitých úseků některých čar boje na zdrženou. Za boje se umisťuje v prostoru mezi prvním a druhým sledem armádního sboru.

Zdůrazňuje se, že bojová sestava armádního sboru má být uskupena tak, aby v případě potřeby umožňovala kruhové vedení obrany hodnotou nejméně jedné divize.

Vedení boje na zdrženou

Boj na zdrženou zahajuje dělostřelectvo a letectvo palbami a údery na vojska protivníka na dalekých přístupech k přednímu okraji. Současně se zatarasují průchody a mezery ve výbušných zátarasech a na silničníc směrech.

Vlastní boj vedou divize prvního sledu na hlavním a později na mezilehlém pásmu boje na zdrženou, obvykle až do doby, pokud bezprostředně neohrozí průlom nebo obklíčení. Ve vhodnou dobu se vedou divizní protizteče. Dále se předpokládá organizovaný odchod po praporech a brigádách na sborovou mezilehlou čáru boje na zdrženou. Odcházející útvary a svazky aktivují na ústupových cestách výbušné i nevýbušné zátarasy a se souhlasem nadřízeného velitele ničí důležité objekty, jako např. mosty, hydrotechnická zařízení apod. Síly, které kryjí odchod, mají povinnost bránit účinnému působení průzkumu protivníka, předstírat vedení obranného boje a co nejdéle zdržovat postup protivníka.

Pronikne-li úderné uskupení protivníka k mezilehlé čáře boje na zdrženou, může být vedena sborová protizteč. Protizteč se zahajuje úderem prostředků jaderného napadení, dělostřelectva a letectva na hlavní úderné uskupení vojk protivníka. Vede se podle obdobných zásad jako v obraně.

Úspěšná sborová protizteč může vést k obnově původních postavení divizí prvního sledu nebo přerůst do protiútoku. Při neúspěšném průběhu sborové protizteče se požaduje vytvořit vhodné podmínky k odpoutání hlavních sil z dotyku s protivníkem a jejich vyvedení na další čáru boje na zdrženonu.

V závislosti na konkrétní situaci může boj na zdrženou armádního sboru končit odchodem na konečnou čáru boje na zdrženou, kde vojska přejdou do obrany nebo mohou na rozkaz velitele skupiny armád přejít do útoku, organizovaného v širším rámci.

VOJENSKÁ TERMINOLOGIE

Podplukovník ing. Zdeněk Hron, CSc.

Vojenská mysl číslo 10/1974 obsahuje část navrhované terminologie z použití vzdušných výsadků.

Chci se zaměřit na upřesnění a zjednodušení dříve publikovaných definicí a současně tím i doplnit termíny, kterých při přípravě, plánování a zabezpečení vysazení vzdušných výsadků používáme.

☆

Předpis Vševojsk-1-1 v článku 385 stanoví, že „.. pro přípravu svazku (útvaru) k vysazení a k bojové činnosti se určuje **výchozí prostor pro vysazení.**"

Tato citace je předurčena pro výsadkové vojsko, tzn. pro **padákový výsadek.**

Obdobně článek 222 téhož předpisu, který stručně hovoří o vrtulníkovém výsadku, stanoví, že „... **výchozí prostor pro vysazení** se volí v skrytých místech v takové vzdálenosti od prostoru vysazení, která může být překonána v nejkratší době...".

Přitom článek 128 předpisu Vševojsk-1-2 uvádí, že „... velitel praporu (motostřeleckého) po obdržení úkolu k činnosti v taktickém vzdušném výsadku... ve stanovenou dobu přesunu se do **výchozího prostoru...**"

Z toho je zřejmé, že motostřelecký prapor po zaujetí výchozího prostoru může plnit bojový úkol jako **vrtulníkový** nebo **kombinovaný výsadek.**

Z hlediska teoretického zdůvodnění je pro taktický vzdušný výsadek tento prostor výchozím prostorem pro vysazení. Přitom v pojmové podstatě dochází ke značné rozdílnosti. Ta je ovlivněna vzdáleností tohoto prostoru od fronty, celkovým jeho rozměrem, počtem dislokovaných jednotek, útvarů a svazků, které zabezpečují vysazení vzdušného (padákového, kombinovaného) nebo vrtulníkového výsadku; dále i jinými taktickými zásadami, uplatňovanými při naložení bojové techniky, materiálu a nasednutí osob.

Pro zvýšení názornosti uvádím rozdílnost obsahového zaměření jednotlivých výchozích prostorů pro vysazení na **obr. 1.**

Na základě těchto skutečností pokusím se stanovit definici, která bude zabezpečovat potřebnou diferenciaci:

a) **pro padákový (kombinovaný) výsadek:**

Výchozí prostor padákového (kombinovaného) výsadku pro vysazení je určen pro celkovou přípravu vzdušného výsadku k vysazení a vedení bojové činnosti v týlu nepřítele.

Tento prostor zpravidla zahrnuje operační, záložní, klamná letiště, letiště ma-

VARIANTA VYCHOZÍHO PROSTORU PRO VYSAZENÍ

a) pro padákový (kombinovaný) výsadek

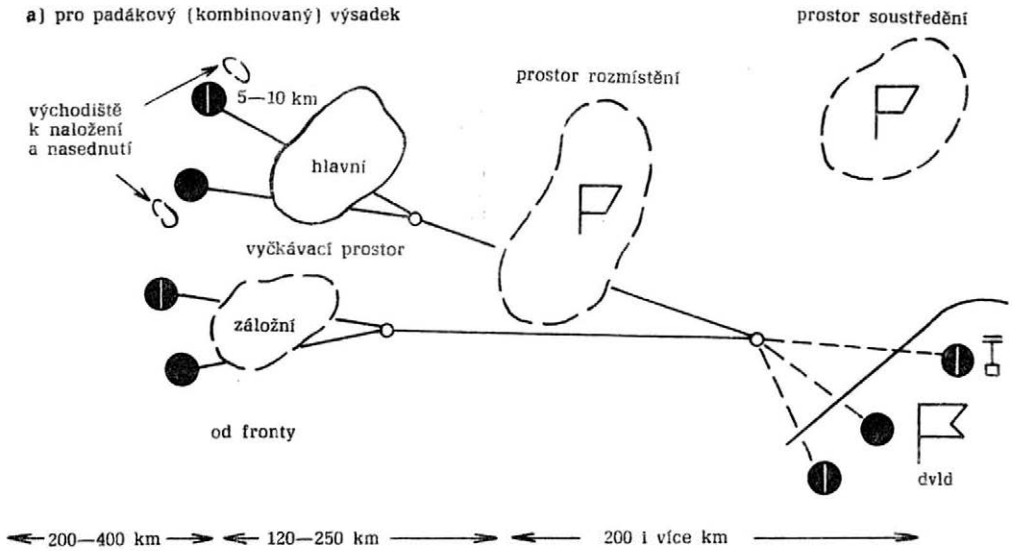

b) pro vrtulníkový výsadek

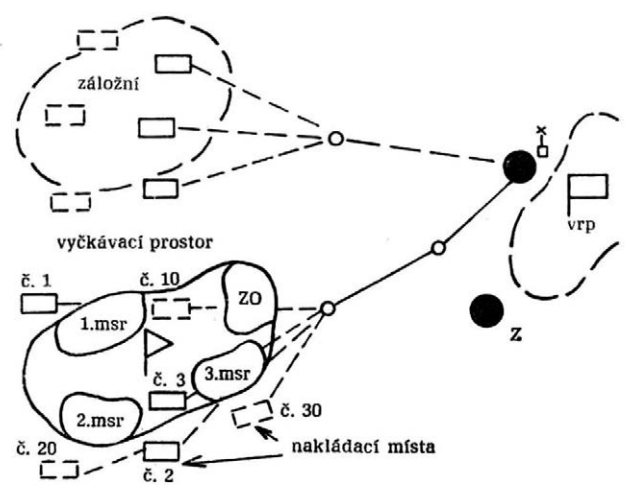

od fronty 30, 50 — 70 km — 150 i více km

Obr. 1

teriálního zabezpečení a prostory rozmístění svazků (útvarů) dopravního letectva, určených pro přepravu vzdušného výsadku.

Pro vysazovaná vojska se zpravidla určují hlavní a záložní prostory soustředění, rozmístění, vyčkávací a východiště k naložení a nasednutí. Do prostoru soustředění nebo rozmístění se mohou svazky (útvary) vzdušného výsadku přesunovat na vozidlech, po železnici, kombinovaně, popřípadě i vzduchem.

Obsahové zaměření prostorů soustředění, rozmístění jakož i vyčkávacích je v souladu s návrhem ve VM čís. 10/74.

Východiště k naložení a nasednutí se určuje podle konfigurace terénu v blízkosti operačních a záložních letišť. Ve východišti jednotky podvěšují pod letouny výsadkové zásobníky, bojovou techniku nebo ji nakládají. Po ustrojení do padáků nasedají přímo do letounů, které jsou rozmístěny na předem určených stanovištích.

Východiště k naložení a nasednutí musí být zaujato skrytě s maximálním utajením. Jeho vzdálenost od stanoviště letounů může být 300—500, popřípadě až 1 000 m. V případě větší vzdálenosti (v důsledku nevýhodné konfigurace terénu, demaskujících možností) je nutné vyčlenit pro jednotky potřebný počet dopravních prostředků a tahačů.

b) **pro vrtulníkový výsadek:**

Výchozí prostor vrtulníkového výsadku po vysazení je určen pro celkovou přípravu motostřeleckých jednotek po obdržení úkolu k činnosti v taktickém vzdušném výsadku.

Tento prostor zpravidla zahrnuje operační, záložní letiště vrtulníkového pluku (jednotky) a jejich prostory rozmístění.

Pro motostřelecké jednotky se určuje hlavní a záložní vyčkávací prostor, nakládací místa, popřípadě místa pro naložení a nasednutí a prostor zpětného odřadu.

Vyčkávací prostor vrtulníkového výsadku se ve vzdálenosti na typu přidělených vrtulníků (Mi-4, 8, 6) volí ve vzdálenosti 30, 50 až 70 i více km od fronty. Na základě obdržení úkolu jednotky se připraví v tomto prostoru pro vysazení a bojovou činnost v týlu nepřítele.

V závislosti na konfiguraci terénu se **uvnitř prostoru** nebo v **bezprostřední blízkosti** (na obvodu) určují hlavní (záložní) nakládací místa.

Nakládací místo je zrekognoskovaná určitá část terénu pro naložení bojové techniky, materiálu a nasednutí osob do vrtulníků. Na nakládacím místě se určují stanoviště vrtulníků, která se mohou před přistáním vrtulníků vytyčit součinnostním signálem.

Místo pro naložení a nasednutí vrtulníkového výsadku se určuje pouze za předpokladu, že terén (členitost, vyšší úhel sklonu, pevnost, únosnost) umožňuje volit nakládací místa ve vzdálenosti 3—5 kilometrů od vyčkávacího prostoru.

Požadavkem je, aby se z tohoto místa jednotky přesunuly na jednotlivá stanoviště vrtulníků při dodržení zásad maskování a v co nejkratší době.

Prostor zpětného odřadu je část terénu, kde se od motostřeleckého praporu soustřeďují jednotky, bojová technika a materiál, které nelze přepravit vzduchem.

Prostor má zpravidla tyto části:

— místo pro soustředění přidělených jednotek od nadřízeného velitele;

— místo převzetí bojové techniky a materiálu od motostřeleckého pluku nebo divize (armády);

— místo kompletace materiálu pro následující rozdělení jednotkám vrtulníkového výsadku;

— místo soustředění jednotek od motostřeleckého praporu, vyčleněných do zpětného odřadu.

Z navrhovaných definic vyplývají odlišnosti, které jsou mezi jednotkami výsadkového a motostřeleckého vojska. Jednu z nich ukáži na příkladě.

Vzdálenost operačního, záložního letiště od vyčkávacího prostoru padákového (kombinovaného) výsadku může být 5 až 10 i více km, což umožňuje nejen skryté rozmístění vojsk, ale i zabezpečuje podmínky jejich ochrany proti zbraním hromadného ničení.

Z toho vyplývá, že jednotky padákového (kombinovaného) výsadku po dosažení pohotovosti k vysazení přesunou se na určená letiště a jednotlivá stanoviště letounů. Vzhledem k variantám přípravy bojové techniky, materiálu, její kompletace na padákové plošiny (zásobníky), jakož i způsobu naložení (podvěšení), upevnění a následné ustrojení jednotek do padáků si přímo vyžaduje **vždy určovat východiště k naložení a nasednutí.**

U vrtulníkového výsadku (motostřelecké jednotky) se místo pro naložení a nasednutí volí **pouze** v případě, kdy konfigurace terénu nedovolí určit nakládací místa přímo ve vyčkávacím prostoru nebo v jeho bezprostřední blízkosti.

Jednotlivé zvláštnosti, které musíme docenit, se zákonitě odrazí i v obsahovém zaměření navrhovaných definic, jakož i v potřebné diferenciaci.

Obdobně **při plánování bojového použití vzdušných výsadků z hlediska letectva** se v praxi mnohdy používá terminologie, která není obsažena v dosavadním Vševojsk-52-1 a v předpise Oper-2-1.

VARIANTA TRATI BOJOVÉHO LETU S VYZNAČENÍM JEDNOTLIVÝCH BODŮ

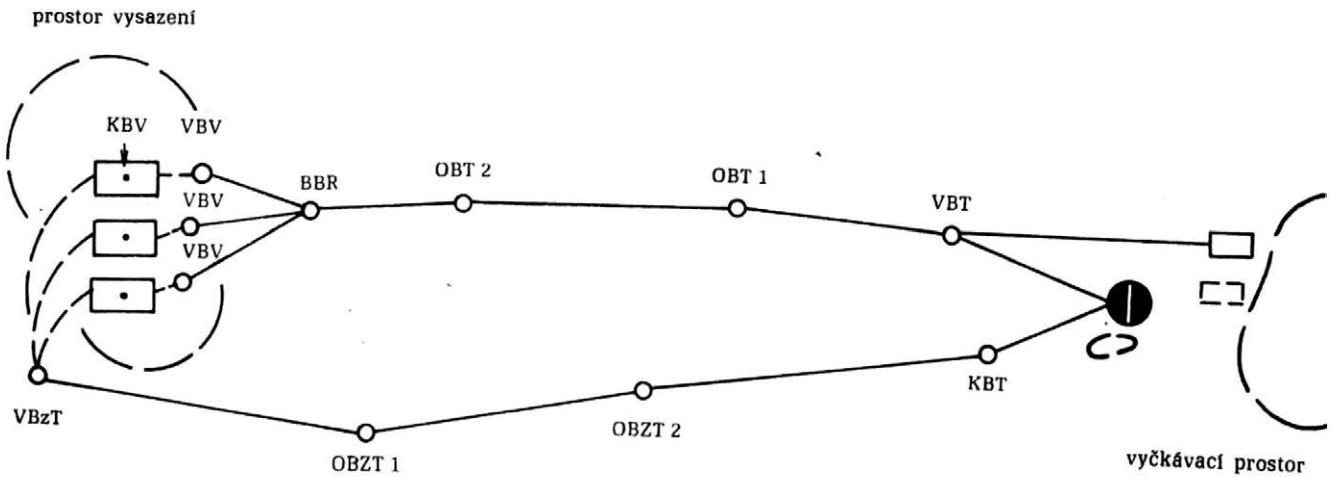

Obr. 2

Proto uvedu ve prospěch jednotného chápání tyto pojmy:

Trať letu je spojnice dvou i více bodů na mapě, která vymezuje let letadla (skupiny letadel); je dán výškou, rychlostí a kursem letu. Přitom každý let letadla (vrtulníku, skupiny), spojený s plněním bojového letu, je **bojovým letem.** Tzn. trať **bojového letu.**

Trať bojového letu se vyznačuje na mapách (**obr. 2**) výchozím bodem tratě bojového letu (VBT), otočnými body tratě bojového letu (OBT), bodem bojového rozchodu (BBR), výchozím bodem zpáteční tratě bojového letu (OBZT) a konečným bodem tratě bojového letu (KBT).

Výchozí bod tratě bojového letu (VBT) je počátkem trati bojového letu. Letadlo (vrtulník, skupina, útvar) prolétá nad tímto bodem ve stanovené výšce bojového letu, určeným kursem a rychlostí k následujícímu otočnému bodu tratě bojového letu nebo ke konečnému bodu tratě bojového letu.

Otočný bod tratě bojového letu (OBT) je bod, kde letadlo (vrtulník, skupina, útvar) mění směr bojového letu, popřípadě řeší i jiné prvky bojového letu (mění výšku, rychlost nebo bojovou sestavu).

Bod bojového rozchodu (BBR) je bod, ve kterém letoun (vrtulník, skupina, útvar) opouští bojovou sestavu zaujatou na počátku bojového letu a nalétává na cíl (plochu vysazení) k výchozímu bodu vysazení.

Výchozí bod vysazení (VBV) je bod, kde letoun (vrtulník, skupina) zahajuje vysazení. Určení tohoto bodu je závislé na výšce bojového letu, výšce seskoku výsadkářů a shozu bojové techniky, technických možnostech výsadkové techniky, povětrnostních podmínkách, roční, denní a noční době, konfiguraci terénu v prostoru vysazení a v jeho blízkosti, jakož i na charakteru bojového úkolu.

Konečný bod vysazení (KBV) je bod, kde letoun (vrtulník, skupina) ukončí vysazení výsadkářů nebo shoz bojové techniky. Stanovení tohoto bodu je závislé na skutečném rozměru plochy vysazení, době a rychlosti vysazování osob a bojové techniky. Přitom je nutné brát v úvahu obdobná kritéria jako u výchozího bodu vysazení.

Výchozí bod zpáteční tratě bojového letu (VBT) je bod, kde letoun (vrtulník, skupina, útvar) po splnění bojového úkolu pokračuje v letu kursem k otočnému bodu zpáteční trati bojového letu.

Otočný bod zpáteční tratě letu (OBZT) je totožný s otočným bodem tratě bojového letu v opačném směru.

Konečný bod tratě bojového letu (KBT) je bod, který určuje konec tratě bojového letu. Z tohoto bodu letadlo (vrtulník, skupina, útvar) zahajuje manévr na přistání.

СОДЕРЖАНИЕ

Подполковник Алоис Михняк, кандидат общественных наук

Военно-политические итоги XXV съезда КПСС 3

Автор статьи, рассматривая отчетный доклад и некоторые выступления на XXV съезде КПСС, информирует читателей о достижениях народного хозяйства СССР, и исходя из этого, указывает значение постоянного повышения обороноспособности страны и подготовки вооруженных сил для строительства развитого социалистического общества.

Подполковник Карел Шалер

Значение XXV съезда КПСС для дальнейшего повышения обороноспособности СССР и целого содружества государств-участников Варшавского Договора 11

Автор в свете итогов XXV съезда КПСС разбирает агрессивную политику империалистических держав и указывает на мировую политику государств социалистического лагеря, а также заботу партии и государства о укрепление обороноспособности страны и целого социалистического лагеря.

Подполковник Йосеф Кута

Вопросы интернациональной обороны социализма 16

Автор, на основе отдельных выступлений, а главным образом отчетного доклада тов. Брежнева, рассматривает интернациональный характер обороны социализма, исходящий из единства экономических, социально-политических и идейных интересов и целей социалистических стран.

Полковник Милослав Бузек

Значение воспитания военнослужащих на революционных традициях для укрепления боевой готовности ЧНА 20

Автор рассматривает значение воспитания на революционных традициях для укрепления боевой готовности. Он объясняет сущность традиций и разбирает формы и способы работы с ними.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Полковник Олдржих Свобода

К некоторым вопросам упреждающего удара во встречном бою 25

Автор объясняет некоторые основные понятия и отношения, касающиеся проблемы огневых упреждающих ударов во встречном бою, обращая особое внимание на цель и значение этих ударов, на фактор времени и места и на способы их проведения.

Генерал-майор Яромир Яшек

Некоторые принципы наступления 33

Автор, на основе богатого опыта Советской Армии в Великой Отечественной войне и учений последнего периода, разбирает основные принципы наступательных операций, а именно: внезапность и решительность ударов, скоротечность и непрерывность их ведения, маневр, а также постоянное управление войсками и всестороннее их обеспечение.

Подполковник Йосеф Влтавски
Отход в ходе наступательной операции 40

Автор, исходя из положений уставов, разбирает характеристические черты отхода в ходе наступления, а также условия, способы и возможности выхода дивизий первого эшелона из боя.

Подполковник Далибор Вондра,
подполковник Эвжен Голас, кандидат военных наук
Использование дигитального моделирования местности в авиации и в войсках ПВО страны 48

Авторы рассматривают способы и методы использования дигитального моделя местности в штабах авиации и ПВО страны, для подготовки и принятия своевременного решения к отражению и уничтожению авиации противника.

Подполковник Мирослав Вепржек, кандидат военных наук, доцент
Требования ракетных войск и артиллерии к топографическо-геодезической увязке 54

Автор разбирает общие принципы и требования предъявляемые к геодезической или фотограметрической сети, точность и масштаб топографических карт, и рассматривает данные необходимые для ракетных войск и артиллерии.

Подполковник Ярослав Копек, кандидат военных наук
Некоторые вопросы отстранения инженерных заграждений в приграничной полосе 59

Автор разбирает важные задачи инженерных войск-разминирование минных полей и отстранение других препятствий в приграничной полосе после перенесения боевых действий на территорию противника.

Полковник Милош Земан
Химическое обеспечение оборонительной операции 66

Автор рассматривает принципы химического обеспечения армейской оборонительной операции, обращая особое внимание на обеспечение перегруппировки войск, занятие оперативного построения, ведения оборонительной операции и проведения армейского контрудара.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Окружение мобильных группировок противника 73
(Из советской печати)

ИНФОРМАЦИИ

Майор Карел Тихи
Ведение сдерживающих боевых действий армейским корпусом армии ФРГ 79

Автор разбирает боевой состав и усиление армейского корпуса, его роль и место при ведении сдерживающих боевых действий, распределение сил и средств, а также принципы ведения боя.

Подполковник Зденек Грон, кандидат военных наук
Военная терминология 82

Автор объясняет следующие понятия из области воздушных десантов (первую часть см. „Военска мысл“ № 10/1974, стр 79).